

Konjunktur läget

Mars 2017

Konjunkturläget
Mars 2017

Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet. Vi gör prognoser som används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Vi analyserar också den ekonomiska utvecklingen samt bedriver tillämpad forskning inom nationalekonomi.

I Konjunkturbarometern publicerar vi varje månad statistik över företagens och hushållens syn på den ekonomiska utvecklingen. Undersökningar liknande Konjunkturbarometern görs i alla EU-länder.

Rapporten **Konjunkturläget** är främst en prognos för svensk och internationell ekonomi, men innehåller också djupare analyser av aktuella makroekonomiska frågor. Konjunkturläget publiceras fyra gånger per år. **The Swedish Economy** är den engelska översättningen av delar av rapporten.

I **Lönebildningsrapporten** analyserar vi varje år de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen.

Den årliga rapporten **Miljö, ekonomi och politik** är en översyn och analys av miljöpolitiken ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Vi publicerar också resultat av utredningar, uppdrag och forskning i serierna **Specialstudier, Working paper, PM** och som remissvar.

Du kan ladda ner samtliga rapporter från vår webbplats, www.konj.se. Den senaste statistiken hittar du under www.konj.se/statistik.

Förord

I Konjunkturläget mars 2017 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2017–2018 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet ett scenario för utvecklingen 2019–2026, varav 2019–2021 beskrivs i rapporten. Scenariot för hela perioden 2017–2026 finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med den prognos som presenterades i Konjunkturläget december 2016.

Data finns att hämta på Konjunkturinstitutets webbplats. Utöver de data som finns i tabellbilagan sist i Konjunkturläget finns också data i [prognosdatabasen](#).

Arbetet med Konjunkturläget har letts av tillförordnad prognoschef Kristian Nilsson. I beräkningarna har inkommande statistik beaktats till och med den 23 mars 2017.

Stockholm i mars 2017

Urban Hansson Brusewitz
Generaldirektör

Rättelser

Följande ändring har gjorts i denna version jämfört med den tryckta upplagan:

- Sidan 87, fotnot 123, texten "1,25–2 procent" har ändrats till "0,5–2 procent".

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Prognosrevideringar 2017–2018.....	12
Internationell konjunkturutveckling.....	15
Global konjunkturutveckling 2017–2018.....	15
Internationellt makroekonomiskt scenario 2019–2021	19
Konjunkturer i Sverige 2017–2018	23
Efterfrågan och produktion	23
Arbetsmarknad och resursutnyttjande.....	30
Löner och inflation.....	38
Scenario för svensk ekonomi 2017–2021	45
Offentliga finanser 2017–2021	51
Finansiellt sparande och finanspolitisk prognos 2017–2018	51
Offentliga primära utgifter 2017–2018.....	55
Offentliga primära inkomster och kapitalnetto 2017–2018	58
Finanspolitiskt scenario till och med 2021	60
Osäkerhet i prognosen.....	63
Osäkerhet i prognosen för omvärlden	63
Osäkerhet i prognosen för Sverige	65
Prognosfelens storlek.....	65

RUTOR

Starkare arbetsmarknad i euroområdet	21
Olika arbetsmarknadsmått	32
Nyanlända i AKU	34
Alternativ arbetsmarknadsstatistik.....	36
Metodförändringar i beräkningen av KPI 2017	43
När är penningpolitiken expansiv?	86

FÖRDJUPNINGAR

Effekten på svensk BNP av ekonomisk-politisk osäkerhet.....	69
Könsskillnader på arbetsmarknaden	73
Ny lägre bedömning av realräntor på längre sikt.....	81
Bedömning av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet	91

TABELLBILAGA

Tabellbilaga.....	97
-------------------	----

Sammanfattning

Höskonjunkturen i den svenska ekonomin förstärks under 2017 och 2018. En robust återhämtning i OECD-länderna ger draghjälp åt den svenska exporten som blir en viktig drivkraft för tillväxten. Höskonjunkturen syns även på arbetsmarknaden och sysselsättningen för framför allt utrikes födda ökar nu jämförelsevis snabbt. Trots att KPIF-inflationen nådde upp till 2 procent i februari är kärninflationen fortsatt låg. Riksbanken avvaktar därför med att höja reporäntan, och första höjningen genomförs det tredje kvartalet 2018.

Fjölårets sista kvartal ökade BNP med 1,0 procent (se diagram 1), bland annat som en följd av en stor uppgång i exporten. Uppgången i BNP var överraskande hög. Det ekonomiska uppsvinget avspeglades även på arbetsmarknaden där sysselsättningen steg med hela 0,8 procent. Inkommande månadsstatistik och förtroendeindikatorer för näringslivet och hushållen pekar på att BNP fortsätter att öka relativt snabbt under innevarande och nästa kvartal, om än inte fullt lika starkt som under avslutningen på 2016. Resursutnyttjandet i ekonomin fortsätter därmed att stiga något.

ÅTERHÄMTNINGEN I OECD-LÄNDERNA TAR MERA FART

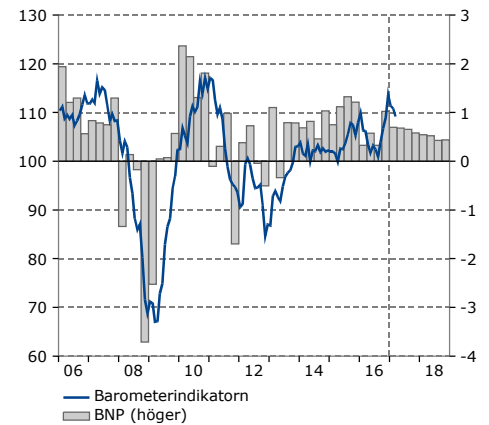
Även i en rad OECD-länder växte BNP jämförelsevis starkt det sista kvartalet i fjol. Samtidigt började industriproduktionen (se diagram 2) och den globala varuhandeln att öka snabbare. Många förtroendeindikatorer har förstärkts sedan mitten av 2016 och ligger nu relativt högt (se diagram 3). Sammantaget stödjer detta bilden av att återhämtningen i OECD-länderna är på väg att ta lite mera fart.

De fasta bruttoinvesteringarna föll kraftigt i många OECD-länder i samband med finanskrisen och har på många håll varit låga sedan dess. De allt bättre konjunkturutsikterna, ett stigande kapacitetsutnyttjande och låga räntor gör att investeringarna kommer att bli en viktig drivkraft i återhämtningen framöver. Återhämtningen får även stöd av en expansiv finanspolitik i en del länder, inte minst i USA. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten i OECD-länderna växla upp från 1,7 procent 2016 till ca 2 procent per år 2017 och 2018.

Priset på många råvaror, bland annat råolja och olika metaller, har stigit markant det senaste året. Detta gynnar råvaruexportörer som Ryssland och Brasilien och efter två år med recession i dessa båda länder växer BNP återigen i år. De stigande råvarupriserna har också bidragit till att inflationen tagit fart. I OECD-länderna steg inflationen till över 2 procent i början av 2017 för första gången på länge (se diagram 4). Tillsammans med ett gradvis stigande resursutnyttjande medför detta att inflationen i OECD-länderna hamnar något över 2 procent både i år och nästa år.

Diagram 1 Barometerindikatorn och BNP

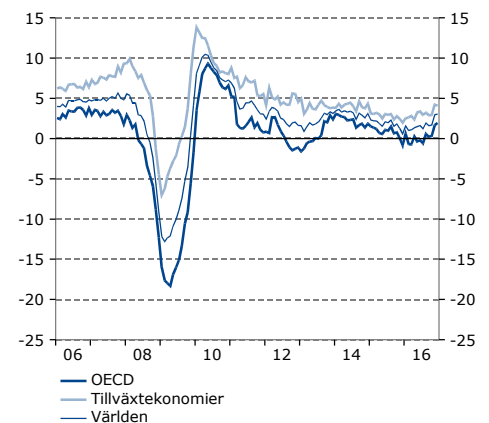
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Industriproduktion

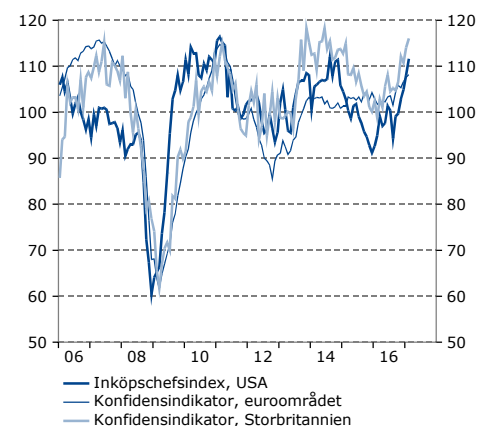
Årlig procentuell förändring, säsongsrensade månadsvärden

Källor: CPB Netherlands Bureau for Economic Planning och Macrobond.

Diagram 3 Förtroendeindikatorer för tillverkningsindustrin i USA, euroområdet och Storbritannien

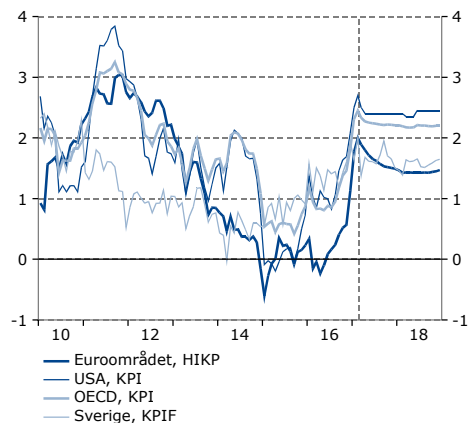
Index medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Institute for Supply Management, Europeiska kommissionen och Macrobond.

Diagram 4 Konsumentpriser

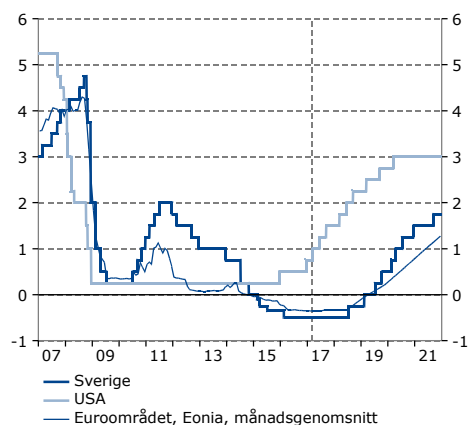
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Styrräntor

Procent, dags- respektive månadsvärden

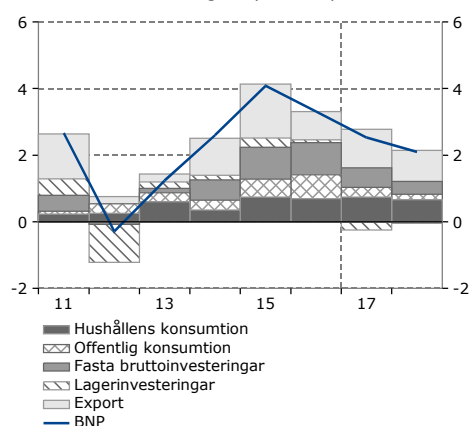

Anm. Styrräntan i USA avser den övre gränsen i Federal Reserves toleransintervall.

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Importjusterat bidrag till BNP-tillväxten

Procentuell förändring respektive procentenheter

Anm. Lagerinvesteringarnas bidrag är beräknat utan justering för importinnehållet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Det stigande resursutnyttjandet och den högre inflationen medför att centralbanken i USA fortsätter att höja styrräntan framöver (se diagram 5). Om ungefär 3 år har styrräntan nått upp till 3 procent, vilket bara är marginellt lägre än Konjunkturinstitutets bedömning av den långsiktiga jämviktsräntan (se fördjupningen ”Ny lägre bedömning av realräntor på längre sikt”). I euroområdet har återhämtningen inte kommit lika långt och inflationen faller tillbaka till 1,4 procent 2018 när effekterna av stigande råvarupriser klingar av. ECB avvaktar därför med att strama åt penningpolitiken. Interbankräntan Eonia bedöms därför ligga still till det tredje kvartalet 2018 då den börjar röra sig uppåt.

TRUMP OCH BREXIT SKAPAR OSÄKERHET

De något ljusare konjunkturutsikterna i omvärlden avspeglar delvis förväntningar om att den nya administrationen i USA kommer att bedriva en expansiv finanspolitik. I nuläget är det dock oklart hur expansiv politiken faktiskt kommer att bli och vilka effekter den kommer att få på ekonomin. Detta skapar en större osäkerhet än normalt om hur USA:s ekonomi och den globala ekonomin utvecklas de kommande åren. Den aviserade omläggningen av handelspolitiken spår på osäkerheten. Om USA skulle införa kraftfulla protektionistiska åtgärder och omvärlden svarar med samma mynt, riskerar det att påtagligt dämpa världshandeln och den globala BNP-tillväxten framöver.

De stundande brexitförhandlingarna ökar osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen i Europa de närmaste åren, framför allt i Storbritannien. Den ekonomisk-politiska osäkerheten accentueras för närvarande av de kommande valen i Frankrike och Tyskland. Effekterna på den svenska ekonomin av ekonomisk-politisk osäkerhet i omvärlden är dock vanligen begränsade (se fördjupningen ”Effekten på svensk BNP av ekonomisk-politisk osäkerhet”).

HÖGKONJUNTUREN FORTSÄTTER I SVERIGE

Den investeringsledda återhämtningen i OECD-länderna ger draghjälp åt den svenska exportindustrin, som i stor utsträckning producerar investerings- och insatsvaror. Exporten kommer därmed att ge ett större bidrag till BNP-tillväxten i år och nästa år än den gjorde 2016 (se diagram 6).

Samtidigt dämpas tillväxten i den inhemska efterfrågan. I fjol ökade den offentliga konsumtionen mycket snabbt till följd av kraftigt stigande utgifter för flyktingmottagandet. I år och nästa år blir dessa utgifter betydligt lägre och den offentliga konsumtionen driver därför inte på inhemsk efterfrågan lika mycket som 2016. Bostadsinvesteringarna fortsatte att öka snabbt i fjol och är nu på en jämförelsevis hög nivå (se diagram 7). Tilltagande brist på arbetskraft bidrar till att uppgången bromsar in markant i år och nästa år, trots att behovet av nya bostäder fortfarande är stort. De fasta bruttoinvesteringarna blir därmed en betydligt

svagare drivkraft för tillväxten i år och nästa år än de var 2016. Hushållen har ökat sitt sparande till en i ett historiskt perspektiv hög nivå (se diagram 8). Det höga sparandet kan till viss del vara en följd av osäkerheten om utvecklingen i omvärlden. Men främst beror det på att den nuvarande åldersammansättningen i befolkningen leder till ett högt pensionssparande och att buffertsparandet är högt för att kunna möta framtida uppgångar i bolåneräntorna. Sparkvoten faller tillbaka framöver i takt med att andelen av befolkningen i arbetsför ålder minskar och bolåneräntorna stiger. Under 2017–2018 ökar hushållen i genomsnitt konsumtionen något mer än de disponibla inkomsterna ökar, men bidragen till efterfrågetillväxten blir ungefär lika stora som 2016. Sammantaget innebär detta att BNP-tillväxten dämpas 2017 och 2018, trots att lågräntepolitiken består och trots att finanspolitiken sammantaget är svagt expansiv under perioden (se tabell 1). BNP-gapet, som speglar resursutnyttjandet i ekonomin som helhet, stiger ändå ytterligare något och högkonjunkturen når sin topp 2018.

Tabell 1 Nyckeltal

Procentuell förändring om inget annat anges

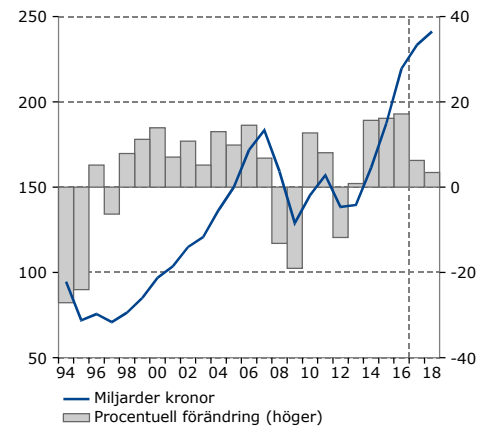
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BNP till marknadspris	4,1	3,3	2,5	2,1	1,7	1,9	2,0
BNP per invånare	3,0	2,1	1,2	0,9	0,6	0,8	0,8
BNP, kalenderkorrigerad	3,8	3,0	2,8	2,2	1,8	1,7	1,8
BNP i världen	3,2	3,1	3,5	3,5	3,5	3,5	3,6
Bytesbalans ¹	4,7	4,9	5,5	5,2	4,9	4,6	4,3
Arbetade timmar ²	1,0	1,7	1,4	1,2	0,8	0,4	0,4
Sysselsättning	1,4	1,5	1,7	0,8	0,6	0,4	0,4
Arbetslöshet ³	7,4	6,9	6,7	6,5	6,5	6,5	6,7
Arbetsmarknadsgap ⁴	-1,1	-0,3	0,2	0,5	0,6	0,3	0,1
BNP-gap ⁵	-0,6	0,4	1,0	1,1	0,7	0,3	0,1
Timlön ⁶	2,4	2,5	3,0	3,1	3,3	3,4	3,5
Arbetskostnad per timme ²	4,1	3,1	3,3	3,1	3,3	3,4	3,5
Produktivitet ²	2,5	1,0	1,4	1,1	1,0	1,3	1,4
KPI	0,0	1,0	1,5	1,6	2,4	3,1	2,7
KPIF	0,9	1,4	1,7	1,6	1,8	2,0	2,1
Reporänta ^{7,8}	-0,35	-0,50	-0,50	-0,25	0,50	1,50	1,75
Tioårig statsobligationsränta ⁷	0,7	0,5	0,8	1,4	1,9	2,4	2,8
Kronindex (KIX) ⁹	112,6	111,7	112,6	110,8	109,1	107,4	105,7
Offentligt finansiellt sparande ¹	0,3	0,9	0,5	0,6	0,8	0,7	0,5
Strukturellt sparande ¹⁰	-0,1	0,6	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
Maastrichtskuld ¹	43,9	41,3	39,2	37,5	36,1	34,8	33,8

¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁶ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁷ Procent. ⁸ Vid årets slut. ⁹ Index 1992-11-18=100. ¹⁰ Procent av potentiell BNP.

Källor: IMF, Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 7 Bostadsinvesteringar

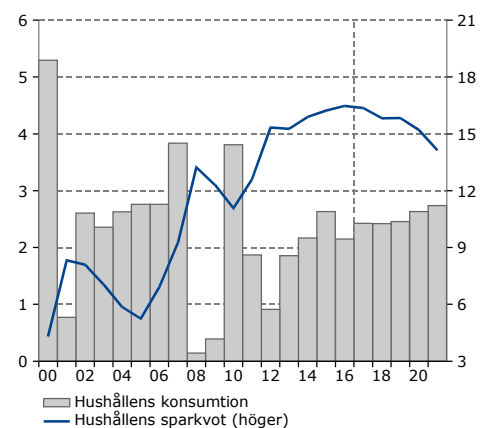
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Hushållens konsumtion och sparkvot

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Anställningsplaner i näringslivet

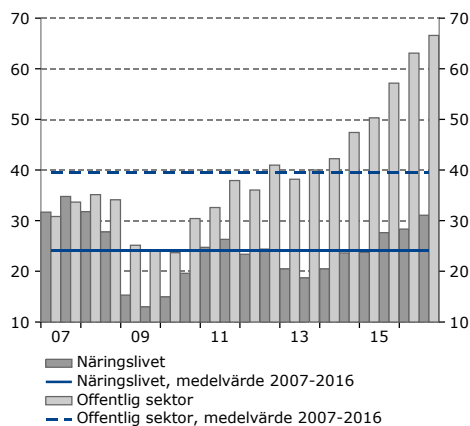
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Brist på arbetskraft

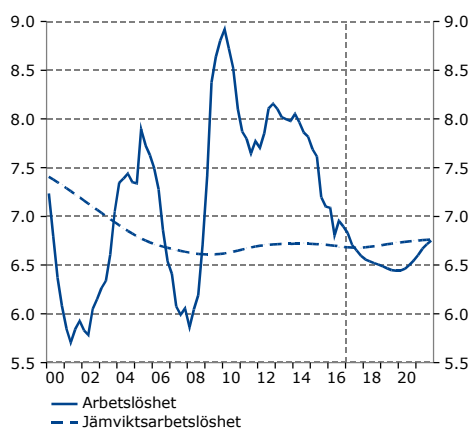
Andel arbetsställen med rekryteringsproblem, procent, halvårsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 11 Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet

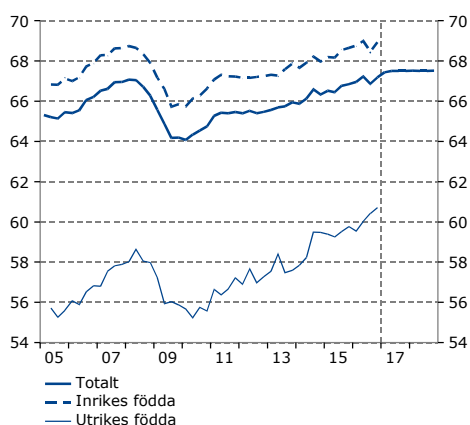
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 12 Sysselsättningsgrad

Procent av befolkningen 15-74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Konjunkturinstitutet gör inte prognoser uppdelat på utrikes och inrikes födda.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

STIGANDE SYSSELSÄTTNINGSGRAD FÖR UTRIKESFÖDDA

Sysselsättningen ökade enligt arbetskraftsundersökningen (AKU) mycket snabbt det sista kvartalet i fjol och utfallsdata för årets första två månader innebär att den starka utvecklingen fortsätter det första kvartalet i år. För närvarande överskattas dock troligen sysselsättningsstillväxten för utlandsfödda enligt AKU något till följd av det stora inflödet av nyanlända i arbetskraften (se rutan ”Nyanlända i AKU” i kapitlet ”Konjunkturen i Sverige 2017-2018”).

Den fortsatta konjunkturuppgången medför att efterfrågan på arbetskraft kommer att vara hög 2017 och 2018. Anställningsplanerna i näringslivet indikerar att behovet av att nyrekrytera är stort (se diagram 9). Bristen på arbetskraft med efterfrågad kompetens är dock hög både i näringslivet och, i synnerhet, i den offentliga sektorn (se diagram 10). För att klara nyrekryteringarna måste troligen en del arbetsgivare sänka kraven när så är möjligt. Den tilltagande bristen på arbetskraft med efterfrågad kompetens bidrar till att dämpa tillväxten i sysselsättningen 2018 (se tabell 1). Arbetslösheten fortsätter att falla tillbaka i år och kommer ner till 6,5 procent 2018 (se diagram 11). Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är då något högre än normalt, vilket underlättar för utrikes födda, och andra grupper med svag ställning på arbetsmarknaden, att få jobb. Sysselsättningsgraden för utrikes födda har ökat relativt snabbt de senaste åren (se diagram 12). För svenskfödda är sysselsättningsgraden för närvarande på samma nivå som under den förra högkonjunkturen och det är inte troligt att den stiger särskilt mycket mer framöver. Den stigande sysselsättningen i år och de närmaste åren bedöms därför till stor del ske inom gruppen utrikes födda. Utvecklingen förutsätter bland annat att fortsatta utbildningsinsatser och arbetsmarknadspolitiska åtgärder förbättrar förutsättningarna för utrikes födda på arbetsmarknaden.

LÅG KÄRNINFLATION

Trots att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden har stigit de senaste åren har löneökningarna inte tagit fart (se diagram 13). Ett skäl är att den svenska lönebildningen delvis vägleds av industrins internationella konkurrensläge. De jämförelsevis låga löneökningarna i euroområdet har därmed haft en återhållande effekt på löneutvecklingen i Sverige. Stigande arbetsgivaravgifter, låga inflationsförväntningar och en svag underliggande produktivitetstillväxt har också verkat dämpande på löneökningarna. Den stora bristen på arbetskraft med efterfrågad kompetens bidrar till att löneökningarna växlar upp något i år. Lönerna ökar gradvis något snabbare de kommande åren som en följd av den fortsatt starka arbetsmarknaden i Sverige och stigande löneökningar i euroområdet.

De jämförelsevis dämpade löneökningarna de senaste åren har haft en återhållande effekt på inflationen. I februari i år uppgick KPIF-inflationen till 2,0 procent, men det var till stor del till

följd av högre energipriser. Olika mått på kärninflationen, såsom KPIF exklusive energi, är fortsatt låga (se diagram 13). Det höga resursutnyttjandet och den tilltagande löneökningstakten talar för att inflationen stiger framöver. Energipriserna bedöms dock öka betydligt långsammare framöver, vilket verkar återhållande på KPIF-inflationen under 2018. Dessutom bidrar en gradvis förstärkning av kronan till att den importerade inflationen hålls tillbaka. Det dröjer därför till 2020 innan KPIF-inflationen mera varaktigt når upp till Riksbankens mål om 2 procents inflation.

RIKSBANKEN VILAR PÅ HANEN LÄNGE ÄN

Riksbanken har låtit reporäntan ligga still på $-0,50$ procent under vintern, en nivå Riksbanken bedömer kommer att bestå tills i början av 2018. Detta är i linje med marknadsförväntningarna mätt med så kallade RIBA-terminer (se diagram 14). Konjunkturinstitutets bedömning är att den låga inflationen innebär att Riksbanken kommer att avvakta med att höja reporäntan till det tredje kvartalet 2018. Resursutnyttjandet är då högt och kärninflationen är tydligt på väg uppåt sedan över ett år tillbaka. Höjningscykeln blir utdragen. I slutet av 2021 har reporäntan höjts till 1,75 procent men den är då fortfarande negativ i reala termer. Detta avspeglar att jämviktsräntan är mycket låg under hela perioden. Skulle reporäntan höjas snabbare de närmaste åren skulle det försvaga konjunkturutvecklingen och leda till att det tar än längre tid för inflationen att nå 2 procent.

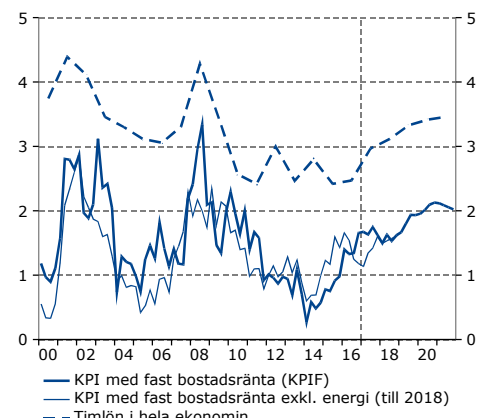
SPARANDET I LINJE MED DET NYA ÖVERSKOTTSMÅLET

Öväntat höga skatteintäkter 2016 bidrog till att det offentligfinansierade sparandet uppgick till 0,9 procent som andel av BNP. I strukturella termer, det vill säga korrigerat för konjunkturella obalanser, uppgick sparandet till 0,6 procent som andel av potentiell BNP (se diagram 15). Ett överskott i linje med det nya överskottsmålet som avses införas från och med 2019 uppnåddes därmed redan i fjol.¹ I år blir finanspolitiken svagt expansiv och det strukturella sparandet minskar något.

Förändringar i bland annat befolkningens åldersstruktur innebär att efterfrågan på vård, skola och omsorg ökar jämförelsevis snabbt framöver. Om åtgärder vidtas för att behålla personaltätheten i välfärdstjänsterna och ersättningsgraden i hushållstransfereringarna på 2017 års nivå, krävs skatthöjningar eller annan finansiering om 9 miljarder kronor i stat och kommun 2018. Därefter beräknas ett oförändrat skatteuttag kunna upprätthålla såväl sparandet i linje med den nya nivån på överskottsmålet som ett oförändrat offentligt välfärdsåtagande. Sammantaget för perioden 2017–2021 är finanspolitikens inriktning att betrakta som neutral.

¹ Det nya överskottsmålet innebär att det finansiella sparandet i offentlig sektor ska uppgå till 1/3 procent av BNP över en konjunkturcykel. Konjunkturinstitutet bedömer att ett strukturellt sparande om 0,5 procent av potentiell BNP indikerar att det nya överskottsmålet är uppfyllt. Se vidare fördjupningen "Ett nytt överskottsmål" i *Konjunkturläget*, augusti 2016.

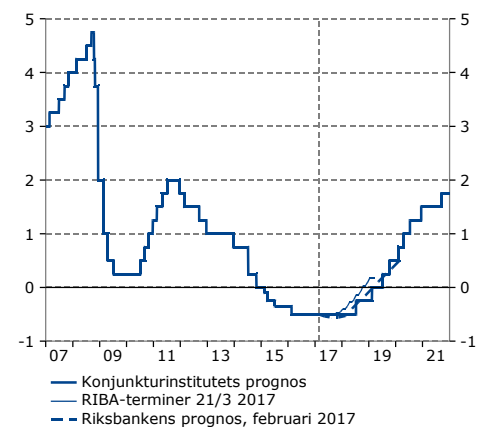
Diagram 13 Konsumentpriser och löner
Årlig procentuell förändring, kvartals- respektive årsvärden

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Reporänta

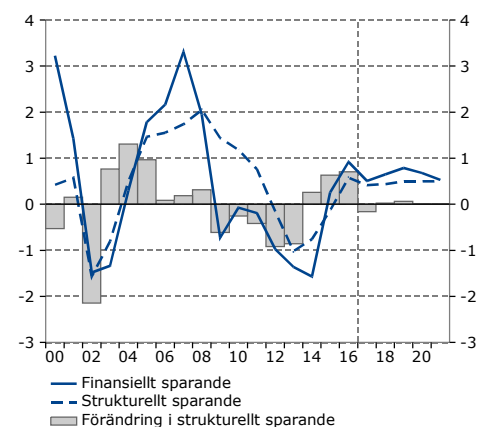
Procent, dags- respektive kvartalsvärden

Anm. Riksbankens prognos avser kvartalsvärden. Källor: Nasdaq OMX, Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 15 Finansiellt sparande och strukturellt sparande i offentlig sektor

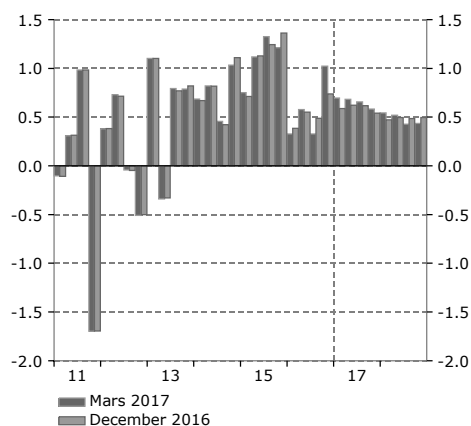
Procent av BNP respektive procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 16 BNP

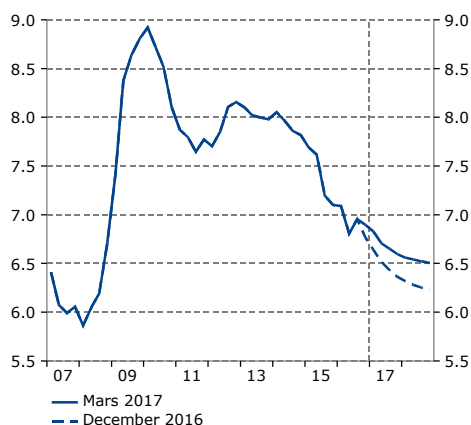
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 17 Arbetslöshet

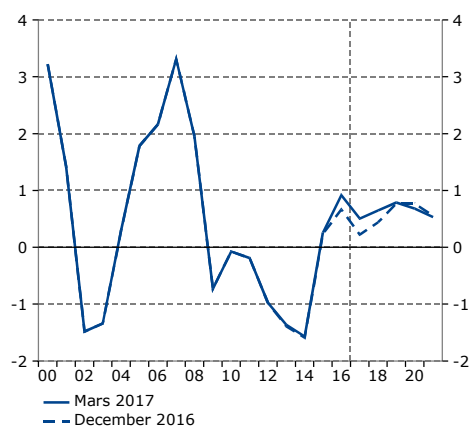
Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 18 Offentliga sektorns finansiella sparande

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Prognosrevideringar 2017–2018

Konjunkturbilden från prognosen i december 2016 står sig i stora drag. Revideringarna av prognoserna för 2017 och 2018 är i de flesta fall små (se tabell 2). De mest betydelsefulla revideringarna kommenteras nedan.

- BNP-tillväxten i euroområdet har reviderats upp med 0,2 procentenheter 2017 till följd av starkare tillväxt än väntat det sista kvartalet 2016 och något ljusare konjunktutsikter.
- Oljepriset har reviderats ner med 3 dollar per fat 2017 och 4 dollar per fat 2018. Revideringen beror i huvudsak på att oljepriset och terminspriser på olja har fallit tillbaka den senaste månaden.
- Inflationen i OECD-länderna har reviderats upp med 0,3 procentenheter 2017 till följd av starka inflationsutfall de senaste månaderna.
- BNP-tillväxten i Sverige har reviderats upp med 0,3 procentenheter 2017. Den något starkare omvärldskonjunkturen bidrar till att exporttillväxten har reviderats upp något. Upprevideringen av näringslivets investeringar (exklusive bostäder) ger också ett stort bidrag till revideringen av BNP-tillväxten.
- Arbetslösheten har reviderats upp med 0,2 procentenheter 2017 och 0,3 procentenheter 2018, trots att sysselsättnings-tillväxten har reviderats upp. Anledningen är att även arbetskraften ökar betydligt snabbare än tidigare väntat.
- Kronindex (KIX) har reviderats ner med 2,7 enheter 2017 och 2,5 enheter 2018 till följd att kronan har varit starkare än väntat hittills i år.
- Bytesbalansen som andel av BNP har reviderats upp med 0,6 procentenheter 2017 och 0,4 procentenheter 2018. Detta förklaras i huvudsak av att nettoexporten i löpande pris blir betydligt starkare än tidigare väntat.
- Den offentliga sektorns finansiella sparande som andel av BNP har reviderats upp med 0,3 procentenheter 2017 och 0,2 procentenheter 2018. Det beror dels på att skatteintäkterna vid givna skatteregler blir högre än tidigare förutsett, dels på att de offentliga konsumtionsutgifterna blir lägre.

Tabell 2 Nuvarande prognos och revideringar jämfört med prognosen i december 2016

Procentuell förändring om inget annat anges

	2017		2018	
	Mars 2017	Diff.	Mars 2017	Diff.
Internationellt				
BNP i världen	3,5	0,0	3,5	0,0
BNP i OECD	2,0	0,1	2,1	0,0
BNP i euroområdet	1,6	0,2	1,6	0,0
BNP i USA	2,3	0,0	2,5	0,1
BNP i Kina	6,4	0,2	5,9	0,2
Federal funds target rate ^{1,2}	1,50	0,00	2,25	-0,25
ECB:s refinansränta ^{1,2}	0,00	0,00	0,00	0,00
Oljepris ³	53,6	-3,0	54,1	-4,0
KPI i OECD	2,3	0,3	2,2	0,0
Försörjningsbalans				
BNP, kalenderkorrigerad	2,8	0,3	2,2	0,1
BNP	2,5	0,3	2,1	0,1
Hushållens konsumtion	2,3	0,1	2,4	-0,1
Offentlig konsumtion	1,3	-0,2	0,9	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	3,7	0,9	3,0	0,2
Lagerinvesteringar ⁴	-0,2	0,1	0,0	0,1
Export	4,0	0,4	3,7	0,2
Import	3,2	0,4	3,9	0,3
Arbetsmarknad, inflation, räntor med mera				
Arbetade timmar ⁵	1,4	-0,1	1,2	0,1
Sysselsättning	1,7	0,4	0,8	-0,2
Arbetslöshet ⁶	6,7	0,2	6,5	0,3
Arbetsmarknadsgap ⁷	0,2	-0,1	0,5	-0,1
BNP-gap ⁸	1,0	0,0	1,1	0,0
Produktivitet ⁵	1,4	0,3	1,1	0,0
Timlön ⁹	3,0	0,0	3,1	0,0
KPI	1,5	0,2	1,6	-0,1
KPIF	1,7	0,0	1,6	-0,1
Reporänta ^{1,2}	-0,50	0,00	-0,25	0,00
Tioårig statsobligationsränta ¹	0,8	-0,1	1,4	-0,3
Kronindex (KIX) ¹⁰	112,6	-2,7	110,8	-2,5
Bytesbalans ¹¹	5,5	0,6	5,2	0,4
Offentligt finansiellt sparande ¹¹	0,5	0,3	0,6	0,2

¹ Procent. ² Vid årets slut. ³ Brent, dollar per fat, årsgenomsnitt. ⁴ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁵ Kalenderkorrigerad. ⁶ Procent av arbetskraften. ⁷ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁹ Enligt konjunkturlönestatistiken. ¹⁰ Index 1992-11-18=100. ¹¹ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i december 2016. Ett positivt värde innebär en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Internationell konjunkturutveckling

Den stora politiska osäkerheten i världen har än så länge inte rubbat den internationella konjunkturåterhämtningen. BNP-tillväxten var jämförelsevis stark i en rad OECD-länder det fjärde kvartalet 2016. Förtroendeindikatorer har fortsatt att stiga under inledningen av 2017, vilket talar för en fortsatt återhämtning. En successivt högre BNP-tillväxt i OECD-länderna 2017–2018 leder till en gradvis normalisering av resursutnyttjandet. I USA har återhämtningen kommit långt och resursutnyttjandet blir normalt 2018, påskyndat av finanspolitiska satsningar. Inflationen är på väg upp och den amerikanska centralbanken höjer räntan i en snabbare takt i år och nästa år.

Global konjunkturutveckling 2017–2018

ÅTERHÄMTNINGEN FORTSÄTTER I OECD-LÄNDERNA

En expansiv penningpolitik och en mindre åtstramande finanspolitik har gynnat tillväxten i OECD-länderna de senaste åren. Resursutnyttjandet har därmed stigit.

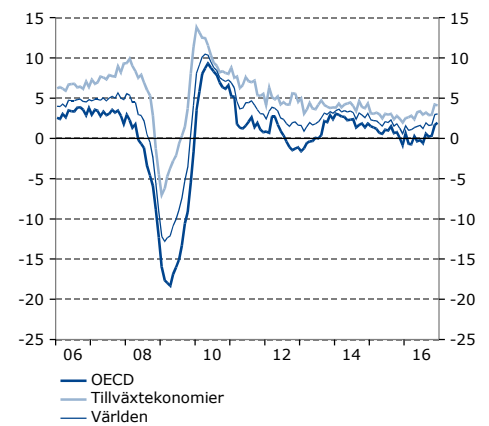
Trots den stora politiska osäkerheten i världen fortsatte den internationella konjunkturåterhämtningen under senare delen av 2016. Det fjärde kvartalet var BNP-tillväxten god på många håll i världsekonomin. Den ökade ekonomiska aktiviteten i OECD-länderna medförde att tillväxten i den globala industriproduktionen steg något (se diagram 19). Vidare växte den globala varuhandeln något snabbare än tidigare under året (se diagram 20). Många förtroendeindikatorer har fortsatt att förstärkas i januari och februari och ger stöd åt bilden av en fortsatt återhämtning (se diagram 21 och diagram 27).

De fasta bruttoinvesteringarna var den del av efterfrågan i OECD-länderna som föll mest i samband med finanskrisen, bland annat till följd av kraftiga fall i bostadsinvesteringar i flera länder. Den låga investeringsnivån har bestått sedan dess på många håll och det finns därför ett uppdämt behov att ersätta föråldrat kapital. I takt med de förbättrade konjunktutsikterna och ett stigande kapacitetsutnyttjande ökar även behovet av nyinvesteringar som höjer produktionskapaciteten. Sammantaget innebär detta att investeringarna ger stora bidrag till BNP-tillväxten i OECD-länderna i år och nästa år.

Mer expansiv finanspolitik i en del länder, inte minst i USA, och fortsatt låga styrräntor ger stöd åt återhämtningen. BNP-tillväxten i OECD-länderna ökar från 1,7 procent 2016 till ca 2 procent per år 2017 och 2018 (se tabell 3).

Diagram 19 Industriproduktion

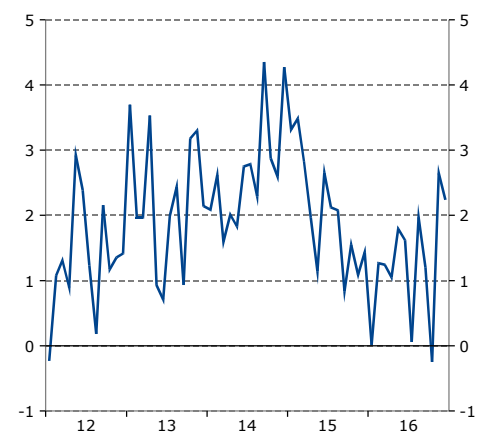
Årlig procentuell förändring, säsongsrensade månadsvärden

Källor: CPB Netherlands Bureau for Economic Planning och Macrobond.

Diagram 20 Global varuhandel

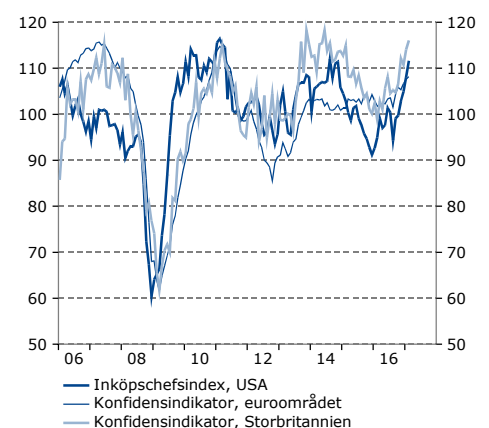
Årlig procentuell förändring, säsongsrensade månadsvärden

Källor: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis och Macrobond.

Diagram 21 Förtroendeindikatorer för tillverkningsindustrin i USA, euroområdet och Storbritannien

Index medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Europeiska kommissionen, Institute for Supply Management och Macrobond.

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP respektive procentuell förändring

	Vikt	BNP ¹			KPI ²		
	2015	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Världen		3,1	3,5	3,5			
KIX-vägd	74,4	2,0	2,2	2,2	1,3	2,2	2,1
OECD	45,2	1,7	2,0	2,1	1,1	2,3	2,2
USA	15,8	1,6	2,3	2,5	1,3	2,4	2,4
Euroområdet	12,0	1,7	1,6	1,6	0,2	1,7	1,4
Tyskland	3,4	1,8	1,7	1,7	0,4	1,9	1,6
Frankrike	2,3	1,1	1,3	1,6	0,3	1,4	1,3
Italien	1,9	1,0	0,9	1,0	-0,1	1,3	1,2
Spanien	1,4	3,2	2,4	2,1	-0,3	2,2	1,6
Finland	0,2	1,6	1,2	1,1	0,4	1,3	1,3
Japan	4,2	1,0	1,1	0,8	-0,1	0,6	0,9
Storbritannien	2,4	1,8	1,7	1,5	0,6	2,6	2,6
Sverige	0,4	3,0	2,8	2,2	1,1	1,5	1,3
Norge	0,3	0,9	1,3	1,7	3,9	2,4	2,3
Danmark	0,2	1,1	1,7	1,6	0,0	1,3	1,6
Tillväxtekonomier³	54,8	4,2	4,7	4,6			
Kina	17,3	6,7	6,4	5,9	2,3	2,4	2,5
Indien	7,0	6,8	7,5	7,3	4,9	4,6	5,0
Brasilien	2,8	-3,6	0,3	2,0	8,7	5,7	4,9

¹ BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. I tabellen visas ett urval av de länder Konjunkturinstitutet gör prognoser för. Konjunkturinstitutet gör BNP-prognoser för samtliga OECD-länder och fler tillväxtekonomier än de som redovisas i tabellen.

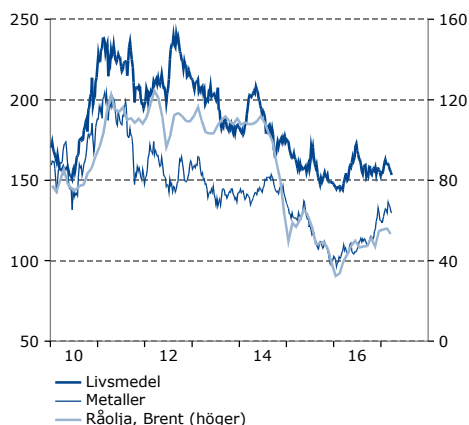
² HIKP för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge. OECD-aggregatet avser nationella KPI-serier. Aggregatet för euroområdet är vägt med konsumtionsvikter från Eurostat och OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD.

³ Tillväxtekonomier definieras här som länder som inte är medlemmar av OECD.

Källor: Eurostat, IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 22 Råvarupriser

Index 2005=100, veckovärden respektive dollar per fat, månadsvärden

Källor: Economist och Macrobond.

Diagram 23 Konsumentpriser i OECD

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: OECD och Macrobond.

RÅVARUPRISERNA HAR STIGIT

Priset på råolja har stigit sedan början av 2016 (se diagram 22). Ett fat Brent-olja kostade i genomsnitt ca 53 dollar under de första tre veckorna i mars och stiger något i pris under prognosperioden till 55 dollar per fat i slutet av 2018. Även priserna på andra råvaror, som exempelvis metaller, har stigit under 2016 (se diagram 22). Trots uppgången är priserna i många fall fortfarande lägre än de varit i genomsnitt de senaste fem åren, bland annat vad gäller metaller.

STIGANDE INFLATION

Inflationen har varit dämpad i många OECD-länder de senaste åren. Råvaruprisuppgången under 2016 börjar nu slå igenom i stigande inflation. I många OECD-länder har inflationsökningen varit markant och inflationen förväntas bli betydligt högre 2017 än 2016 (se tabell 3). Till detta bidrar också en något starkare

tillväxt. Minskade lediga resurser leder till något högre underliggande inflation de kommande åren.

BNP I USA VÄXER FORTARE

Osäkerheten i USA är fortsatt stor om i vilken utsträckning den nya administrationens olika förslag kommer att genomföras. Konjunkturinstitutets prognos förutsätter att endast vissa av de nya expansiva finanspolitiska förslagen genomförs i form av sänkta skatter för hushåll och företag och ökade infrastruktursatsningar.

Den fortsatta konjunkturåterhämtningen medför att sysselsättningen fortsätter att stiga och att arbetslösheten fortsätter att minska i år och nästa år. Lönerna kommer därför att växa snabbare framöver. Tillsammans med sänkta skatter för hushållen leder detta till att hushållens konsumtion fortsätter att växa i en god takt (se diagram 24).

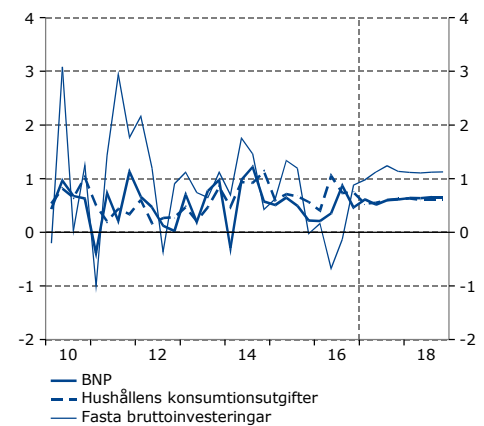
Näringslivets investeringar har börjat visa tecken på återhämtning efter en svag utveckling under stora delar av 2016 till följd av neddragningar i energisektorn. Investeringarna i energisektorn har bottnat och lägre företagskatter skapar incitament för företag att investera mer. Detta bidrar till en högre tillväxttakt i näringslivets bruttoinvesteringar (se diagram 24 och diagram 25). För 2018 bidrar även infrastruktursatsningarna till uppgången och investeringstillväxten blir starkare. Bostadsinvesteringarna däremot dämpas av högre bolåneräntor och kommer därför öka måttligt de kommande åren (se diagram 26). Som andel av BNP stabiliseras bostadsinvesteringarna på ca 3,6 procent vilket är betydligt lägre än genomsnittet 1970–2007 som var 4,8 procent.

Den amerikanska ekonomin är i nuläget nära fullt resursutnyttjande. Inflationen är nära inflationsmålet som är definierat som att ökningstakten i deflatorn för hushållens konsumtion ska vara 2 procent. I mars höjde Federal Reserve, Fed, intervallet för styrräntan med 0,25 procentenheter till 0,75–1,00 procent och Fed fortsätter höja styrräntan 2017 och 2018 i takt med att resursutnyttjandet stiger. I slutet av 2018 har Fed höjt intervallet till 2,00–2,25 procent. BNP växer med 2,3 procent 2017 och 2,5 procent 2018 vilket leder till att konjunkturrell balans i den amerikanska ekonomin nås 2018. Inflationen är då ungefär i linje med målet.

EUROOMRÅDET FORTSÄTTER ATT VÄXA STABILT

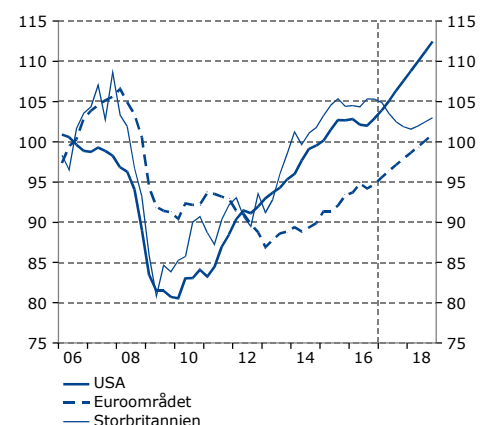
Trots stor politisk orolighet, med ökad populism och brexit samt svaga banker var tillväxten i euroområdet stark i slutet av 2016. BNP växte med 0,4 procent det fjärde kvartalet. Även inledningen av 2017 präglas av mörka moln från den politiska osäkerheten med bland annat kommande presidentval i Frankrike och parlamentsval i Tyskland. Förtroendeindikatorerna har trots det fortsatt att vara starka (se diagram 21 och diagram 27). Den inhemska efterfrågan stimuleras av den expansiva penningpoli-

Diagram 24 BNP och efterfrågan i USA
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

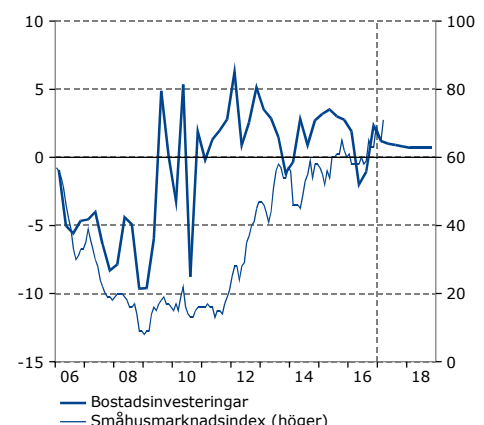
Diagram 25 Fasta bruttoinvesteringar i USA, euroområdet och Storbritannien
Index 2006=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 26 Bostadsinvesteringar och småhusmarknadsindex i USA

Procentuell förändring respektive diffusionsindex, säsongrensade kvartals- respektive månadsvärden

Anm. Småhusmarknadsindex är ett sentimentindex för bostadsbyggarnas bedömning av småhusförsäljning.

Källor: Bureau of Economic Analysis, National Association of Home Builders, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 27 Konsumentförtroende i USA och euroområdet

Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: Conference Board, Eurostat och Macrobond.

ken som är en viktig drivkraft för återhämtningen de kommande åren. Investeringarna växer något snabbare framöver, men från en låg nivå (se diagram 25). Flera år av låga investeringar har bidragit till att kapacitetsutnyttjandet i tillverkningsindustrin har stigit och nu är över ett normalläge. Kvardröjande politisk osäkerhet påverkar dock investeringarna negativt samtidigt som svaga balansräkningar hos banker fortsätter att hämma tillgången på krediter i en del länder.

I euroområdet är resursutnyttjandet i nuläget påtagligt lägre än i USA. Den senaste tiden har dock arbetslösheten fallit i en jämförelsevis snabb takt (se vidare rutan ”Starkare arbetsmarknad i euroområdet”). Den underliggande inflationen stiger de kommande åren från sin nuvarande nivå på knappt 1 procent.

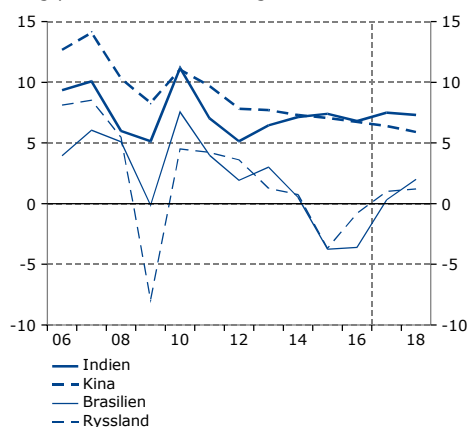
Den europeiska centralbanken, ECB, har låtit refinansieringen ligga kvar på noll procent sedan i våras och programmen för tillgångsköp har förlängts till slutet av december. Dock sänks beloppen från 80 miljarder euro per månad till 60 miljarder från april 2017. Sammantaget förväntas BNP-tillväxten bli 1,6 procent per år 2017 och 2018, och arbetslösheten fortsätter att falla gradvis.

SVAGARE BRITTISK KONJUNKTUR 2017 OCH 2018

Den brittiska ekonomin har utvecklats starkt och BNP växte 0,7 procent det fjärde kvartalet 2016. Förtroendeindikatorer är också på relativt höga nivåer, särskilt för industrin. En anledning till detta är det svaga pundet som gynnar exportindustrin. Trots att indikatorerna signalerar ett starkt nuläge får brexit negativa effekter på tillväxten 2017 och 2018. Det finns tecken på att utträdesförhandlingarna kommer att bli komplicerade och att den brittiska regeringen avser att lämna den inre marknaden. Därmed skapas en osäkerhet som påverkar beslut redan den närmaste tiden. Det är framför allt investeringarna, i synnerhet i tjänstenäringarna, som utvecklas svagt framöver (se diagram 25). Importen och hushållens konsumtion drabbas av det svagare pundet och utvecklingen för dessa blir svag.

Diagram 28 BNP i tillväxtekonomier

Årlig procentuell förändring

Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

SPLITTRAD BILD AV TILLVÄXTEKONOMIERNÄ

I Ryssland och Brasilien, som har stått för mycket av inbromsningen i tillväxtekonomierna de senaste åren, stiger BNP från och med i år (se diagram 28). En bidragande orsak till uppgången är stigande råvarupriser. BNP-tillväxten i tillväxtekonomierna som helhet blir därmed högre 2017 och 2018 jämfört med 2016 (se tabell 3).

Kinas tillväxt stabiliserades under loppet av 2016 och blev 6,7 procent för helåret. Detta var i linje med de kinesiska myndigheternas tillväxtnål om 6,5–7,0 procent. Den inleda ombalanseringen mot mer konsumtion och mindre investeringar har fortsatt i viss mån. Regeringen har den senaste tiden prioriterat tillväxten på kort sikt, och tillväxten i inhemsk efterfrågan har i allt högre utsträckning byggt på en ökad skuldsättning. BNP-

tillväxten fortsätter att dämpas 2017 och 2018 till följd av en fortsatt ombalansering och en något mindre expansiv politik än tidigare. Risken finns dock att investeringsnivån minskar drastiskt och att även BNP-tillväxten bromsar in hastigare än väntat (se kapitlet ”Osäkerhet i prognosen”).

INTERNATIONELL LÅNGRÄNTEUPPGÅNG HAR BROMSAT IN

De långa statsobligationsräntorna har stigit sedan i somras, inte bara i USA utan också i många andra länder. Uppgången har dock bromsat in de senaste månaderna. Bidragande faktorer till uppgången är uppjusterade förväntningar om kommande höjningar av centralbanker, något starkare tillväxt och stigande inflation i OECD-länderna. Förväntningar om en något mer expansiv finanspolitik, främst i USA, har också bidragit. I flera länder i euroområdet har också politisk osäkerhet bidragit till stigande långräntor i förhållande till Tyskland. Räntenivåerna är dock fortsatt generellt sett låga. Eftersom höjningarna av de internationella styrräntorna blir långsammare än vid tidigare räntehöjningscykler blir långräntorna, i ett historiskt perspektiv, låga flera år framöver (se diagram 29).²

Internationellt makroekonomiskt scenario 2019–2021

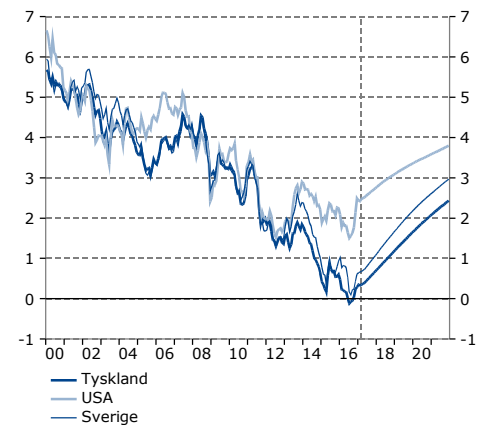
Global BNP växer med ca 3,5 procent per år 2019–2021 (se diagram 30). Såväl konsumtion som investeringar, inte minst i många OECD-länder, gynnas av fortsatt låga, om än stigande, räntor. Tillväxten stiger under denna period i tillväxtekonomierna, medan den avtar i OECD-länderna (se tabell 4).

Tillväxten på den svenska exportmarknaden förstärks successivt framöver. Den svenska exportmarknadstillväxten blir i genomsnitt 3,5 procent per år 2017–2021. Det är en lägre ökningstakt än genomsnittet 1995–2015 som uppgick till 5,8 procent per år. Den svenska exportmarknadstillväxten och tillväxten i världshandeln har varit låga sedan finanskrisen. Två förklaringar till detta är en försvagning i trenden mot ökad internationell specialisering och svaga internationella investeringar.³

I många OECD-länder har den långsiktiga tillväxtpotentialen försvagats av låga investeringar efter finanskrisen. Tillväxten i potentiell BNP återhämtar sig långsamt under åren 2017–2021, men når i euroområdet och USA inte upp till samma takt som före finanskrisen. I många länder bidrar en långsam ökning av den arbetsföra befolkningen och en låg tillväxt i produktiviteten till att den potentiella tillväxten blir fortsatt låg.

Diagram 29 Statsobligationsräntor

Procent, månadsvärden

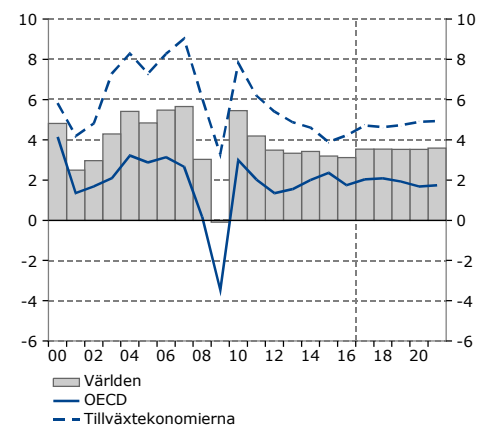

Anm. 10 års löptid.

Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 30 BNP i världen, OECD och tillväxtekonomierna

Procentuell förändring

Anm. Tillväxtekonomierna avser här alla länder som inte är medlemmar av OECD.

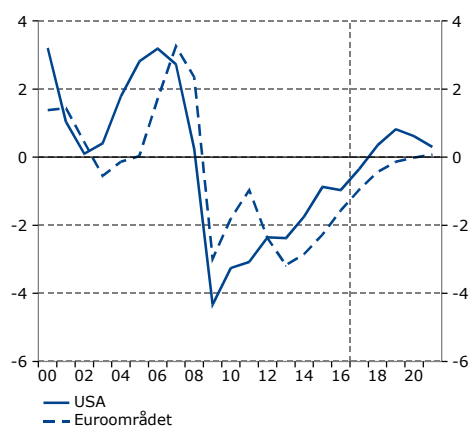
Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

² Se vidare fördjupningen ”Ny lägre bedömning av realräntor på längre sikt”.

³ Se bland annat *World Economic Outlook*, oktober 2016, IMF.

Diagram 31 BNP-gap i USA och euroområdet

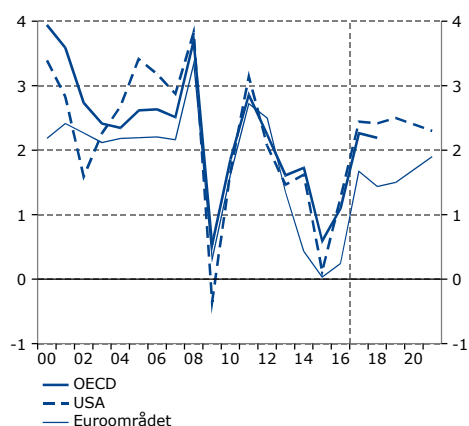
Procent av potentiell BNP

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 32 Konsumentpriser

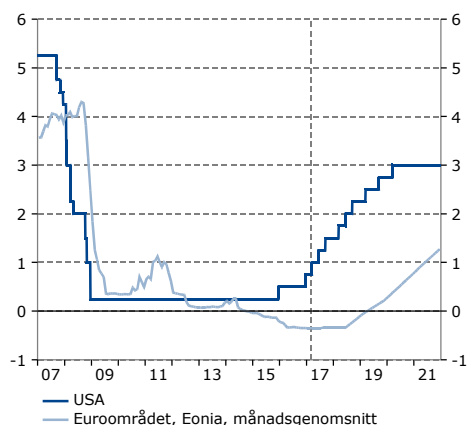
Procentuell förändring

Källor: OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 33 Styrräntor

Procent, dags- respektive månadsvärden

Anm. Styrräntan i USA avser den övre gränsen i Federal Reserves toleransintervall.

Källor: ECB, Federal Reserve, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

MILD AMERIKANSK HÖGKONJUNKTUR 2019–2021

Den amerikanska ekonomin når konjunkturrell balans 2018. Resursutnyttjandet stiger 2018–2019 och blir högre än normalt 2019–2021 (se diagram 31). Den successivt stramare penningpolitiken och avklingande effekter från den finanspolitiska stimulansen leder till att resursutnyttjandet mattas av från och med 2020. Detta leder i sin tur till att inflationen dämpas något. Osäkerheten om hur expansiv finanspolitiken kommer att bli de kommande åren är stor.⁴

EUROOMRÅDET NÅR KONJUNKTURELL BALANS 2020

Återhämtningen har inte nått lika långt i euroområdet som i USA (se diagram 31). Styrräntan är därför lägre och höjs både senare och i långsammare takt än i USA. Den lägre räntan relativt USA bidrar till att hålla euron något svagare vilket gynnar euroländernas konkurrenskraft. Vidare stimuleras investeringar av den expansiva penningpolitiken, vilken således bidrar till att resursutnyttjandet ökar successivt och blir balanserat 2020. Något senare nås målet om en inflation under, men nära, 2 procent (se tabell 4 och diagram 32). I takt med att lediga resurser tas i anspråk och inflationen stiger mot målet börjar ECB det tredje kvartalet 2018 styra Eonia (interbankräntan) högre (se diagram 33). ECB höjer styrräntan, refinäntan, våren 2019 och fortsätter därefter att höja i en takt som gör att styrräntan även 2021 ligger långt under den bedömda långsiktiga jämviktsräntan på 2,75 procent (se tabell 4 och fördjupningen ”Ny lägre bedömning av realräntor på längre sikt”).

Tabell 4 Scenario för internationell ekonomi

Procentuell förändring respektive procent

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BNP i OECD	2,4	1,7	2,0	2,1	1,9	1,7	1,7
BNP i euroområdet	1,9	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5
BNP i USA	2,6	1,6	2,3	2,5	2,3	1,6	1,5
BNP i tillväxtekonomier	3,9	4,2	4,7	4,6	4,7	4,9	4,9
BNP i världen	3,2	3,1	3,5	3,5	3,5	3,5	3,6
HIKP i euroområdet	0,0	0,2	1,7	1,4	1,5	1,7	1,9
KPI i USA	0,1	1,3	2,4	2,4	2,5	2,4	2,3
Refinränta i euroområdet	0,05	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,50
Styrränta i USA	0,50	0,75	1,50	2,25	2,75	3,00	3,00
Styrränta, KIX-vägd	0,02	-0,14	-0,02	0,21	0,58	1,08	1,55

Anm. BNP-aggregat beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF. Styrränta avser nivå i slutet av året. KIX-vägd styrränta avser ett genomsnitt av dagslåneräntan Eonia för euroområdet samt styrräntor i USA, Norge, Storbritannien, Danmark och Japan.

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

⁴ Genomförs alla de föreslagna skattesänkningarna och infrastruktursatsningarna skulle konjunkturåterhämtningen bli än snabbare på kort sikt. Fed skulle då behöva höja räntan i en snabbare takt än vad som ligger i huvudscenariot. Detta skulle dämpa tillväxten ytterligare 2019–2021.

Starkare arbetsmarknad i euroområdet

Arbetsmarknaden har fortsatt att förbättras i euroområdet med stigande sysselsättning och fallande arbetslöshet. Nedgången i sysselsättningen efter den stora recessionen 2008 har dock ännu inte återhämtats fullt ut.

I mitten av 2013 stabiliserades sysselsättningen i euroområdet efter ungefär fem år av stora sysselsättningstapp (se diagram 34). Därefter har sysselsättningen stigit ca 3 procent och är nu 0,5 procent lägre än före krisen 2008. De senaste tre åren har sysselsättningen ökat något snabbare än vad det normala sambandet med BNP-tillväxten implicerar.⁵ En stark utveckling av sysselsättning och timmar i förhållande till BNP-tillväxten innebär att produktiviteten har utvecklats svagt. En förklaring till detta är exempelvis strukturomvandlingen från tillverkningsindustri till tjänster som vanligtvis är mindre kapitalintensiv.

Utvecklingen av sysselsättningen mellan medlemsländerna skiljer sig åt. I Frankrike och Tyskland är sysselsättningen i nuläget högre än före krisen men den är fortfarande lägre i Italien och mycket lägre i Spanien (se diagram 35). De senaste åren har dock sysselsättningen ökat mest i Spanien.

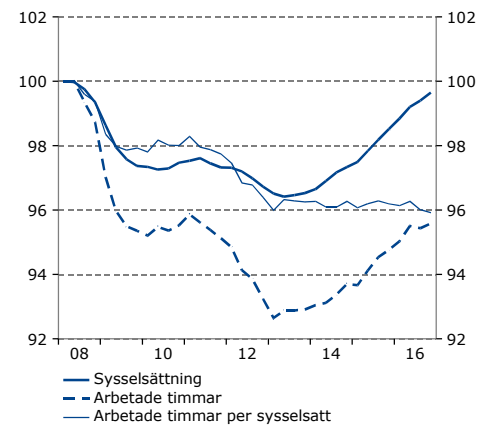
Det totala antalet arbetade timmar i euroområdet föll från 2008 till mitten av 2013 med ca 7 procent (se diagram 34). Samtidigt sjönk såväl sysselsättningen som antalet arbetade timmar per sysselsatt med ca 3,5 procent. Denna nedgång kan bland annat förklaras med ett minskat övertidsarbete till följd av lågkonjunkturen. Sedan mitten av 2013 har antalet arbetade timmar per sysselsatt legat kvar på samma nivå (se diagram 34). Bland annat har deltidsarbete ökat under denna period vilket har motverkat en cykliskt motiverad uppgång.

Arbetslösheten har fallit i euroområdet sedan mitten av 2013 men är fortfarande ungefär 2,5 procentenheter högre än före krisen (se diagram 36). Sysselsättningen har således stigit tillräckligt snabbt sedan 2013 för att sänka arbetslösheten. Bidragande till detta har varit att arbetskraften sedan 2013 bara har ökat med ca 0,2 procent per år. Konjunkturinstitutets bedömning är att arbetslösheten i euroområdet fortsätter att falla de närmaste åren, men i en något långsammare takt än de senaste åren. Arbetslösheten bedöms i genomsnitt uppgå till 9,5 procent 2017 och 9,2 procent 2018. Det bedöms då fortfarande finnas lediga resurser på arbetsmarknaden.

⁵ I en studie av ECB beräknades kvoten mellan sysselsättningstillväxten och BNP-tillväxten ha ökat från 0,55 perioden före krisen (första kvartalet 1999 till och med första kvartalet 2008) till ungefär 0,62 i återhämtningsfasen, se "Employment – GDP relationship since the crisis", *ECB Economic Bulletin*, no 6, september 2016.

Diagram 34 Sysselsättning och arbetade timmar i euroområdet

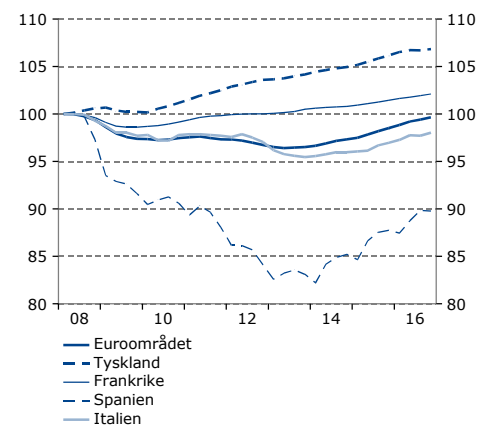
Index kvartal 1 2008=100, kvartalsvärden

Källa: Macrobond.

Diagram 35 Sysselsättning i ett antal länder

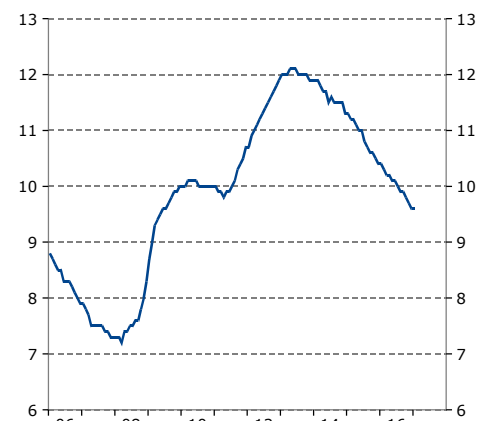
Index kvartal 1 2008=100, kvartalsvärden

Källa: Macrobond.

Diagram 36 Arbetslöshet i euroområdet

Procent av arbetskraften, säsongrensade månadsvärden

Källor: Eurostat och Macrobond.

Konjunktoren i Sverige 2017–2018

Svensk ekonomi befinner sig i en högkonjunktur och BNP-tillväxten är jämförelsevis hög i år. Sysselsättningen fortsätter att öka i snabb takt. Arbetslösheten faller dock inte så mycket då ökningen av arbetskraften väntas bli ovanligt stor i år. Lönerna ökar inte lika snabbt som vid tidigare högkonjunkturer, vilket bidrar till att inflationen inte når upp till Riksbankens mål om 2 procent i år och nästa år.

Offentlig konsumtion ökade mycket i fjol och är på en hög nivå, men tillväxten blir betydligt lägre i år och nästa år till följd av lägre utgifter för flyktningmottagande. Även bostadsbyggandet är på en hög nivå och bidrar de kommande åren till att investeringarna inte växer lika snabbt som förra året. I år och nästa år förbättras omvärldens efterfrågan och exporten från Sverige bidrar då nästan lika mycket som hela den inhemska efterfrågan till BNP-tillväxten. Exporten tar därmed över från offentlig konsumtion och bostadsinvesteringar som den viktigaste drivkraften till BNP-tillväxten.

Arbetsmarknaden fortsätter utvecklas starkt och resursutnyttjandet stiger. Det jämförelsevis svagare konjunkturläget i övriga Europa bidrar till låga löneökningar i viktiga konkurrentländer, vilket arbetsmarknadens parter i Sverige tar hänsyn till i de pågående löneförhandlingarna. Det ger en lägre löneökningstakt än vad som annars varit fallet. Jämförelsevis låga löneökningar och det faktum att företagen förefaller nöjda med lönsamheten håller tillbaka företagens prisökningar och därmed inflationen.

Efterfrågan och produktion

FORTSATT HÖG BNP-TILLVÄXT DET FÖRSTA HALVÅRET

Efter tre kvartal med svag utveckling växte BNP återigen starkt det fjärde kvartalet 2016 (se diagram 37). Tillväxten väntas bli fortsatt hög det första halvåret i år. Detta stöds bland annat av att de flesta indikatorer för tillväxten ligger över sina historiska genomsnitt. Exempelvis är konfidensindikatorn för tillverkningsindustrin fortsatt på en mycket hög nivå (se diagram 38). Likaså är hushållens bedömning av den egna ekonomin över medelvärdet. Hushållens syn på svensk ekonomi i stort var på en låg nivå 2015 och början på 2016, men förtroendet ökade under hösten och är nu på en historiskt sett normal nivå (se diagram 39).

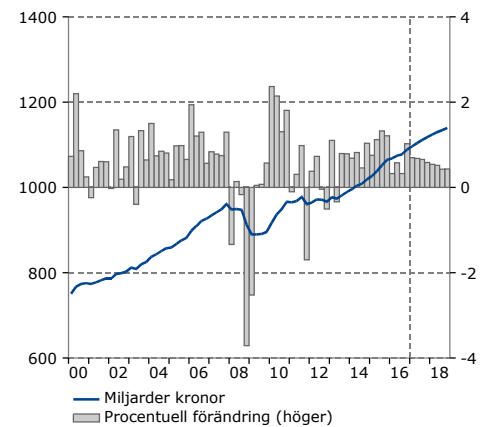
Konjunkturinstitutets olika modeller för BNP-tillväxten⁶ som använder information från Konjunkturbarometern⁷ indikerar i

⁶ Se rutan "Modellbaserade skattningar för BNP och sysselsättning för andra och tredje kvartalet i år", *Konjunkturläget*, juni 2015, för en redogörelse av de ekonomiska modellerna som diskuteras här.

⁷ Modellerna baseras på den mer omfattande kvartalsbarometern från januari och tar inte hänsyn till månadsutfallen för februari och mars.

Diagram 37 BNP

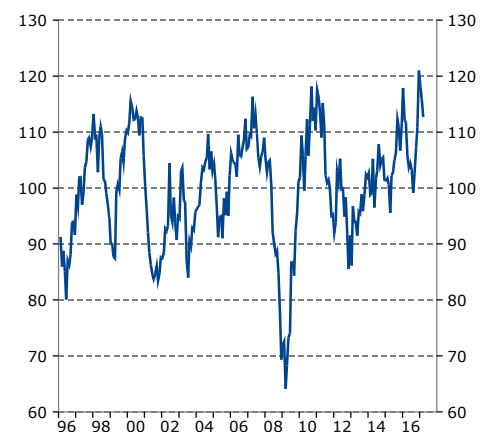
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 38 Konfidensindikator för tillverkningsindustrin

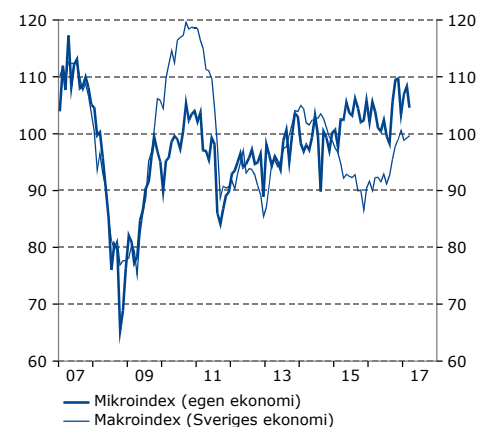
Index, medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 Hushållsbarometerns mikro- och makroindex

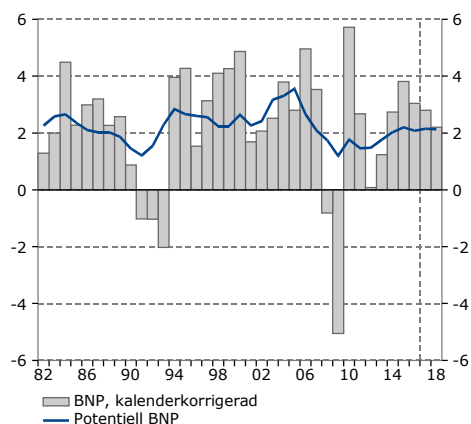
Index medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 40 BNP

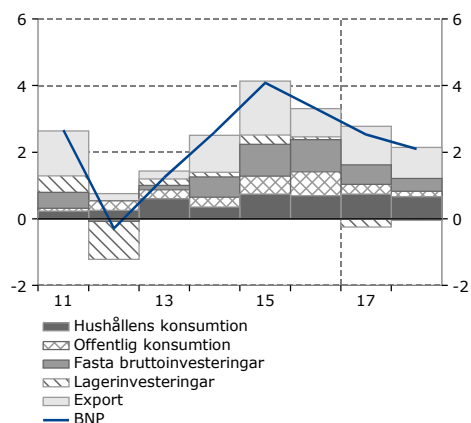
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 41 Importjusterat bidrag till BNP-tillväxten

Procentuell förändring respektive procentenheter

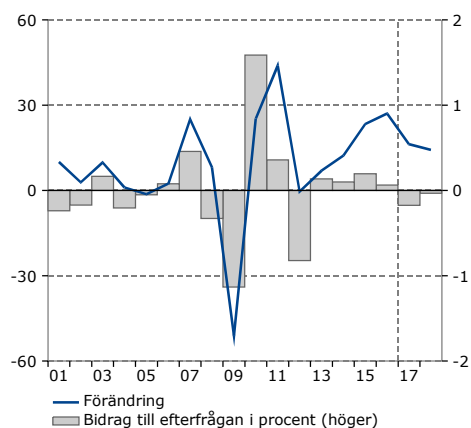

Anm. Lagerinvesteringarnas bidrag är beräknat utan justering för importinnehållet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 42 Lagerinvesteringar

Miljarder kronor, fasta priser respektive procent av efterfrågan

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

genomsnitt en tillväxt på 0,9 procent i det första kvartalet i år jämfört med kvartalet innan (se tabell 5). En starkare utveckling ger den så kallade Bayesianiska VAR-modellen. Modellen är ämnad att fånga den historiska dynamiken och samvariationen i ett fåtal makrovariabler, bland annat BNP och sysselsättning, och använda denna information för framskrivningar av variablerna.

Konjunkturinstitutets samlade bedömning av hur snabbt BNP ökar under innevarande och nästföljande kvartal baseras även på annan information.⁸ Sammantaget hamnar BNP-prognosen för de två första kvartalen i år därför något under skattningarna från BNP-modellerna.

Tabell 5 Utfall och prognoser för BNP

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensade värden

	Utfall 2016 kv. 4	Prognos 2017 kv. 1	Prognos 2017 kv. 2
Konjunkturinstitutets prognos	1,0	0,7	0,7
Bayesiansk VAR-modell	-	1,1	0,8
Konjunkturbarometermodeller	-	0,9	-

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

OMVÄRLDENS EFTERFRÅGAN VIKTIG DRIVKRAFT

BNP-tillväxten kommer att dämpas ju längre högkonjunkturen pågår. Den starka inledningen på året ger dock ungefär lika hög tillväxt i år som förra året, om hänsyn tas till att det var fler arbetsdagar förra året (se diagram 40 och tabell 6). Högkonjunkturer förstärks därmed i år. Nästa år dämpas tillväxten vilket gör att konjunkturuppgången bryts.

I år och nästa år ger exporten det största bidraget till BNP-tillväxten (se diagram 41).⁹ Hushållens konsumtion växer i en normal takt framöver, även om utvecklingen i förhållande till befolkningstillväxten är svag. Hushållens konsumtion fortsätter därför ge ett stabilt bidrag till BNP-tillväxten. Den offentliga konsumtionens bidrag faller dock tillbaka i år och ytterligare något nästa år efter två år med hög tillväxt. Även de fasta bruttoinvesteringarnas bidrag till BNP-tillväxten minskar i år efter två år med exceptionellt hög tillväxt i bostadsbyggandet.

Lagerinvesteringarna har ökat de senaste fyra åren, vilket har gett ett positivt bidrag till BNP-tillväxten (se diagram 42). Utvecklingen av oljepriset har gjort det fördelaktigt att lagra råolja

⁸ Utfallsdata och modellbaserade prognoser för enskilda efterfrågekomponenter pekar i nuläget sammantaget på att BNP inte växer fullt så snabbt som BNP-modellerna indikerar.

⁹ Det importjusterade bidraget till BNP-tillväxten beräknas genom att fördela importen på de olika efterfrågekomponenterna på ett systematiskt vis. Metoden använder Konjunkturinstitutets så kallade input-output-modell, som möjliggör beräkningar av importandelar för efterfrågan uppdelad på 41 delkomponenter. Importandelarna fångar därmed både den direkta importen som konsumeras eller investeras som den är, och den import som används som insatsvaror i produktionen av konsumentvaror, investeringsvaror eller exportvaror. För en utförligare beskrivning, se fördjupningen "Så beräknas drivkrafter till BNP", *Konjunkturläget*, december 2016.

och petroleumprodukter. Även industrins lagerökningar av färdiga eller halvfärdiga produkter har varit stora men uppbyggnaden förväntas nu minska när exporten växer snabbare. Lagerinvesteringarna ger därför ett negativt bidrag till tillväxten i efterfrågan i år. Utan detta negativa bidrag hade den kalenderkorrigerade BNP-tillväxten varit lika hög i år som förra året.

Tabell 6 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå				
	2015	2015	2016	2017	2018
Hushållens konsumtionsutgifter	1 884	2,7	2,2	2,3	2,4
Offentliga konsumtionsutgifter	1 086	2,5	3,1	1,3	0,9
Fasta bruttoinvesteringar	989	7,0	5,9	3,7	3,0
<i>Inhemsk efterfrågan utom lager</i>	<i>3 959</i>	<i>3,7</i>	<i>3,4</i>	<i>2,4</i>	<i>2,2</i>
Lagerinvesteringar ¹	23	0,3	0,1	-0,2	0,0
<i>Inhemsk efterfrågan</i>	<i>3 983</i>	<i>4,0</i>	<i>3,5</i>	<i>2,1</i>	<i>2,1</i>
Export	1 906	5,6	3,4	4,0	3,7
<i>Total efterfrågan</i>	<i>5 889</i>	<i>4,5</i>	<i>3,4</i>	<i>2,7</i>	<i>2,6</i>
Import	1 708	5,5	3,7	3,2	3,9
<i>Nettoexport¹</i>	<i>198</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,5</i>	<i>0,1</i>
BNP	4 181	4,1	3,3	2,5	2,1
BNP, kalenderkorrigerad		3,8	3,0	2,8	2,2
BNP per invånare ²	427	3,0	2,1	1,2	0,9
Bytesbalans ³	196	4,7	4,9	5,7	5,4

¹ Miljarder kronor respektive förändring i procent av BNP föregående år. ² Tusental kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser. ³ Miljarder kronor respektive i procent av BNP, löpande priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

EXPORTÖKNING PÅ BRED FRONT

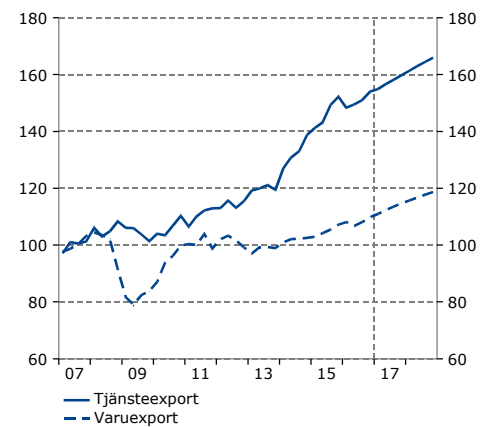
Exporten avslutade fjolåret mycket starkt efter en trevande början det första halvåret. Varuexporten ökade med 1,6 procent och tjänsteexporten med 2,0 procent det fjärde kvartalet jämfört med kvartalet innan. Det senare förklaras i viss utsträckning av en ovanligt stor ökning av utländska medborgares konsumtion i Sverige, som räknas som tjänsteexport. En del av uppgången bedöms dock vara tillfällig och tjänsteexporten antas återgå till en mer normal nivå i början på 2017. Tjänsteexportens tillväxt dämpas därför något det första kvartalet i år (se diagram 43).

Varuexporten ser ut att få en bred uppgång i år. Den svenska exportmarknaden växer något snabbare i år och nästa år jämfört med 2016. Många av de indikatorer som speglar utvecklingen i industrin stärktes rejält i såväl Sverige som i andra länder i slutet av förra året (se diagram 44).¹⁰ Motorfordonsindustrin sticker ut

¹⁰ Den mycket kraftiga uppgången i december 2016 i exportorderingen i Konjunkturbarometern förklaras till viss del av kraftiga uppgångar i två mycket volatila branscher. Den underliggande utvecklingen är därför inte fullt lika stark.

Diagram 43 Export av varor och tjänster

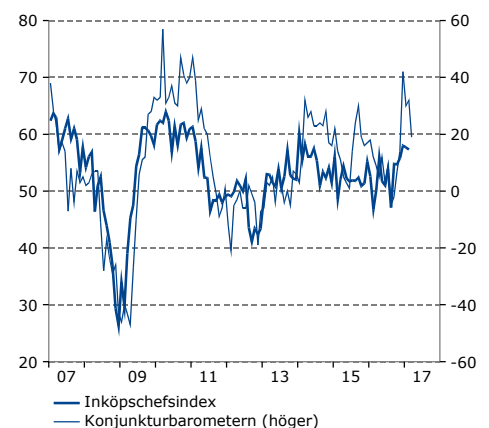
Index 2007=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 Exportordergång i industrin

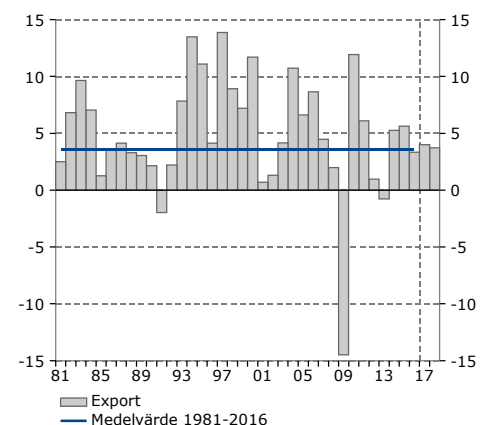
Diffusionsindex respektive netttotal, säsongrensade månadsvärden

Källor: Swedbank/SILF, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 Export

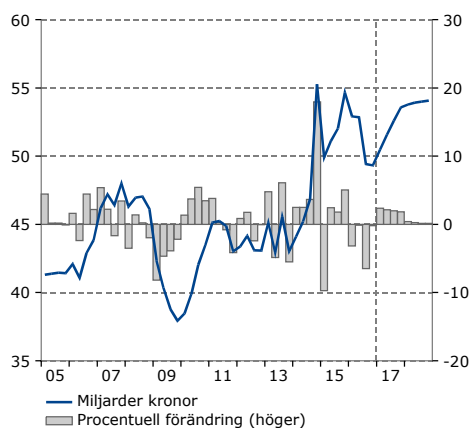
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 46 Industrins investeringar

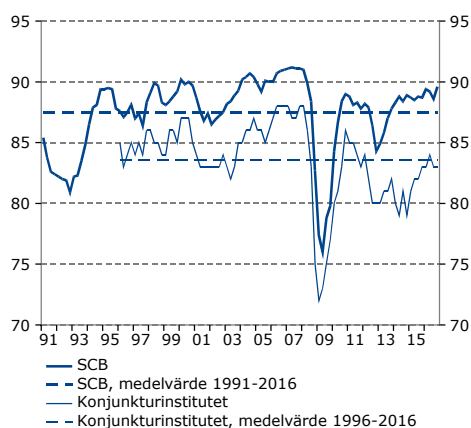
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 47 Industrins kapacitetsutnyttjande

Procent, säsongrensade kvartalsvärden

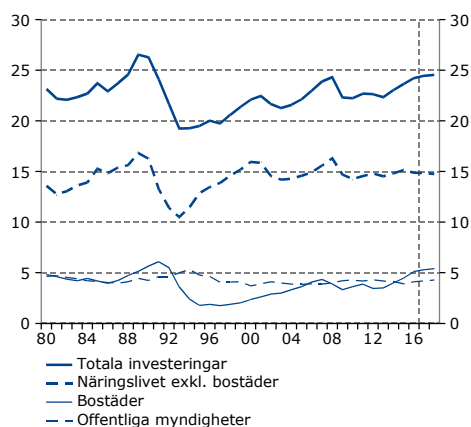

Anm. Konjunkturinstitutets kapacitetsutnyttjande avser tillverkningsindustrin.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 Fasta bruttoinvesteringar

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

och redovisar ett särskilt starkt marknadsläge¹¹, men även stora delar av övriga tillverkningsindustrin uppger att efterfrågan stärkts markant.

I år och nästa år förväntas investeringarna utvecklas starkare i viktiga exportländer i Europa liksom i USA. De låga priserna på basindustrins produkter, som starkt hämmat investeringarna i dessa branscher, har börjat stiga. I första hand är det föråldrat kapital som behöver ersättas, men successivt när kapacitetsutnyttjandet stiger, till följd av det stärkta konjunkturläget i omvärlden, ökar även behovet av att utöka produktionskapaciteten.

Sammantaget bedöms exporten öka med ca 4 procent både 2017 och 2018, vilket är i nivå med den genomsnittliga exporttillväxten sedan 1981 (se diagram 45).

INVESTERINGAR I SVENSKT NÄRINGS-LIV ÖKAR SVAGT

Näringslivets investeringar, exklusive bostadsinvesteringar, ökade med 1,8 procent 2016. Bakom den svaga utvecklingen ligger en återgång till normala nivåer för investeringar i forskning och utveckling (FoU). Dessa var uppskattningsvis ca 10 miljarder kronor högre än normalt både 2014 och 2015, vilket ledde till stora svängningar i industrins investeringsutgifter (se diagram 46).

Utsikterna för industrins investeringar ser nu lite ljusare ut. I den senaste investeringsenkäten från SCB är investeringsplanerna för 2017 uppreviderade till en oförändrad nivå för tillverkningsindustrin (inklusive gruvor). Investeringar i FoU och andra immateriella tillgångar fångas inte i enkäten, vilket gör att de totala industriinvesteringarna bedöms öka något i år. Liksom tidigare planerar skogsindustrin för stora investeringar. Efter prisuppgången på järn och stål ser det mer positivt ut även för investeringarna inom gruvnäringen och stålindustrin. Investeringar tar sig uttryck i att SCB:s mått på kapacitetsutnyttjandet är något högre än normalt (se diagram 47).

EFTERSÄTTA OFFENTLIGA INVESTERINGAR

Offentliga myndigheters investeringar ökade ovanligt mycket förra året. Till viss del berodde det på en uppgång av investeringar inom försvaret. Ökningstakten mattas av något men fortsätter att vara hög även i år och nästa år.

Antalet unga och äldre i befolkningen ökar mycket för närvarande, vilket innebär ökade behov av nya verksamhetslokaler inom förskola, skola och äldreomsorg. Behoven förstärks av att flyktingmottagandet varit stort. Det finns därtill ett stort renoveringsbehov av befintliga byggnader.

¹¹ Efterfrågan på motorfordon antas ligga kvar på en hög nivå såväl i år som nästa år. Tidigare var synen att efterfrågan på nya lastbilar i Europa skulle avta något i år, men reviderade prognoser pekar nu på en stabil efterfrågan. Samtidigt har Volvo Cars aviserat att man redan innevarande halvår nyanställer för att så småningom kunna höja produktionen i Torslandafabriken med 10 procent.

Dessutom tar ett antal stora infrastrukturprojekt fart från och med nästa år. Bland annat påbörjas projekt för ny samt förbättrad spårtrafik i både Stockholms- och Göteborgsområdet.

BOSTADSVINVESTERINGAR PÅ HÖG NIVÅ

Bostadsvinesteringarna har ökat väsentligt sedan mitten på 1990-talet och motsvarar nu drygt 5 procent av BNP (se diagram 48).

Nybyggandet av bostäder tog rejäl fart under 2016 och ökade med drygt 35 procent. Bakom uppgången låg flera faktorer som höga bostadspriser, låga realräntor och en stark befolkningsökning. Ombyggnadsvinesteringarna minskade dock till följd av lägre rotavdrag och totalt sett ökade bostadsvinesteringarna med 17 procent. Tillväxttakten bedöms dock falla i år och fortsätter dämpas följande år. Det beror bland annat på att kapacitetsutnyttjandet är mycket högt och bristen på arbetskraft inom vissa yrkesgrupper inom byggsektorn är stor.

HUSHÄLLEN FÖRSIKTIGA KONSUMENTER

Efter en stark utveckling i början på förra året bromsade tillväxten i hushållens konsumtion in. Tillväxten 2016 på 2,2 procent är i nivå med genomsnittet under 2000-talet. Det bör dock noteras att per invånare växte konsumtionen svagare än det historiska genomsnittet (se diagram 49).

En måttlig tillväxt i real disponibel inkomst och av hushållens förmögenheter 2017 och 2018 bidrar till att hushållens konsumtion ökar ungefär lika snabbt dessa år som i fjol, trots att hushållen signalerar en ökad optimism i Konjunkturbarometern. Sparandet bedöms med andra ord bli fortsatt högt till följd av bland annat osäkerhet om utvecklingen i omvärlden och förväntningar om högre bolåneräntor de närmaste åren (se diagram 50).

I fördjupningen ”Effekten på svensk BNP av ekonomisk-politisk osäkerhet” beräknas hur ekonomisk-politisk osäkerhet i omvärlden påverkar svensk BNP-tillväxt. Om denna osäkerhet inte skulle minska gradvis mot normala nivåer, såsom implicit förutsatts i den föreliggande prognosen, visas i fördjupningen att det skulle hålla tillbaka BNP-tillväxten något. En möjlig kanal är via svagare tillväxt i investeringar och hushållens konsumtion.

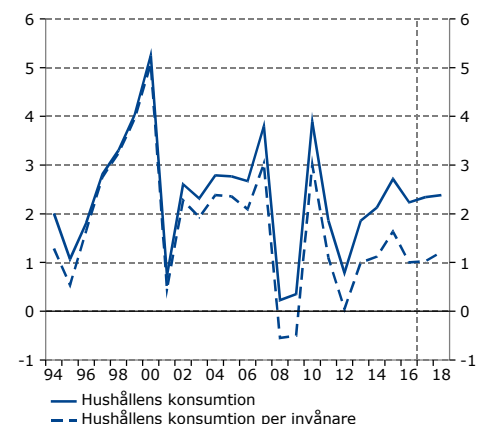
OFFENTLIG KONSUMTIONSTILLVÄXT DÄMPAS TILLFÄLLIGT

De offentliga konsumtionsutgifterna har ökat snabbt de två senaste åren (se diagram 51). En förklaring är flyktingmottagandet, som ökade kraftigt i slutet på 2015. En stor del av kostnaderna för flyktingmottagandet uppstår hos kommunerna och ökar den kommunala konsumtionen. Förändrade regler och ersättningssystem inom flyktingmottagandet, samt inte minst en stor nedgång i antalet nya asylsökande, minskar utgifterna för flyktingmottagandet i år och nästa år.

De senaste årens tillväxt i offentlig konsumtion beror även på förändringar i åldersstrukturen i befolkningen. Ett ökat antal unga och äldre innebär att efterfrågan på skola, vård och omsorg

Diagram 49 Hushållens konsumtionsutgifter

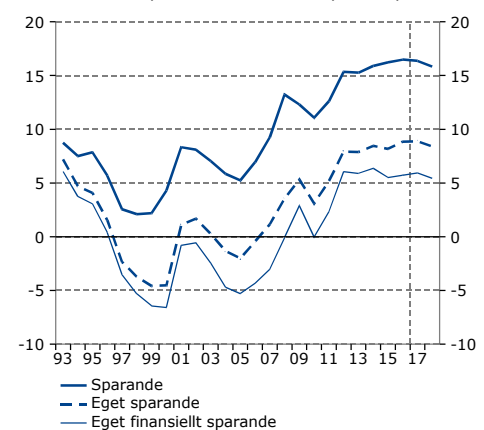
Procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Hushållens sparande

Procent av disponibel inkomst, löpande priser

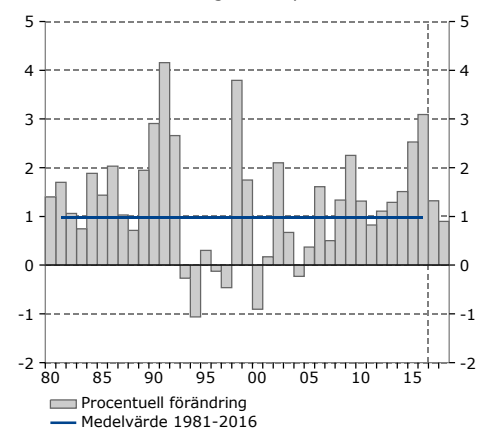

Anm. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 51 Offentliga konsumtionsutgifter

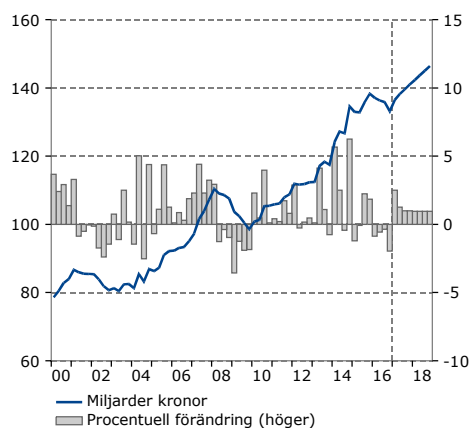
Procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 52 Import av tjänster

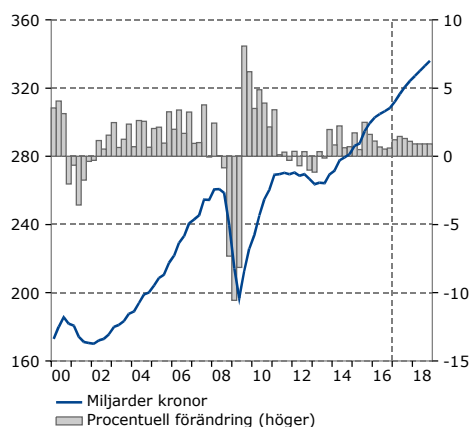
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 53 Import av varor

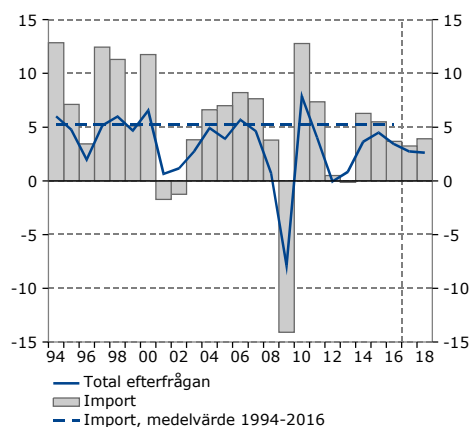
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 54 Import och efterfrågan

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ökar. Andelen unga i befolkningen har tidigare minskat under lång tid, men sedan 2015 ökar den igen. Andelen personer över 65 år har ökat sedan 2005 då de stora årskullarna födda på 1940-talet började passera 65. Effekterna på de offentliga konsumtionsutgifterna från dessa årskullar har dock hittills varit begränsade. Men detta ändras när de passerar 80 om några år, eftersom efterfrågan på vård- och omsorgstjänster ökar snabbt för denna åldersgrupp. De stora effekterna på de offentliga konsumtionsutgifterna ligger därför en bit in i framtiden (se fördjupningen ”Bedömning av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet”). De närmaste två åren kommer den offentliga konsumtionen att utvecklas i en historiskt sett normal takt.

IMPORTEN AV FOU FÖRSVÄRAR ANALYSEN

Tjänsteimporten minskade under varje kvartal förra året (se diagram 52). Det berodde delvis på en svag efterfrågan, bland annat från hushållens konsumtion. Men tjänsteimporten påverkades även av att importen av FoU-tjänster föll tillbaka till normala nivåer efter att varit ovanligt hög 2014 och 2015. I år och nästa år väntas tjänsteimporten återigen öka.

Varuimporten ökade förra året med drygt 5 procent jämfört med året innan. Kvartalstillväxten i år blir lite högre än under slutet på fjolåret men faller sedan tillbaka något (se diagram 53). Sammantaget ökar ändå importen något långsammare i år än förra året. Helårsutvecklingen blir sedan något högre 2018, bland annat som en följd av en förstärkning av kronan som dämpar importpriserna (se diagram 54 och tabell 6). I genomsnitt 2017–2018 är importtillväxten 0,9 procentenheter högre än tillväxttakten i den totala efterfrågan. Det är en historiskt sett normal differens som avspeglar trenden med en ökad import som andel av efterfrågan.

TJÄNSTEPRODUKTIONEN FORTSÄTTER VÄXA SNABBT

Den höga tillväxten 2016 i bostadsinvesteringarna återspeglas i en snabb ökning av byggproduktionen (se diagram 55). Även tjänsteproduktionen ökade snabbt och flertalet delbranscher utvecklades starkt. Högst ökningstakt återfinns i produktionen av vård och utbildning samt företagstjänster¹² (se diagram 56). Merparten av produktionen inom vård och utbildning köps in av offentlig sektor. En starkt bidragande faktor till den snabba ökningen 2016 var att offentlig sektor, i samband med flyktingmottagandet, köpte in platser på asylboenden som bedrivs i privat regi.¹³ Även de tjänstebranscher vars produktion till stor del konsumeras av hushållen utvecklades starkt förra året. Det gäller främst

¹² Med företagstjänster avses här SNI-branscherna M, verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik och N, uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster.

¹³ Med hjälp av input-output-tabeller från SCB kan produktionen fördelas på användningsområde.

produktionen inom hotell och restaurang samt fritid och service.¹⁴ Även produktionen av informations- och kommunikationstjänster (IKT) ökade i god takt.

Samtidigt som bygg- och tjänstesektorn växte snabbt var industriproduktionen nästintill oförändrad 2016 (se diagram 55 och tabell 7). Industriproduktionen har inte tagit fart eftersom efterfrågan på svensk varuexport har utvecklats svagt. Det sista kvartalet förra året steg dock industriproduktionen åter något. Framåtblickande indikatorer visar att förtroendet i industrin stärktes i slutet av året (se diagram 38 och diagram 44).

Sammantaget ökar byggproduktionen i år och nästa år långsammare än tidigare, bland annat till följd av kapacitetsbegränsningar såsom arbetskraftsbrist (se diagram 55). Tjänsteproduktionen fortsätter att öka snabbt, i likhet med utvecklingen de senaste åren. I vissa tjänstebranscher dämpas produktionen, exempelvis inom vård och utbildning samt inom handeln, samtidigt som produktionen av företagstjänster (som till stor del exporteras) fortsätter att växa snabbt. Industriproduktionen växer snabbare 2017 och 2018 då efterfrågan i omvärlden växer snabbare, vilket driver på svensk export (se tabell 7). Månadsindikatorerna i Konjunkturbarometern, inköpschefsindex samt industri- och tjänsteproduktionsindex tyder på en uppgång i både tjänste- och industriproduktionen i början av året (se diagram 57).

Tabell 7 Produktion

Miljarder kronor, respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2015	2015	2016	2017	2018
Näringsliv	2 904	4,4	3,0	3,2	2,6
Varubranscher	1 021	4,8	1,5	2,0	2,5
Varav industrin	644	3,9	0,4	2,1	2,9
Tjänstebranscher	1 883	4,2	3,8	3,8	2,6
Offentliga myndigheter	745	0,3	2,1	1,6	1,1
Hela ekonomin ¹					
BNP till baspris	3 700	3,5	2,8	2,8	2,3
BNP till marknadspris	4 181	3,8	3,0	2,8	2,2

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

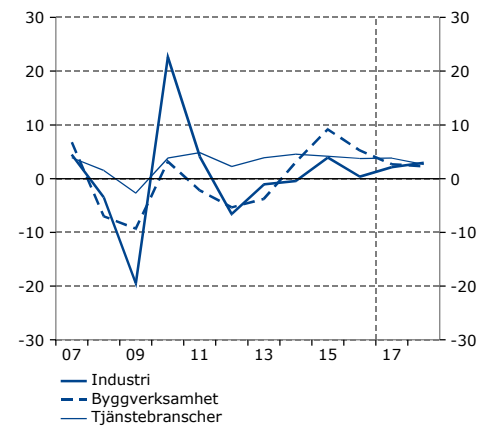
Anm. Med produktion avses förädlingsvärde.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹⁴ Med fritid och service avses här SNI-branscherna R, Kultur, nöje och fritid, S, Annan serviceverksamhet och T, Förvärvsarbete i hushåll; hushållens produktion av diverse varor och tjänster för eget bruk.

Diagram 55 Produktion i näringslivet

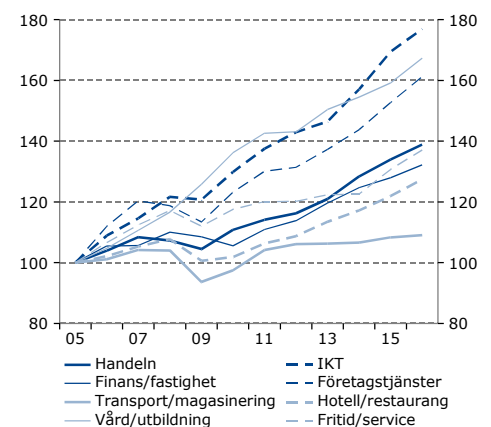
Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 56 Produktion i tjänstebranscherna

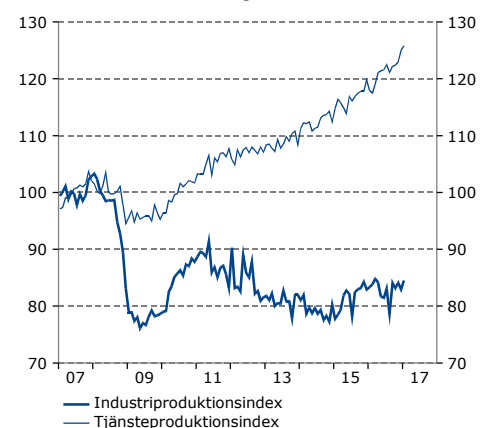
Index 2005=100

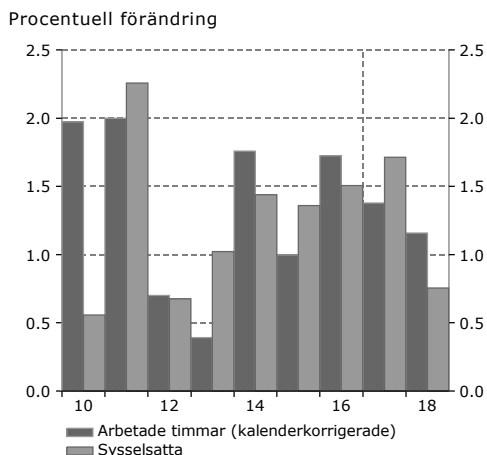
Källa: SCB.

Diagram 57 Industriproduktionsindex och tjänsteproduktionsindex

Index 2007=100, säsongrensade månadsvärden

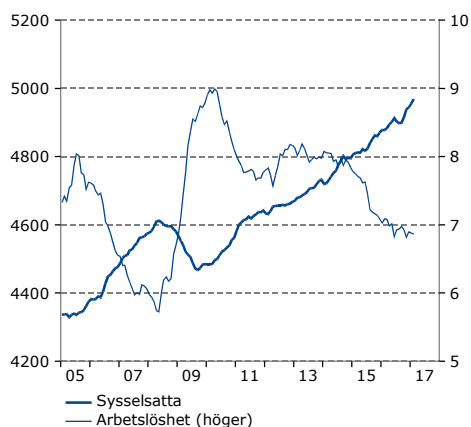
Källa: SCB.

Diagram 58 Sysselsatta och arbetade timmar

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 59 Sysselsättning och arbetslöshet

Tusental respektive procent av arbetskraften, säsongrensade månadsvärden, 3-månaders glidande medelvärde

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 60 Anställningsplaner i näringslivet

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Arbetsmarknad och resursutnyttjande

Sysselsättningsstillväxten det sista kvartalet 2016 blev den starkaste under året, 0,8 procent, efter ett tillfälligt svagt tredje kvartal. Helåret 2016 ökade sysselsättningen med 1,5 procent, den starkaste ökningen sedan 2011 (se diagram 58). Trots den starka sysselsättningsutvecklingen under årets sista kvartal minskade arbetslösheten relativt lite, från 7,0 det tredje kvartalet till 6,9 procent eftersom också arbetskraften växte snabbt. Utfallet de första två månaderna under innevarande år pekar på ytterligare ett starkt kvartal för sysselsättningsstillväxten (se diagram 59). Därefter dämpas uppgången gradvis. För helåret 2017 blir sysselsättningsuppgången trots detta mycket stark. Arbetslösheten faller dock långsamt eftersom även arbetskraften växer starkt (se tabell 9).

Arbetade timmar ökade med 1,7 procent under 2016, vilket var starkare än sysselsättningen (se diagram 58). Det innebär att medelarbetstiden ökade under året. Under årets sista kvartal av året ökade timmarna med 0,3 procent jämfört med föregående kvartal, vilket var betydligt svagare än sysselsättningsutvecklingen, och medelarbetstiden föll tillbaka. Timmarna har utvecklats svagare än sysselsättningen även under inledningen av 2017.

Sysselsättningen har ökat i samtliga åldersgrupper 2016. Utrikes födda har bidragit starkt till sysselsättningsökningen under hela 2016 och så även det fjärde kvartalet. Även sysselsättningen bland inrikes födda ökade jämförelsevis starkt det fjärde kvartalet. Det är framför allt fast anställda som har ökat under helåret 2016, även om tillfälligt anställda bidrog kraftigt till ökningen det sista kvartalet.

FORTSATT HÖG EFTERFRÅGAN PÅ ARBETSKRAFT 2017

Framåtblickande indikatorer för arbetsmarknaden är fortsatt positiva. Anställningsplanerna enligt Konjunkturbarometern har stigit under 2016 och inledningen av 2017 och nettotalen ligger nu i nivå med de högsta noteringarna under högkonjunkturen 2007 (se diagram 60). Inköpschefsindex för sysselsättningen låg i februari på höga nivåer både för industrin och för tjänstesektorn, 59,1 respektive 58,6 (där ett index högre än 50 indikerar tillväxt). Även antalet lediga jobb enligt SCB:s konjunkturstatistik över vakanser har utvecklats positivt (se diagram 61). Antalet varsel är kvar på låga nivåer.

De kortsiktsmodeller som Konjunkturinstitutet använder som stöd för prognosen i närtid pekar på stark sysselsättningsstillväxt innevarande kvartal (se tabell 8). Modellerna baseras på kvartalsdata och beaktar därmed inte de två relativt starka månadsutfallen hittills i år. Prognosen för första kvartalet ligger av den anledningen högre än modellprognoserna och i stället lite lägre efterföljande kvartal.

Tabell 8 Utfall och prognoser för sysselsättning

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongsrensade värden

	Utfall 2016 kv.4	Prognos 2017 kv. 1	Prognos 2017 kv. 2
Konjunkturinstitutets prognos	0,8	0,7	0,3
Bayesiansk VAR-modell ¹		0,4	0,5
Bayesiansk VAR-modell ²		0,5	0,7
VAR-modeller		0,3	0,5

¹ Se Raoufinia, K. "Forecasting employment growth in Sweden using Bayesian VAR models", Working Paper No. 144, Konjunkturinstitutet, 2016, för en redogörelse av denna BVAR-modell.

² Se fördjupningen "Modellbaserade skattningar för BNP och sysselsättning för andra och tredje kvartalet i år" i *Konjunkturläget*, juni 2015, för en beskrivning av denna BVAR-modell.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

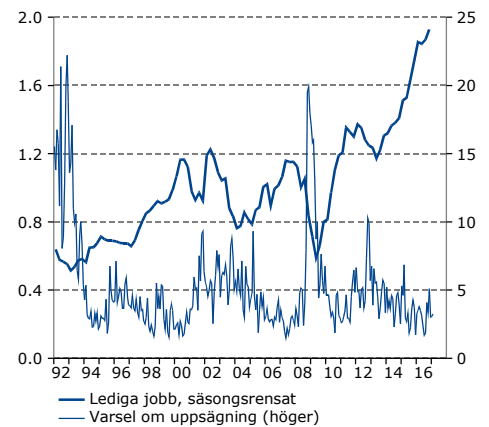
BÅDE PRIVAT OCH OFFENTLIG SEKTOR BIDRAR TILL SYSSELSÄTTNINGSOÖKNINGEN

Under 2016 ökade sysselsättningen betydligt starkare inom offentlig sektor än inom näringslivet. Behovet av att anställa inom framför allt kommunerna var stort 2016 till följd av det stora flyktingmottagandet under senare delen av 2015. Antalet asylsökande minskar nu, vilket dämpar kommunernas rekryteringsbehov framöver. Behovet av välfärdstjänster är dock fortsatt stigande av demografiska skäl. En växande befolkning och en stigande andel unga och äldre innebär att behovet av utbildning samt vård och omsorg ökar relativt snabbt. Antalet anställda fortsätter därför att växa inom offentlig sektor även 2017–2018, men uppgången dämpas gradvis (se diagram 62).

Sysselsättningstillväxten inom näringslivet blir hög 2017 men avtar 2018 och blir då ungefär lika hög som i offentlig sektor. Anställningsplanerna enligt Konjunkturbarometern är positiva i samtliga branscher. De har ökat under den senare delen av 2016 i alla branscher utom byggbranschen där anställningsplanerna sedan tidigare ligger på en hög nivå (se diagram 63). Privata tjänstebanscher väntas dock bidra särskilt mycket till sysselsättningstillväxten. Sysselsättningen inom industrin har trendmässigt minskat sedan 2001. Anställningsplanerna är nu positiva, vilket pekar på en sysselsättningsökning även inom industrin under 2017 när exporttillväxten tar fart. Efterfrågan på arbetskraft inom byggbranschen är hög och många arbetsgivare uppger att det är brist på arbetskraft. Sysselsättningen inom byggbranschen ökade trots höga bristtal 2016 och fortsätter att öka framöver om än i avtagande takt.

Diagram 61 Lediga jobb och varsel om uppsägning

Procent av arbetskraften respektive tusental, säsongsrensade kvartals- respektive månadsvärden

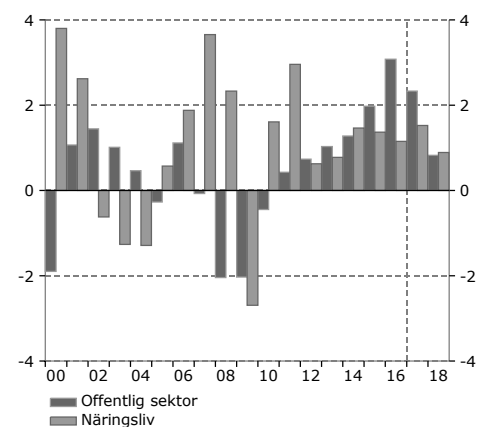

Anm. Lediga jobb är länkade av Konjunkturinstitutet för perioden före 2001.

Källor: Arbetsförmedlingen, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 62 Sysselsatta

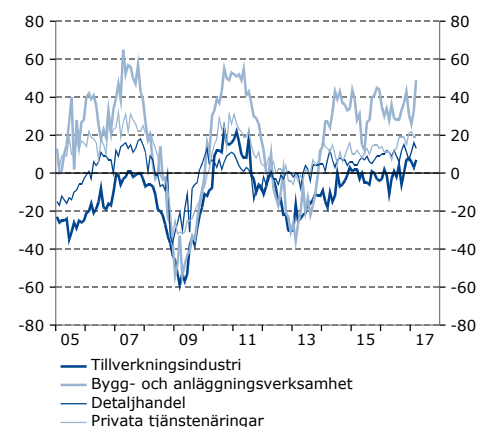
Procentuell förändring av antal anställda

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 Anställningsplaner i industri, byggverksamhet, detaljhandel och privata tjänstenärings

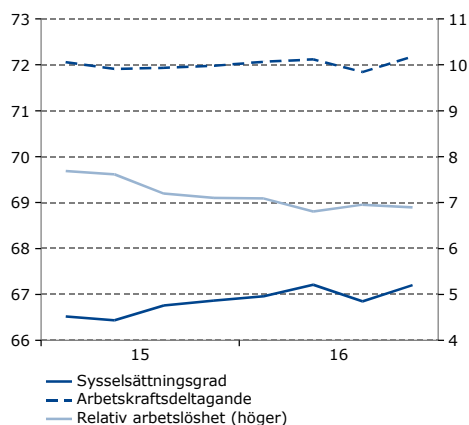
Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Sysselsättningsgrad, arbetskraftsdeltagande och relativ arbetslöshet

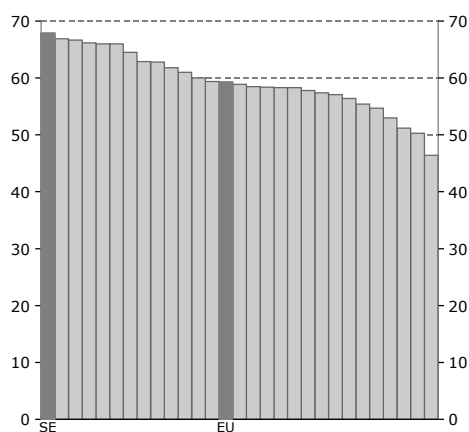
Procent av befolkningen respektive procent av arbetskraften, 15–74 år, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 65 Sysselsättningsgrad i EU, 2016 kvartal 3

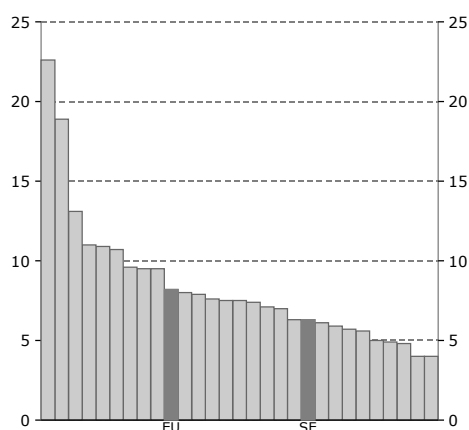
Procent av befolkningen, 15–74 år

Anm. Figuren innehåller samtliga EU-länder.
Källa: Eurostat.

Diagram 66 Relativ arbetslöshet i EU, 2016 kvartal 3

Procent av arbetskraften, 15–74 år

Anm. Figuren innehåller samtliga EU-länder.
Källa: Eurostat.

Olika arbetsmarknadsmått

Bedömningen av utvecklingen på arbetsmarknaden kan göras utifrån flera olika mått. *Sysselsättningsgraden* mäter andelen av befolkningen 15–74 år som arbetat minst en timma under en vecka eller varit tillfälligt frånvarande.¹⁵

Arbetskraften utgörs av de som har ett jobb, och därmed är sysselsatta, samt de som kan arbeta och aktivt sökt arbete, och därmed är arbetslösa.¹⁶ Arbetskraften i förhållande till befolkningen benämns *arbetskraftsdeltagande*.

Relativ arbetslöshet mäter andelen av arbetskraften som är arbetslös. Detta mått hänvisas oftast till när arbetsmarknadsläget diskuteras.

I och med att den relativa arbetslösheten och sysselsättningsgraden är satta i relation till olika nämnare, arbetskraften respektive befolkningen, och att det är möjligt att definieras som utanför arbetskraften, måste inte en stigande sysselsättningsgrad åtföljas av en minskande arbetslöshet. Fjärde kvartalet 2016 var sysselsättningsstillväxten mycket stark och sysselsättningsgraden ökade markant.

Men eftersom även arbetskraftsdeltagandet ökade snabbt föll den relativa arbetslösheten knappt alls (se diagram 64).

Även när arbetsmarknaden beskrivs i relation till andra länder är det viktigt att komma ihåg arbetskraftsdeltagandets betydelse för arbetslösheten. Även om samtliga EU-länder följer ILO-konventionerna om vad som definierar en sysselsatt respektive arbetslös, kan vissa länder ha hög sysselsättning samtidigt som arbetslösheten inte är låg. Sverige är till exempel det land i EU som har högst sysselsättningsgrad (se diagram 65), men samtidigt är arbetskraftsdeltagandet högt. Därmed är också arbetslösheten högre än i flera andra EU-länder (se diagram 66). Den relativt höga sysselsättningsgraden i Sverige förklaras av en hög sysselsättningsgrad bland kvinnor och äldre samt att Sverige upplever en högkonjunktur, till skillnad från många andra EU-länder. Arbetslöshet bör därför kompletteras med andra arbetsmarknadsmått för att ge en god beskrivning av hur väl arbetsmarknaden fungerar.

¹⁵ Även personer som är anställda men som är frånvarande på grund av semester, sjukdom, tjänstledighet (till exempel föräldraledighet) eller annan ledighet, räknas som sysselsatta.

¹⁶ Aktivt arbetssökande avser de senaste fyra veckorna. Arbetslösa omfattar även personer som fått ett arbete som börjar inom tre månader, förutsatt att de skulle ha kunnat arbeta tidigare.

STIGANDE BRIST PÅVERKAR REKRYTERINGARNA

Andelen företag som rapporterar om brist på arbetskraft enligt Konjunkturbarometern steg ytterligare fjärde kvartalet, och är på en hög nivå jämfört med det historiska genomsnittet (se diagram 67). Denna bild bekräftas av Arbetsförmedlingens enkät, som också inkluderar offentliga arbetsgivare (se diagram 68). För att klara nyrekryteringar behöver sannolikt arbetsgivarna sänka anställningskraven där det är möjligt. Bristen på arbetskraft är en bidragande faktor till att sysselsättningsstillväxten dämpas mot slutet av 2017 och under 2018. Inom näringslivet har bristtalen ökat framför allt inom industri och privata tjänstenärings, medan byggbranschen sedan en längre tid haft höga bristtal.

Sysselsättningsgraden har ökat sedan 2009 i synnerhet bland utrikes födda, och skillnaden mellan inrikes och utrikes födda har minskat (se diagram 69). Utrikes föddas sysselsättningsgrad fortsätter att öka framöver men ökningen dämpas av ett stort inflöde av nya på arbetsmarknaden som initialt har en lägre sysselsättningsgrad. Den positiva sysselsättningsutvecklingen förutsätter bland annat att fortsatta utbildningsåtgärder och arbetsmarknadspolitiska åtgärder förbättrar förutsättningarna för utrikes födda på arbetsmarknaden. Den totala sysselsättningsgraden stiger under första halvåret i år men planar sedan ut 2018.

Tabell 9 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

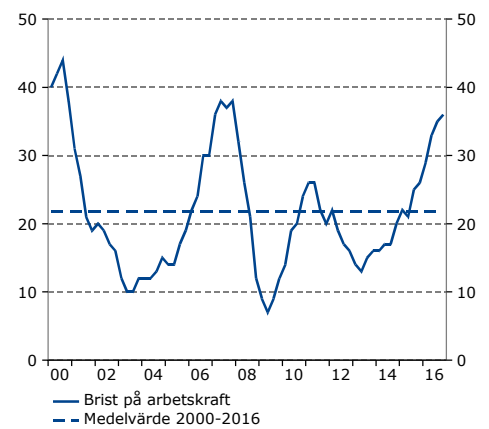
	Nivå				
	2015	2015	2016	2017	2018
BNP till baspris ¹	3 700	3,5	2,8	2,8	2,3
Produktivitet i hela ekonomin ²	477	2,5	1,0	1,4	1,1
Produktivitet i näringslivet ²	527	3,2	1,7	1,9	1,5
Arbetade timmar ³	7 748	1,0	1,7	1,4	1,2
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	30,8	-0,4	0,2	-0,3	0,4
Sysselsättning	4 837	1,4	1,5	1,7	0,8
Sysselsättningsgrad ⁵		66,7	67,1	67,5	67,5
Arbetskraft	5 223	0,8	1,0	1,4	0,6
Arbetskraftsdeltagande ⁶		72,0	72,1	72,3	72,2
Arbetslöshet ⁷	386	7,4	6,9	6,7	6,5
Befolkning 15–74 år	7 257	0,7	0,9	1,1	0,7
Arbetsmarknadsgap ⁸		-1,1	-0,3	0,2	0,5
BNP-gap ⁹		-0,6	0,4	1,0	1,1

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad, ² Kronor per timme, kalenderkorrigerad, ³ Miljarder timmar, kalenderkorrigerad, ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad, ⁵ Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, procent, ⁶ Andelen personer i arbetskraften av befolkningen 15–74 år, procent, ⁷ Procent av arbetskraften, ⁸ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar, ⁹ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 67 Brist på arbetskraft i näringslivet

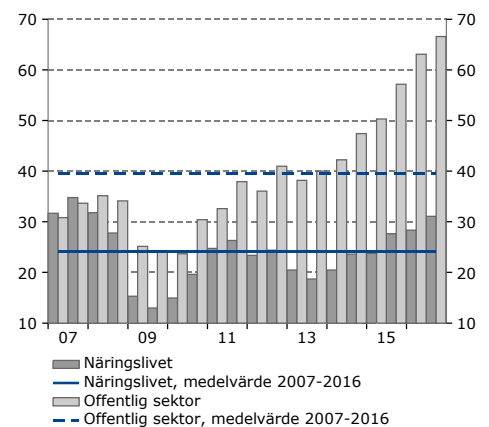
Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 68 Brist på arbetskraft

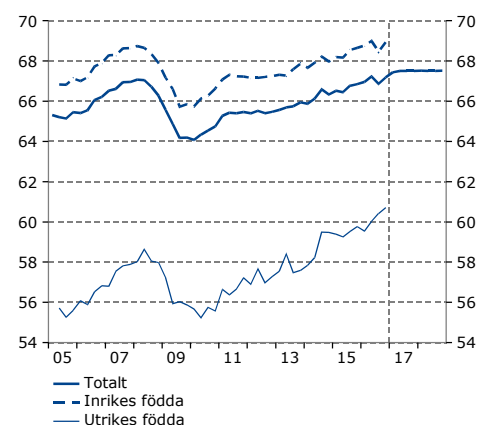
Andel arbetsställen med rekryteringsproblem, procent, halvårsvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 69 Sysselsättningsgrad

Procent av befolkningen 15–74 år, säsongsrensade kvartalsvärden

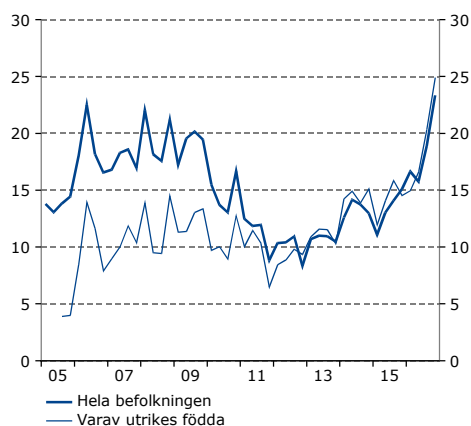

Anm. Konjunkturinstitutet gör inte prognoser uppdelat på utrikes och inrikes födda.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 70 Befolkning, 15–74 år

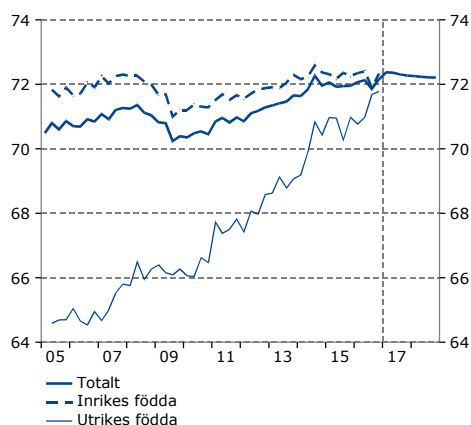
Förändring i tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: SCB.

Diagram 71 Arbetskraftsdeltagande

Procent av befolkningen 15–74 år, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Konjunkturinstitutet gör inte prognoser uppdelat på utrikes och inrikes födda.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ARBETSKRAFTEN ÖKAR LÅNGSAMMARE FRAMÖVER

Arbetskraften har under 2000-talet ökat i genomsnitt med nästan 1 procent per år. Ökningen förklaras av att befolkningen i arbetsför ålder har ökat, till stor del till följd av invandring. Samtidigt har arbetskraftsdeltagandet stigit till följd av att utbudsstimulerande åtgärder, som till exempel jobbskatteavdrag, genomförts. Effekterna av dessa har nu till största delen realiserats.

Inflödet av asylsökande under slutet av 2015 påverkar befolkningstillväxten i takt med att de får uppehållstillstånd (se diagram 70). Hela befolkningsökningen 2016 förklaras av fler utrikes födda. Befolkningstillväxten är fortsatt stark under 2017 men avtar sedan.

Befolkningstillväxten återspeglas i arbetskraften som ökar med 1,4 procent 2017 och 0,6 procent 2018. Nyanlända representeras inte fullt ut i arbetskraftsundersökningen (AKU), vilket innebär att en växande befolkning ger större vikter för motsvarande grupp som ingår i undersökningen (se rutan ”Nyanlända i AKU”). Inbromsningen i befolkningsökningen 2018 förklaras av att färre personer får uppehållstillstånd.

Även arbetskraftsdeltagandet i förhållande till befolkningen har ökat i snabb takt, i synnerhet bland utrikes födda (se diagram 71). Arbetskraftsdeltagandet är nu i stort sett på samma nivå för utrikes och inrikes födda i åldersgruppen 15–74 år. Ålderssammansättningen i de båda grupperna skiljer sig mycket åt. Arbetskraftsdeltagandet bland inrikes födda dämpas till följd av en växande andel 70–74-åringar med lågt arbetskraftsdeltagande. Utrikes födda har en, för arbetsmarknaden, mer gynnsam ålderssammansättning. Arbetskraftsdeltagandet hålls tillbaka av ett högt inflöde av flyktinginvandrare som inledningsvis har ett lägre arbetskraftsdeltagande eftersom det tar tid för nyligen invandrade att etablera sig på arbetsmarknaden.

Nyanlända i AKU

Den officiella arbetsmarknadsstatistiken baseras på arbetskraftsundersökningen (AKU) som är en intervjuundersökning. Urvalsramen består av SCB:s register över totalbefolkningen (RTB) som uppdateras dagligen med folkbokföringsdata. Urvalet till AKU dras en gång per år, i november, och avser de som var folkbokförda i september. Från det att en urvalsperson tas med i AKU för första gången deltar han eller hon varje kvartal i två år. Det urval som statistiken från AKU grundas på under ett givet år är alltså inte fullt representativt för de personer som är folkbokförda mät månaden eftersom urvalet representerar befolkningen som den såg ut 1–3 år tidigare. Det främsta skälet att använda denna urvalsmetod är att den ger förutsättningar för förändringsskattningar med god precision eftersom jämförelser på ett års sikt baseras på urval som till hälften består av samma urvalspersoner.

Vikterna i AKU:s månadsurval räknas upp på basis av den totala befolkningssammansättningen i RTB föregående månad.¹⁷ Varje person i en befolkningsindelning som är med i AKU representerar därför i genomsnitt fler individer ju större denna befolkningsgrupp blir i folkbokföringen. Det medför att de utrikes födda som är med i AKU under ett år kommer att representera ett allt större antal utrikes födda när invandringen ökar. Detta spelar ingen roll om urvalet verkligen är representativa för sin grupp i befolkningen. Men eftersom personer som folkbokförts under året inte är representerade i urvalet blir den genomsnittliga vistelsetiden bland utrikes födda längre i undersökningen än i befolkningen.

Befolkningen har ökat snabbt sedan hösten 2016 och ökningen drivs helt av utrikes födda (se diagram 70). Under 2016 ökade den utomeuropeiskt födda befolkningen i åldern 15–74 år med drygt 70 000 personer och 2017 ökar den med ca 60 000 personer. Det är en dubbelt så stor ökning som genomsnittet 2000–2015. Ett förenklat räkneexempel kan belysa effekten på den uppmätta sysselsättningsstillväxten av att urvalet inte är representativt. Sysselsättningsgraden bland födda utanför Europa är ca 55 procent. Det innebär implicit att ca 33 000 (= 0,55·60 000) av den nytillkomna befolkningen 2017 antas vara sysselsatta i AKU. Detta motsvarar en sysselsättningsökning på 0,7 procent.¹⁸ Mot bakgrund av att det tar tid att etablera sig på arbetsmarknaden är sysselsättningsgraden lägre bland nyanlända än för gruppen utomeuropeiskt födda i genomsnitt.¹⁹ Metoden innebär att AKU riskerar att överskatta sysselsättningsstillväxten under perioder med ett högt inflöde till befolkningen till följd av invandring. Storleken på överskattningen är svår att bedöma eftersom helt jämförbar statistik över gruppen nyanlända saknas (se även rutan ”Alternativ arbetsmarknadsstatistik”). I takt med att de nyanlända invandrarna inkluderas i urvalet och inflödet till befolkningen minskar kommer överskattningen åter att minska.

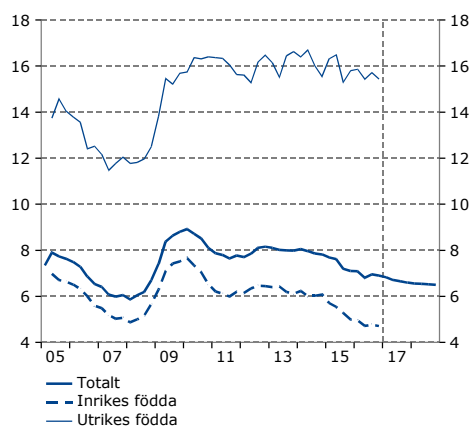
¹⁷ Befolkningen hämtas från RTB den sista dagen föregående månad. Urvalet viktas upp utifrån ålder, kön, län, födelse land (Sverige, Norden utom Sverige, Europa utom Norden samt övriga), bransch samt inskriven/inte inskriven arbetslös vid Arbetsförmedlingen.

¹⁸ Räkneexemplet är förenklat och ingen hänsyn tas till andra egenskaper (exempelvis ålder) förutom födelse land.

¹⁹ Se fördjupningen ”Befolkningsutvecklingen påverkar arbetsmarknaden”, *Konjunkturläget*, juni 2015.

Diagram 72 Arbetslöshet bland inrikes och utrikes födda

Procent av arbetskraften, säsongrensade kvartalsvärden

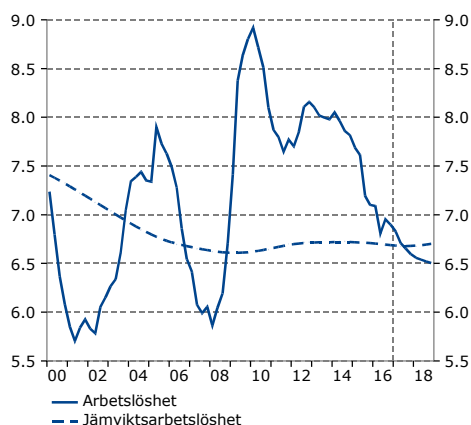

Anm. Konjunkturinstitutet gör inte prognoser uppdelat på utrikes och inrikes födda.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 73 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften respektive potentiell arbetskraft, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ARBETSLÖSHETEN FORTSÄTTER ATT MINSKA

Under 2016 avbröts den nedåtgående trend i arbetslösheten som pågått sedan 2012. Fjärde kvartalet noterades en arbetslöshet på 6,9 procent, vilket är något högre än lägsta noteringen andra kvartalet 2016 då den var 6,8 procent. Trots starka indikatorer och stark sysselsättningsstillväxt pekar månadsutfallen hittills i år på att arbetslösheten minskar relativt långsamt under första kvartalet på grund av stark arbetskraftstillväxt. Under resten av året ökar sysselsättningen i något snabbare takt än arbetskraften och arbetslösheten fortsätter att minska.

Arbetslösheten har i ett längre perspektiv framför allt minskat bland inrikes födda. Denna nedgång bromsade in under 2016 och arbetslösheten för inrikes födda pendlade under året kring 4,7 procent. Det är något lägre än den lägsta noteringen för inrikes födda under toppen av högkonjunkturen 2007/2008. Bland utrikes födda var arbetslösheten under 2016 15,5 procent, vilket är något lägre än genomsnittet 2010–2015 som var 16 procent (se diagram 72). Att inte arbetslösheten har minskat mer för utrikes födda beror på att arbetskraften bland utrikes födda har ökat snabbt. Detta håller uppe arbetslösheten då det tar tid för arbetsmarknaden att anpassa sig till ett större arbetsutbud (se ruta ”Olika arbetsmarknadsått”). Denna effekt förstärks under rådande förhållande med ett högt inflöde av utrikes födda, då nyanlända i genomsnitt är arbetslösa under längre tid än inrikes födda eftersom många initialt saknar kunskaper i svenska språket, direkt brukbar utbildning i Sverige samt formella och informella nätverk. Det finns också en stor osäkerhet kring hur väl nyanlända fångas i AKU:s arbetsmarknadsstatistik, se rutan ”Nyanlända i AKU” och ”Alternativ arbetsmarknadsstatistik”

Trots detta kommer sysselsättningen att fortsätta öka snabbare än arbetskraften 2017 och i början av 2018. Arbetslösheten blir som lägst tredje kvartalet 2018 på 6,5 procent (se diagram 73). Denna minskning av arbetslösheten tillskrivs den högkonjunktur som inleddes 2016 och som förväntas kvarstå 2017 och 2018.

Alternativ arbetsmarknadsstatistik

Arbetskraftsundersökningen (AKU) är den officiella arbetsmarknadsstatistiken. Som nämnts i rutan ”Nyanlända i AKU” ovan är nyanlända inte fullt ut representerade i AKU. Det finns andra statistikällor, som av olika anledningar inte är fullt jämförbara med AKU, men som kan komplettera bilden av hur arbetsmarknaden utvecklas för gruppen nyanlända.

Registerstatistik över kommunplacerade flyktinginvandrare och anhöriga (20–64 år) visar hur stor del av en invandringskohort som är sysselsatt fördelat efter vistelsetid. Där framgår att ca 5 procent är sysselsatta det första året

och 10 procent det andra året efter kommunplacering. Efter ca 8 år är omkring hälften sysselsatta.²⁰

Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik fångar nyanlända invandrare som skrivs in i etableringsuppdraget. Det finns flera olikheter mellan AKU och Arbetsförmedlingens arbetslöshetsstatistik, exempelvis skiljer sig definitionen av arbetslös åt.²¹ En jämförelse mellan AKU och Arbetsförmedlingens arbetslöshet i förhållande till arbetskraften²² visar att för inrikes födda följer de båda källorna varandra väl, men arbetslösheten bland utrikes födda växer snabbare enligt Arbetsförmedlingens statistik än enligt AKU (se diagram 74).

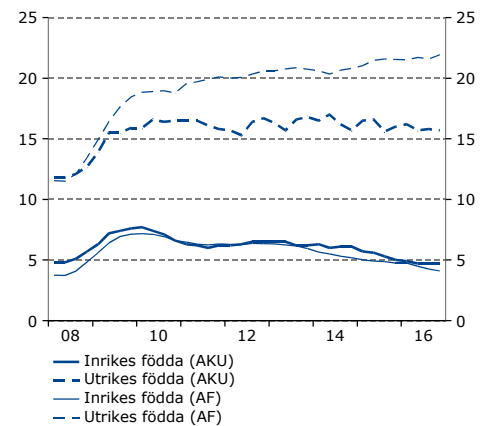
HÖGKONJUNKTUR I SVENSK EKONOMI

Resursutnyttjandet i ekonomin är inte direkt observerbart utan måste bedömas utifrån ett antal indikatorer. Som stöd i bedömningen av resursutnyttjandet använder Konjunkturinstitutet bland annat den så kallade PCA-indikatorn.²³ För närvarande pekar den på att resursutnyttjandet i ekonomin var högre än normalt under hela 2016 (se diagram 75).

BNP-tillväxten var något lägre 2016 jämfört med året innan. Tillväxten håller i sig 2017 men mattas av något 2018. Konjunkturinstitutet bedömer att resursutnyttjandet nu är högre än vid konjunkturrell balans och att det råder högkonjunktur i svensk ekonomi 2017 och 2018.²⁴ För en bedömning av konjunkturläget bortom 2018, se kapitlet ”Scenario för svensk ekonomi 2017–2021”.

Andelen företag som rapporterar brist på arbetskraft ökar enligt både Konjunkturbarometern och Arbetsförmedlingen. Bristtalen är nu höga inom både näringslivet och offentlig sektor. Konjunkturinstitutet bedömer att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är balanserat i början av 2017 och att det blir något högre än vid konjunkturrell balans 2018.

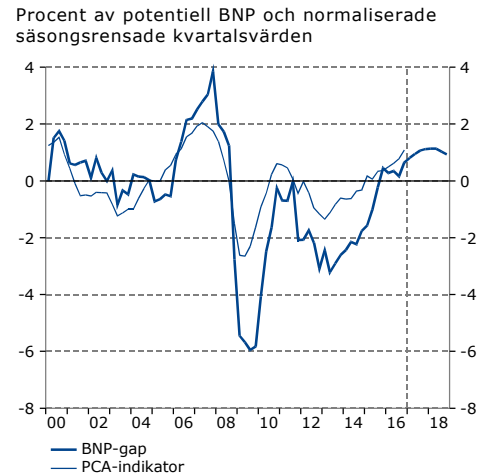
Diagram 74 Arbetslöshet, 16–64 år
Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Anm. Arbetsförmedlingen använder registerbaserad arbetskraft.

Källor: Arbetsförmedlingen, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 75 BNP-gap och PCA-indikatorn
Procent av potentiell BNP och normaliserade säsongsrensade kvartalsvärden

Anm. Se fotnot 23.

Källa: Konjunkturinstitutet

²⁰ Vistelsetid beräknas utifrån antal dagar och nytt år blir det först när 364 dagar övergår till 365 dagar. Det innebär att om en person har varit folkbokförd i Sverige i 364 dagar så hamnar personen i gruppen Vistelsetid 0 år, det vill säga det första året efter kommunplacering. Om personen varit folkbokförd i 365 dagar så hamnar personen i gruppen Vistelsetid 1 år, vilket är det andra året efter kommunplacering. Se SCB, Registerdata för integration.

²¹ Se ”Jämförande studie AKU och AF”, SCB 2016.

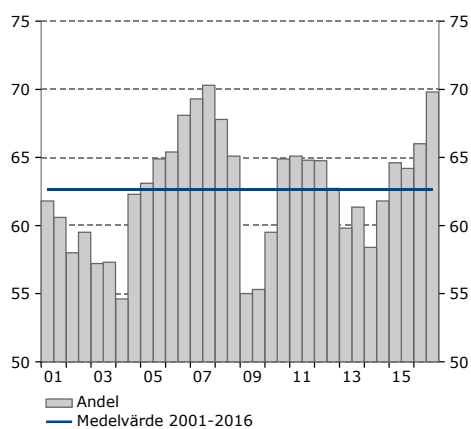
²² Arbetsförmedlingen använder sig av ”registerbaserad arbetskraft” som består av sysselsatta enligt registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS) och inskrivna arbetslösa.

²³ Principalkomponentanalys. För en beskrivning se fördjupningen ”En sammanfattande indikator för resursutnyttjandet i ekonomin”, *Konjunkturläget*, juni 2016.

²⁴ Det illustreras av att BNP-gapet, det vill säga faktisk BNP:s avvikelser från potentiell BNP, är påtagligt högre än normalt. Konjunkturinstitutets riktvärde är 0,5 procentenheter som kritisk gräns för när BNP är *påtagligt* högre än potentiell BNP och högkonjunktur anses råda.

Diagram 76 Andel arbetsställen som högst kan öka produktionen med 10 procent utan att nyrekrytera

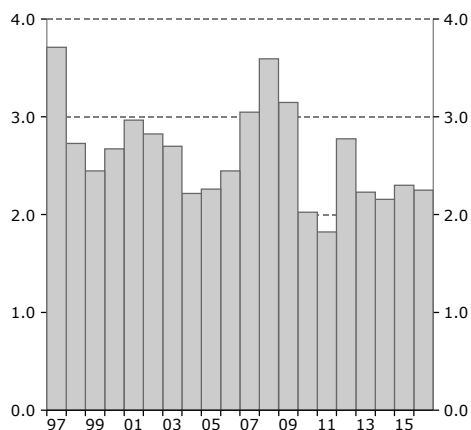
Procent, halvårssvärden

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 77 Centralt avtalade löner i hela ekonomin

Procentuell förändring

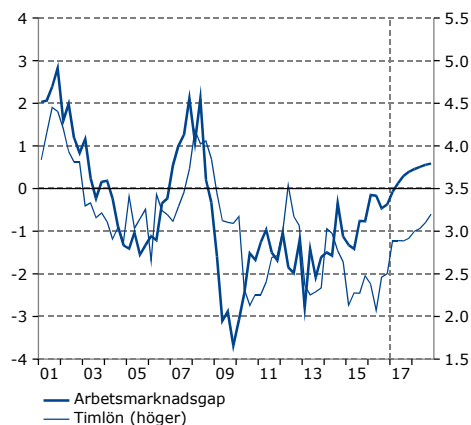

Anm. Sifferlösa avtal exkluderas i sammanvägningen.

Källa: Medlingsinstitutet.

Diagram 78 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

PRODUKTIVITET OCH RESURSUTNYTTJANDE INOM FÖRETAGEN

Efter en stark produktivitetstillväxt i näringslivet 2015 ökade produktiviteten i en mer normal takt 2016 (se tabell 9). Konjunkturinstitutet bedömer att resursutnyttjandet inom företagen båda åren var något högre än normalt. Resursutnyttjandet inom företagen speglar i hur hög utsträckning företagens anställda och det produktiva kapitalet används i produktionen. Att resursutnyttjandet inom företagen nu är något högre än normalt stöds av olika indikatorer. Exempelvis har andelen företag med svårigheter att öka produktionen utan att nyanställa stigit, enligt Arbetsförmedlingens halvårsvisa enkätundersökning (se diagram 76). Resursutnyttjandet inom företagen stiger ytterligare något i år, vilket avspeglas i att produktivitetstökningen i näringslivet blir något högre än förra året (se tabell 9). Under loppet av 2017 blir produktivitetstillväxten i näringslivet lägre och likaså 2018. Resursutnyttjandet inom företagen blir därmed något mer balanserat 2018.

Löner och inflation

INTENSIVT SKEDE I AVTALSRORELSEN

De flesta centrala kollektivavtal i näringslivet är för närvarande ettåriga. Därför sker en stor avtalsrörelse i år då avtal som berör 2,4 miljoner anställda kommer att omförhandlas. Nuvarande kollektivavtal inom industrin och detaljhandeln löper ut den 31 mars 2017. De flesta andra stora avtal löper ut en månad senare. Att avtalen mellan industrins parter löper ut tidigt möjliggör för industrins avtal att bli normgivande för andra avtalsområden.

Fackens löneökningsskrav inför årets avtalsrörelse är i paritet med kraven inför de senaste två avtalsrörelserna 2013 och 2016. Kravet på minsta kronpåslag för arbetare innebär dock att löne-kostnadsökningarna inom vissa låglönebranscher skulle bli högre än inom industrin.²⁵ Löneökningsskraven på 2,8 procent resulterade 2013 och 2016 i ca 2,2 procent avtalad löneökning per år (se diagram 77). Detta ger en indikation om att nästkommande industrimärke inte kommer att skilja sig påtagligt från det nuvarande. Sedan parternas krav formerades har dock efterfrågebilden för den i avtalssammanhang löneledande exportindustrin förbättrats (se avsnittet ”Efterfrågan och produktion” ovan). Detta skulle i sig tala för ett något högre kostnadsmärke, men det är osäkert om det påverkar den nu pågående slutfasen i parternas förhandling.

²⁵ Kravet är att heltidsanställda arbetare med månadslön under 24 000 kronor ska bidra till löneutrymmet med samma kronantal som en löneökning med 2,8 procent av 24 000 kronor innebär. Det medför att ju fler inom ett avtalsområde som tjänar under 24 000 kronor, desto högre blir den avtalade procentuella löneökningen.

HÖGRE LÖNEÖKNINGSTAKT FRAMÖVER

Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden har stigit trendmässigt sedan 2013. Det leder normalt till en högre löneökningstakt (se diagram 78). Lönerna i näringslivet 2013–2016 har dock inte visat några tecken på att öka snabbare.²⁶ Flera faktorer kan ha bidragit till denna utveckling. Industrin, som de facto sätter det så kallade ”märket”, förefaller ta stor hänsyn till den ekonomiska utvecklingen och löneutvecklingen i Europa. De senaste årens lågkonjunktur i euroområdet kan därmed ha hållit tillbaka de avtalade löneökningarna i Sverige. Den jämförelsevis långsamma utvecklingen av produktiviteten och de låga inflationsförväntningarna är två andra möjliga faktorer. Under flera år har även arbetsgivaravgifternas andel av lönen ökat, vilket arbetsgivarna kan ha kompenserat sig för genom att hålla tillbaka timlöneökningarna. Arbetsgivaravgifternas andel av lönen planar ut de närmaste åren (se diagram 80). Den fortsatta högkonjunkturen innebär att lönerna i näringslivet ökar något snabbare framöver (se diagram 78 och tabell 10).

Sedan 2014 finns det indikationer på att den offentliga sektorn har haft särskilt svårt att rekrytera kvalificerad personal (se diagram 68). Andelen offentliga arbetsgivare som anger att de höjer lönerna på grund av arbetskraftsbrist har fördubblats under de senaste två åren.²⁷ Det goda förhandlingsläget för offentligtanställda har sammanfallit med högre löneökningar än i näringslivet, särskilt under förra årets andra halvår. Den höga löneökningstakten i kommunal sektor förstärks dels av högre avtalade löneökningar än industrimärket för undersköterskor, dels av det så kallade Lärarlönelyftet.²⁸ Bristen på personal talar för en fortsatt jämförelsevis stark löneutveckling i kommuner och landsting framöver (se diagram 79).

ARBETSKOSTNADEN PER TIMME ÖKAR NÅGOT MER ÄN TIMLÖNERNA I ÅR

Både avtalade och lagstadgade arbetsgivaravgifter har stigit som andel av lönen de senaste åren (se diagram 80).²⁹ Den totala arbetskostnaden (summan av lön och arbetsgivaravgifter enligt nationalräkenskaperna) per timme har därför ökat mer än lönerna (se diagram 81 och tabell 10). I år ökar arbetsgivaravgifternas andel av lönen marginellt jämfört med i fjol. Nedsättningen av ungdomars arbetsgivaravgifter upphörde helt den 1 juni 2016.

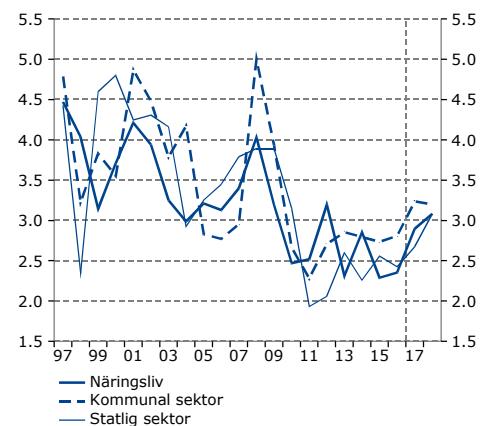
²⁶ Utfallsdata för januari 2016–december 2016 är fortfarande preliminära.

²⁷ Andelen steg från 8 procent första halvåret 2015 till 16 procent andra halvåret 2016 enligt Arbetsförmedlingens intervjuundersökning.

²⁸ Lärarlönelyftet infördes 2016 och innebär statligt stöd till löneökningar, utöver de centralt avtalade löneökningarna, som ska riktas till särskilt skickliga lärare och ska fördelas så att det premierar skicklighet och utveckling i yrket. Se ”Investeringar i skolan för mer kunskap”, promemoria, regeringen, 2015.

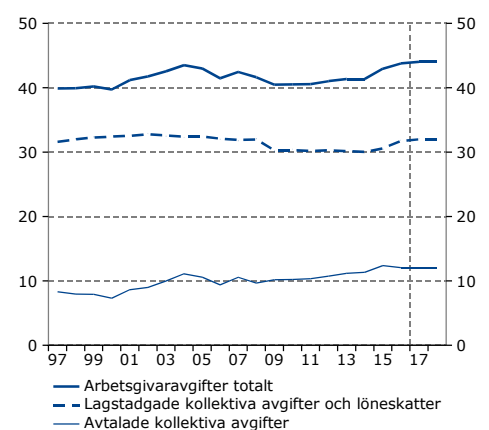
²⁹ Ökningen av de avtalade kollektiva avgifterna beror på ökade premier till pensionsförsäkringar. Ökningen av de lagstadgade arbetsgivaravgifterna och löneskatterna förklaras dels av att nedsättningen av ungdomars arbetsgivaravgifter började trappas ner 2015, dels av att den särskilda löneskatten för personer som fyllt 65 år höjdes vid årsskiftet 2015/2016.

Diagram 79 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och statlig sektor
Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 80 Arbetsgivaravgifter i näringslivet uppdelade efter lagstadgade och avtalade avgifter
Procent av lönesumman

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

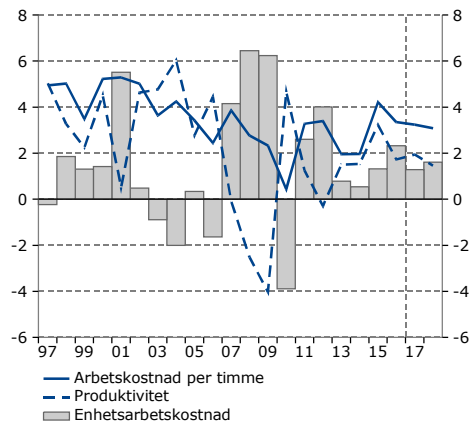
Diagram 81 Timlön och arbetskostnad per timme enligt nationalräkenskaperna
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 82 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

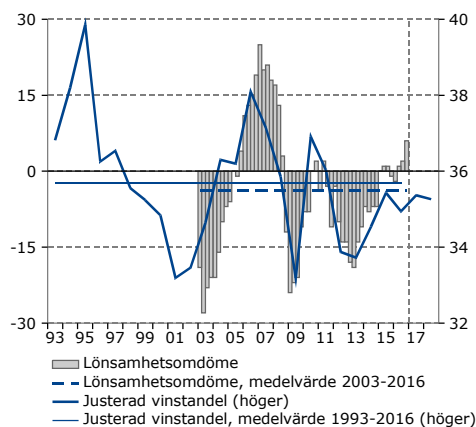
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 Lönsamhet i näringslivet

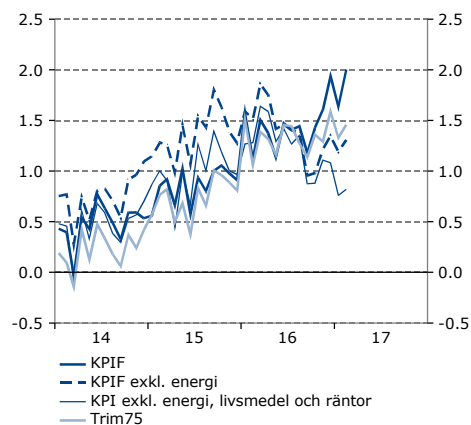
Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 84 Olika inflationsmått

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Anm. Trim75 beräknas genom att exkludera undergrupper som uppvisar de högsta och lägsta prisförändringarna respektive månad.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Från och med nästa år ökar de totala arbetskostnaderna per timme i samma takt som timlönerna.

ENHETSARBETSKOSTNADEN ÖKAR LÅNGSAMMARE

Förändringen i arbetskostnad per timme bestämmer tillsammans med produktivitetstillväxten utvecklingen av företagens arbetskostnader per producerad enhet, den så kallade enhetsarbetskostnaden. Jämfört med i fjol avtar tillväxttakten för arbetskostnaden per timme något samtidigt som produktivitetstillväxten ökar. Detta gör att enhetsarbetskostnadens ökningstakt dämpas i år (se diagram 82 och tabell 10). Nästa år dämpas produktivitetstillväxten mer än arbetskostnadstillväxten per timme. Enhetstarbetskostnaden ökar därför något snabbare nästa år.

Tabell 10 Timlön och arbetskostnad

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2015	2016	2017	2018
Timlön, KL, hela ekonomin	2,4	2,5	3,0	3,1
Timlön, KL, näringslivet	2,3	2,4	2,9	3,1
Timlön, NR, näringslivet	3,1	2,8	3,0	3,1
Arbetsgivaravgifter ¹ (i procent av lönen), näringslivet	43,0	43,8	44,0	44,0
Arbetskostnad per timme, näringslivet ²	4,2	3,3	3,2	3,1
Produktivitet, näringslivet ³	2,9	1,0	1,9	1,5
Enhetsarbetskostnad, näringslivet	1,3	2,3	1,3	1,6
Justerad vinstandel, näringslivet ⁴	35,4	34,9	35,4	35,3

¹ Kollektiva avgifter och löneskatter. ² Lön och arbetsgivaravgifter.³ Förädlingsvärdet delat med anställdas arbetade timmar. ⁴ Exklusive små- och fritidshus samt justerad för antalet timmar utförda av egenföretagare.

Anm. Konjunkturlönestatistiken (KL) respektive nationalräkenskaperna (NR). Timlönen enligt nationalräkenskaperna mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

GOD LÖNSAMHET I NÄRINGSLIVET

Lönsamheten i näringslivet är god i dagsläget enligt företagens egna svar i Konjunkturbarometern (se diagram 83). Det är framför allt lönsamheten i privata tjänstenäringsringar som ökat den senaste tiden. Löneutvecklingen inom näringslivet har varit fortsatt dämpad, men borttagandet av rabatten på arbetsgivaravgifter för unga har inneburit en högre ökningstakt för arbetskostnaderna totalt sett. Arbetsgivaravgifterna stabiliseras nästa år och lönerna och arbetskostnaderna ökar då lika snabbt. Företagen har överlag ett bra orderläge vilket medger ett effektivt resursutnyttjande inom företagen och därmed lägre kostnader per producerad enhet. Prisutvecklingen har varit gynnsam framför allt för de råvaruexporterande bolagen det senaste halvåret.

Den ökade bristen på arbetskraft kommer att ge avtryck i löneutvecklingen och därmed arbetskostnadsutvecklingen i nä-

ringslivet framöver (se diagram 82). Prisutvecklingen på exportmarknaden blir svagare 2018. Sammantaget innebär det att vinstandelen i näringslivet blir ungefär oförändrad 2018 jämfört med 2017 (se diagram 83).

KPIF-INFLATIONEN TILLFÄLLIGT HÖG MEN KÄRNINFLATIONEN FORTFARANDE LÅG

I februari 2017 uppgick KPIF-inflationen till 2,0 procent, vilket var den högsta noteringen på över 6 år. Ökningen i februari berodde i stor utsträckning på fortsatt uppgång i de volatila energipriserna. Inflationen mätt som KPIF exklusive energi uppgick till måttliga 1,3 procent. Även andra mått visar på en kärninflation långt under 2 procent (se diagram 84).

ENERGI HÅLLER UPP KPIF-INFLATIONEN REJÄLT 2017

Energipriserna ger ett rejält positivt direkt bidrag till KPIF-inflationen 2017. Omslaget från negativt till positivt direkt bidrag spelar stor roll för KPIF-inflationens utveckling (se diagram 85). Nästa år blir det direkta bidraget från energipriserna betydligt mindre.³⁰

Energi i KPI utgörs i huvudsak av drivmedel och el. Som en följd av att råoljepriset steg rejält under 2016 steg också drivmedelspriserna i föl och under inledningen av 2017. Terminspris-sättningen på råolja indikerar att priserna kommer att vara ungefär oförändrade de kommande åren (se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling"), vilket innebär att drivmedelspriserna kommer att bidra endast i mindre utsträckning till KPIF-inflationen 2018.

Även elpriserna steg under loppet av 2016 och inledningen av 2017. Dels steg de rörliga kundpriserna på elström, dels höjde de tre största elnätbolagen sina nätavgifter mycket kraftigt. Terminspris-sättningen på elström indikerar dock att priserna kommer att utvecklas svagt 2018 (se diagram 86). Fortsatta höjningar av nätavgifterna bidrar tillsammans med höjd energiskatt till att elpriserna stiger i år och nästa år.³¹

KÄRNINFLATIONEN STIGER 2017 OCH 2018

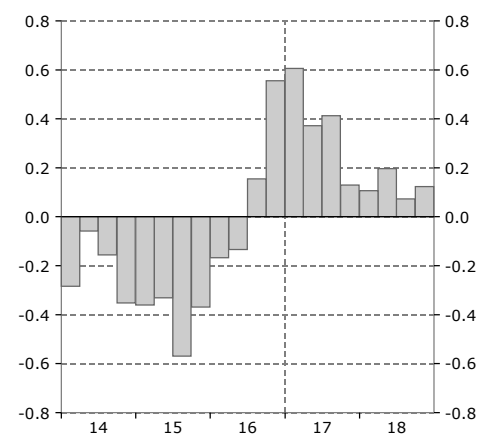
Det höga resursutnyttjandet i svensk ekonomi talar för att kärninflationen (mätt som till exempel KPIF exklusive energi) stiger i år och nästa år. Ett mer ansträngt resursutnyttjande medför en uppgång i inflationen bland annat via stigande löneökningstakt, samtidigt som företagen får ökade möjligheter att föra över sina kostnader till konsumenterna.

³⁰ Se vidare fördjupningen "Råoljeprisets betydelse för konsumentpriserna", Konjunkturläget, mars 2016.

³¹ Energiskatten höjs med 3 öre (plus moms) den 1 juli 2017. Det innebär att KPI-inflationen blir uppskattningsvis knappt 0,05 procentenheter högre än den annars skulle ha blivit 2017 och 2018.

Diagram 85 Energipriser, direkt bidrag till KPI-inflation

Procentenheter, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 86 Spot- och terminspriser på elström

Öre per kWh, månadsvärden

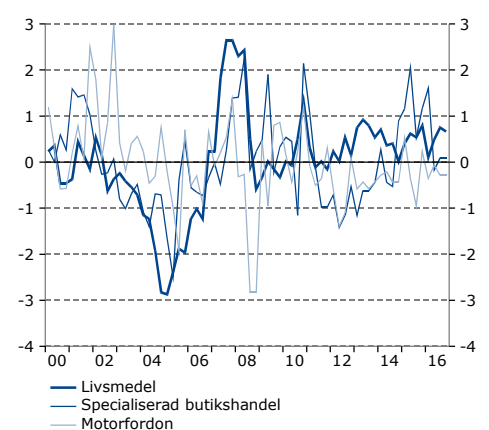

Anm. Terminspriset på den nordiska marknaden uttryckt i svenska kronor.

Källor: Nord Pool Spot, NASDAQOMX, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 87 Företagens prisförväntningar på tre månaders sikt, handeln

Standardiserade avvikelser från medelvärde, kvartalsvärden

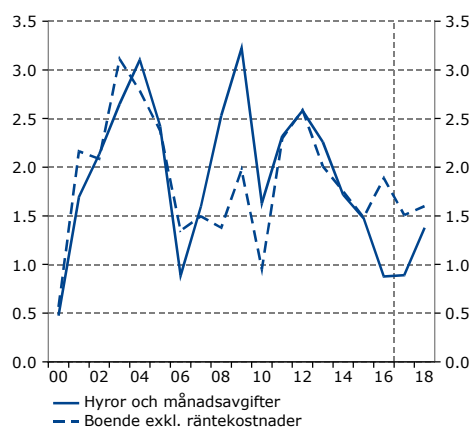
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 88 Företagens inflationsförväntningar på ett års sikt
Procent, kvartalsvärden

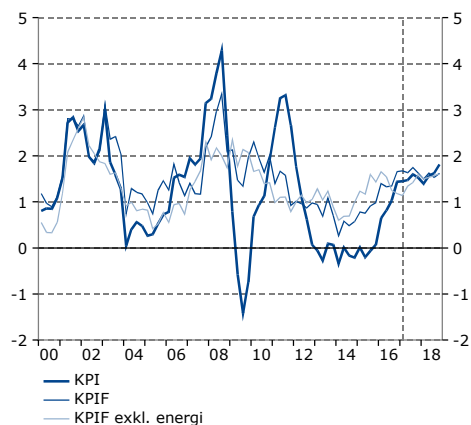
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 Boende exklusive räntekostnader och energi
Procentuell förändring

Anm. Före 2017 avser serien "Hyror och månadsavgifter" endast hyror. Se vidare rutan "Metodförändringar i beräkningen av KPI 2017".
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 90 Konsumentpriser
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Ett antal faktorer bidrar dock till att dämpa prisuppgången. En avgörande faktor är företagens förväntningar på prisutvecklingen framöver. Enligt Konjunkturbarometern är handelns förväntningar om försäljningspriserna i närtid något högre än vad förväntningarna i genomsnitt varit de senaste 20 åren (se diagram 87). Under denna period har varupriserna ökat med i genomsnitt 0,4 procent per år, långt under den prisökningstakt som är förenlig med inflationsmålet.³² Även företagens syn på den allmänna prisutvecklingen, de så kallade inflationsförväntningarna, är låga (se diagram 88).³³

Detta talar för att priserna på varor och tjänster, vilka utgör 75 procent av KPI-korgen, stiger snabbare under prognosperioden än vad de gjort under loppet av 2016, men att prisökningstakten på varor och tjänster under 2017–2018 blir lägre än den så kallade strukturella ökningstakten.³⁴

Utöver varor och tjänster utgörs KPI av energi och boendelaterade tjänster. Den stora delen av den sistnämnda gruppen utgörs av lägenhetshyror och månadsavgifter i bostadsrätter, vilka tillsammans utgör 10 procent av KPI-korgen. Hyresförhandlingarna för 2017 resulterade i låga hyresökningar, under 1 procent, och utfallen för månadsavgifterna i inledningen av året indikerar att även dessa kommer att öka svagt i år (eftersom de flesta bostadsrättsföreningar höjer avgifterna i början av året). Den låga räntenivån, i kombination med låga hyres- och månadsavgiftshöjningar 2017, talar för att bostadskostnaderna exklusive räntekostnader och energi kommer att öka relativt långsamt även 2018 (se diagram 89).

INFLATIONEN FÖRBLIR UNDER MÅLET BÅDE 2017 OCH 2018

Sammantaget blir inflationen mätt med KPIF 1,7 procent 2017 och 1,6 procent 2018. Att KPIF-inflationen, trots stigande underliggande inflation, blir något lägre 2018 beror på att energipriserna då ger betydligt mindre bidrag. Inflationen mätt med KPI blir lägre än KPIF 2017. År 2018 är KPI- och KPIF-inflationen lika höga (se diagram 90 och tabell 11).

³² De långsiktiga, så kallade strukturella, ökningstakterna för några större delaggregat i KPI uppgår till: varor 1,2 procent, tjänster 2,1 procent, boende exklusive räntekostnader och energi 2,9 procent och energi 2,5 procent. Metoden beskrivs i Markowski, A. m.fl., "Strukturell utvecklingstakt av arbetskostnad och priser i den svenska ekonomin", Working Paper No. 106, Konjunkturinstitutet, 2011.

³³ Företagens inflationsförväntningar uppvisar bättre prognosförmåga än andra publicerade inflationsförväntningar, se Stockhammar, P. och P. Österholm, "Do inflation expectations Granger cause inflation?", Working Paper No. 145, Konjunkturinstitutet, 2016.

³⁴ Se fotnot 32.

Tabell 11 Konsumentpriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt	2015	2016	2017	2018
KPI	100	0,0	1,0	1,5	1,6
Räntekostnader, räntesats		-20,8	-13,1	-3,0	1,6
KPIF	100	0,9	1,4	1,7	1,6
Varor	45	1,2	0,4	0,5	0,6
Tjänster	30	1,1	2,0	1,7	2,1
Boende exkl. räntekostnader och energi	15	1,5	1,9	1,5	1,6
Energi	7	-4,9	1,3	5,4	1,8
Räntekostnader, kapitalstock	4	5,4	5,8	9,1	7,0
KPIF exkl. energi	93	1,4	1,4	1,4	1,6
HIKP		0,7	1,1	1,5	1,3

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och räntesats.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Metodförändringar i beräkningen av KPI 2017

Varje år ses beräkningarna av KPI över. De ändringar som genomförts i samband med publiceringen av utfallet för konsumentprisindex januari 2017 är mer omfattande än vanligt. Den kanske viktigaste förändringen är att boendekostnaden för att bo i bostadsrätt mäts med en ny metod som liknar den som redan används för egna hem. Den nya metoden innebär att man mäter räntekostnader, månadsavgifter och kostnader för reparationer i lägenheten. Tidigare uppskattades prisutvecklingen med hjälp av hyresutvecklingen för hyreslägenheter. En annan viktig förändring är att vägningstalet för räntekostnader nu beaktar (reduceras med) ränteavdraget. KPI omfattar numera även äldreomsorg, fastighetsmäklartjänster och privatleasing av bilar.

Scenario för svensk ekonomi 2017–2021

Resursutnyttjandet fortsätter att öka de närmaste åren såväl i USA som i euroområdet. Det bidrar till att nästan ett decennium med lågkonjunktur i OECD-länderna är till ända nästa år. Svensk export drar nytta av högre tillväxt i industriproduktionen i världen, och högkonjunkturer i Sverige förstärks i år. Tillväxten i export, investeringar och offentlig konsumtion växlar ner 2018 och resursutnyttjandet börjar därefter successivt återgå till en normal nivå. KPIF-inflationen steg till 2 procent i februari men faller till 1,6 procent 2018 för att sedan nå 2 procent igen 2020. Reporäntan förblir därför låg och uppgår i genomsnitt till endast ca 1,5 procent 2021.³⁵

STARK AVSLUTNING PÅ 2016 OCH FORTSATT OPTIMISM I BÖRJAN AV 2017

BNP ökade med hela 1 procent det fjärde kvartalet vilket bidrog till att tillväxten 2016, kalenderkorrigerad, blev 3,0 procent (se tabell 12).³⁶ I fjol ökade framför allt bostadsinvesteringarna och den offentliga konsumtionen snabbt jämfört med utvecklingen de senaste decennierna. BNP-utvecklingen första halvåret 2017 har också förutsättningar att bli stark eftersom förtroendeindikatorer i Konjunkturbarometern och inkommande statistik implicerar högre tillväxt än normalt (se diagram 91).

Svensk ekonomi befinner sig i en högkonjunktur och arbetslösheten har minskat flera år i rad. En allt större andel företag anger att det är brist på arbetskraft snarare än brist på efterfrågan som hämmar deras produktion. Samtidigt är både löneökningstakten och KPIF-inflationen exklusive energi för närvarande låga i förhållande till det höga resursutnyttjandet.

OECD-LÄNDERNA NÄRA BALANSERAT KONJUNKURLÄGE EFTER NÄSTAN ETT DECENNIUM MED LÅGKONJUNKTUR

Även i många OECD-länder var BNP-tillväxten stark sista kvartalet 2016. Det bidrog till att resursutnyttjandet fortsatte att stiga. En viktig orsak till att återhämtningen i OECD-länderna fortsätter i år och nästa år är en stark investeringskonjunktur i både USA och euroområdet.³⁷ Det bidrar till att tillväxten på den svenska exportmarknaden stärks jämfört med 2016 även om

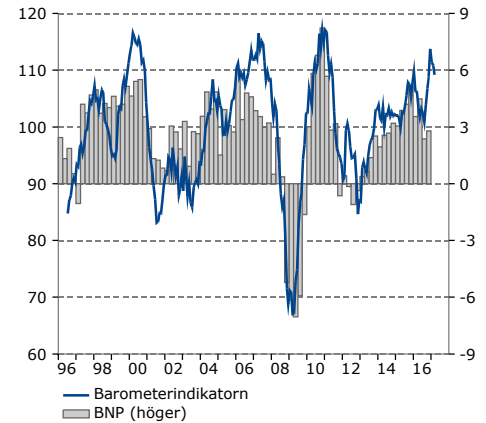
³⁵ Detta kapitel presenterar ett scenario för den svenska ekonomin 2017–2021. På Konjunkturinstitutets webbplats sträcker sig scenariot till 2026. För en detaljerad analys av prognosåren 2017–2018, se kapitlet "Konjunkturer i Sverige 2017–2018". För en beskrivning av skillnaden mellan prognos och scenario, se "[Skillnad mellan scenario och prognos](#)", www.konj.se.

³⁶ I icke-kalenderkorrigerade termer ökade BNP något snabbare, 3,3 procent.

³⁷ Se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling" för mer information.

Diagram 91 Barometerindikatorn och BNP

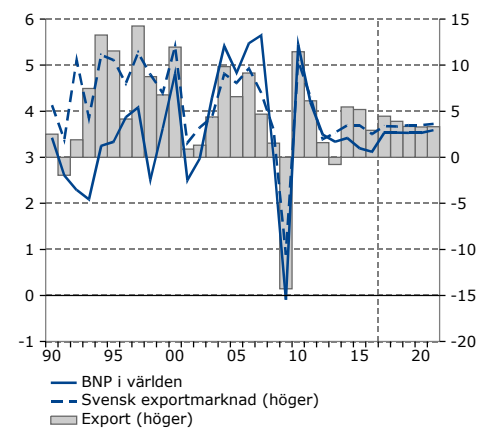
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 92 BNP i världen, svensk exportmarknad och export

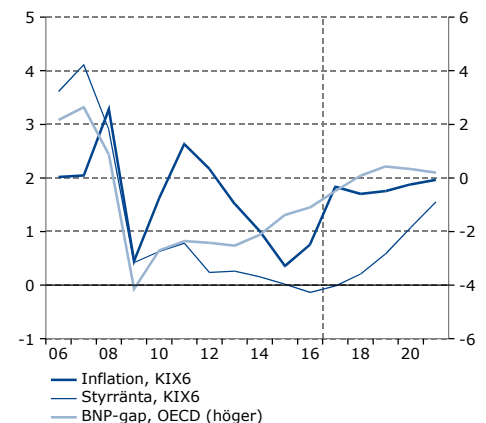
Procentuell förändring

Källor: OECD, SCB, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Inflation, styrränta och BNP-gap i omvärlden

Procentuell förändring, procent respektive procent av potentiell BNP

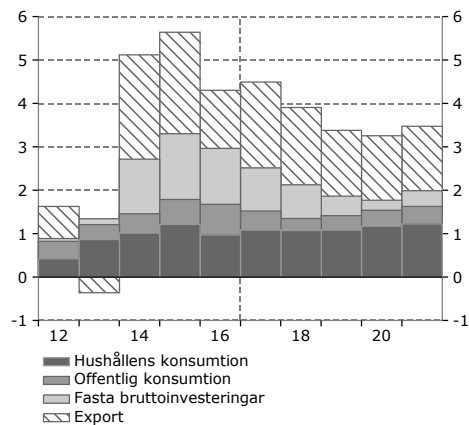

Anm. KIX6 består av USA, euroområdet, Japan, Storbritannien, Norge och Danmark.

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 94 Efterfrågan

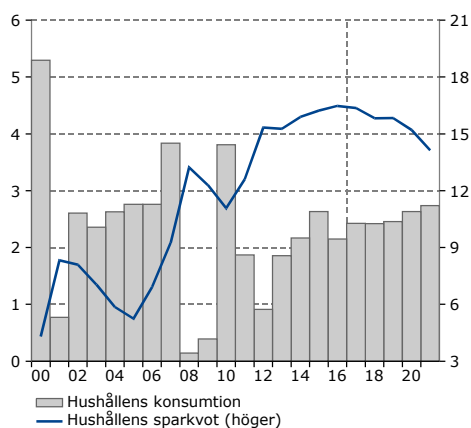
Bidrag till BNP-tillväxten, procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 95 Hushållens konsumtion och sparkvot

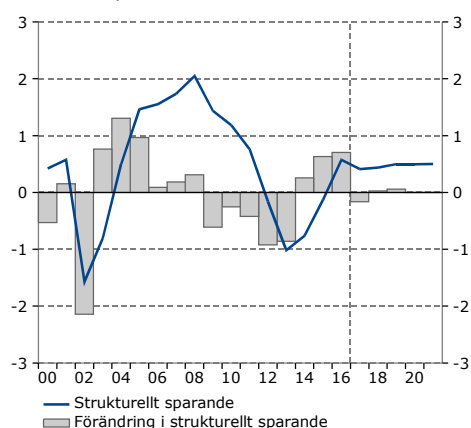
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 Strukturellt sparande i offentlig sektor

Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ökningstakten är betydligt lägre än innan finanskrisen (se diagram 92).³⁸

Återhämtningen i OECD-länderna har pågått sedan 2013 och den fortsatta konjunkturuppgången leder till att OECD-länderna når ett balanserat resursutnyttjande 2018 (se diagram 93). Inflationen fortsätter att stiga gradvis men når 2 procent sammantaget i KIX6-länderna³⁹ först 2021. Då uppgår den sammanvägda styrräntan för KIX6-länderna till ca 1,5 procent.

EXPORTEN VÄXER SNABBARE ÄN EXPORTMARKNADEN I ÅR OCH NÄSTA ÅR

Exporttillväxten har överstigit tillväxten på svensk exportmarknad tre år i rad (se diagram 92). Denna utveckling har sammanfallit med en kraftig försvagning av växelkursen som inleddes i mitten av 2014 då Riksbanken började kommunicera en betydligt mer expansiv penningpolitik. Tillverkningsindustrin är mer positiv än normalt till utvecklingen framöver enligt Konjunkturbarometern, och exporten bedöms fortsätta växa snabbare än svensk exportmarknad i år och nästa år. Det medför att exportens bidrag till BNP-tillväxten ökar betydligt 2017–2018 jämfört med 2016 (se diagram 94).

På längre sikt bedöms exporten växa något långsammare än svensk exportmarknad. Så har det varit historiskt och den successivt starkare växelkursen ökar sannolikheten för att detta mönster fortsätter framöver. Exporten bidrar därför något mindre till BNP-tillväxten 2019–2021 jämfört med åren innan.

Nettoexportens andel av BNP, som stigit något sedan 2014, faller därmed tillbaka 2019–2021. En ytterligare drivkraft i denna utveckling är att tillväxten i hushållens konsumtion stiger, vilket innebär ökad import. Sammantaget faller hushållens sparande som andel av disponibel inkomst tillbaka (se diagram 95). Det beror framför allt på den demografiska utvecklingen med en minskande andel av befolkningen i arbetsför ålder och att buffertsparatet minskar i takt med att bolåneräntorna stiger mot mer normala nivåer.

I STORT SETT NEUTRAL FINANSPOLITIK 2017–2021

Det strukturella sparandet i den offentliga sektorn har förstärkts från –1 procent 2013 till 0,6 procent 2016 (se diagram 96). Det har haft en åtstramande effekt på resursutnyttjandet. I år är budgeten underfinansierad med 12 miljarder kronor. Det bidrar till att det strukturella sparandet försvagas med 0,2 procentenheter och förstärker högkonjunkturen i svensk ekonomi något.

I Konjunkturinstitutets scenario antas finanspolitiken från och med 2018 anpassas till det nya, lägre överskottsmalet, som

³⁸ För en översikt kring orsakerna till en långsam tillväxt i världshandeln, se Hoekman, B. (red.), *The Global Trade Slowdown. A New Normal?*, VoxEU.org E-book, CEPR Press, London, 2015.

³⁹ KIX6-länderna består av USA, euroområdet, Japan, Storbritannien, Norge och Danmark.

avses införas 2019. Det innebär att det strukturella sparandet förstärks från 0,4 procent av potentiell BNP 2017 till 0,5 procent 2019.⁴⁰ Om åtgärder vidtas för att upprätthålla personaltätheten i välfärdstjänsterna och ersättningsgraderna i hushållstransferringarna krävs det skatthöjningar eller annan finansiering om 9 miljarder kronor i stat och kommun 2018. Därefter beräknas ett oförändrat skatteuttag kunna upprätthålla såväl sparandet i linje med den nya nivån på överskottsmålet som ett oförändrat offentligt välfärdsåtagande.

Den marginella ökningen av det strukturella sparandet behöver inte påverka resursutnyttjandet negativt. Det beror bland annat på att offentliga investeringar växer starkt 2017–2018 (se diagram 97). Dessa bedöms ha en jämförelsevis stor kortsiktig effekt på BNP relativt exempelvis skatteförändringar.⁴¹

De successivt lägre migrationsrelaterade utgifterna 2017–2018 håller tillbaka tillväxten i offentlig konsumtion. Det innebär att dess bidrag till BNP-tillväxten minskar betydligt jämfört med 2015 och 2016 (se diagram 94). Trots detta ökar den offentliga konsumtionen under perioden i genomsnitt snabbare jämfört med de senaste decennierna. Det beror framför allt på det ökade kostnadstryck som den åldrande befolkningen innebär.

LÅNGSAMMARE INVESTERINGSTILLVÄXT FRAMÖVER

De fasta bruttoinvesteringarna har ökat med i genomsnitt ca 6 procent per år 2014–2016 (se diagram 98). Investeringarna har därmed gett ett betydande bidrag till BNP-tillväxten dessa år (se diagram 94). Ökningen i bostadsinvesteringarna har varit exceptionell – i genomsnitt nästan 17 procent per år 2014–2016. Den höga tillväxttakten bidrar till att investeringarnas andel av BNP når 24,5 procent 2018, vilket är den högsta nivån sedan 1990. Det är naturligt att tillväxten i investeringarna växlar ner vid denna höga investeringsnivå. Den stora efterfrågan på bostäder innebär dock att bostadsinvesteringarna ökar med i genomsnitt ca 5 procent per år 2017–2018, vilket är betydligt högre än genomsnittet på drygt 3 procent per år sedan 1993.

HÖGKONJUNKTUREN BESTÅR FLERA ÅR FRAMÖVER

Sammantaget innebär efterfrågeutvecklingen att högkonjunkturen i svensk ekonomi består 2017–2019 (se diagram 99).⁴² Av skäl som lyfts fram ovan avtar dock tillväxten nästa år för såväl

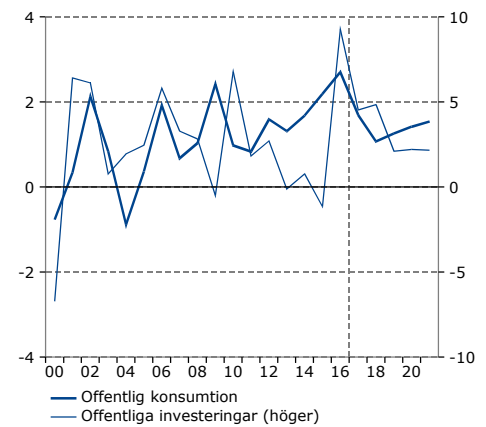
⁴⁰ Det strukturella sparandet antas uppgå till 0,5 procent av potentiell BNP från och med 2019. Att sparandet överstiger målnivån med ca 0,2 procentenheter baseras på antagandet att konjunkturcykler även i framtiden kommer att vara asymmetriska (se fördjupningen "Ett nytt överskottsmål" i *Konjunkturläget*, augusti 2016).

⁴¹ Se Hjelm, G. och P. Stockhammar, "Short run effects of fiscal policy on GDP and employment: Swedish evidence", Working Paper nr. 147, Konjunkturinstitutet.

⁴² Konjunkturinstitutet använder i allmänhet benämningen "högkonjunktur" då BNP-gapet är 0,5 procent eller större. På motsvarande sätt används benämningen "lågkonjunktur" då BNP-gapet är -0,5 procent eller lägre.

Diagram 97 Offentlig konsumtion och offentliga investeringar

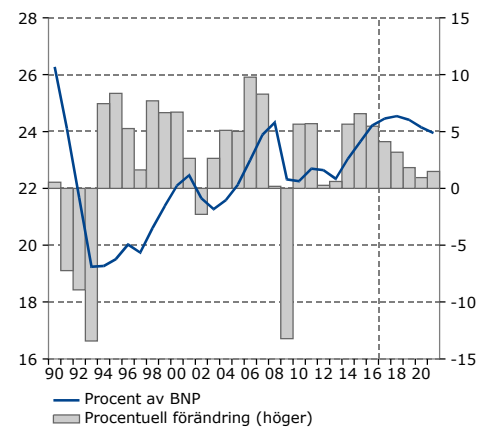
Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Investeringar

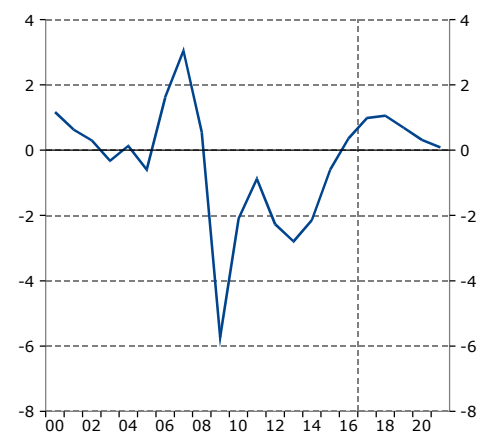
Procent av nominell BNP respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 BNP-gap i Sverige

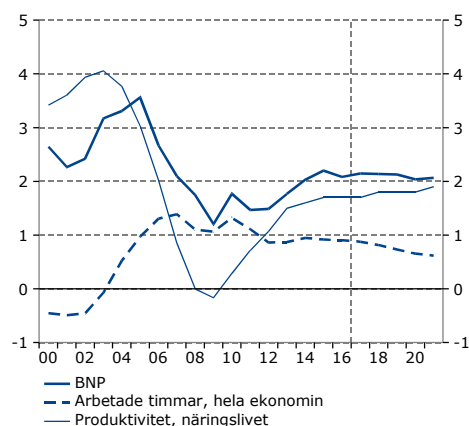
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Potentiella variabler

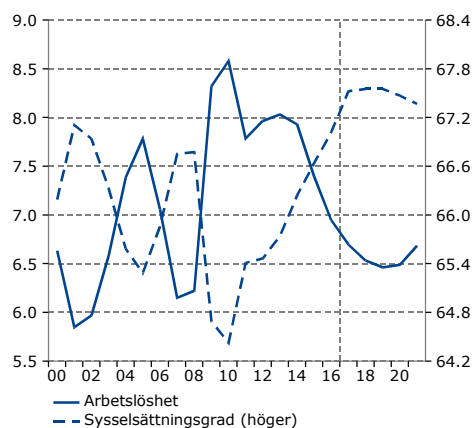
Procentuell förändring

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 101 Arbetslöshet och sysselsättningsgrad

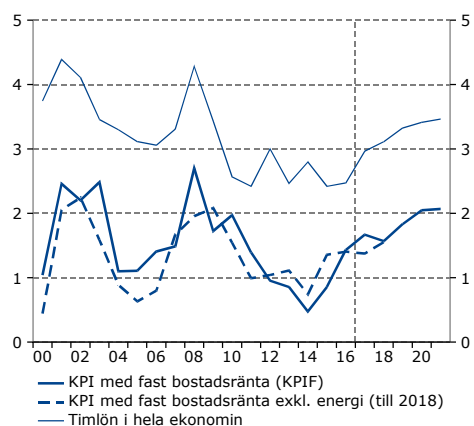
Procent av arbetskraften respektive procent av befolkningen, 15-74 år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 102 Konsumentpriser och löner

Procentuell förändring

Källor: SCB, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

export och investeringar som offentlig konsumtion, vilket medför att resursutnyttjandet i slutet av året börjar anpassas mot en normal nivå. Under åren 2019–2021 påskyndas normaliseringen av resursutnyttjandet av att Riksbanken höjer reporäntan från –0,5 procent tredje kvartalet 2018 till 1,75 procent i slutet av 2021 (se vidare nedan).

I ett långsiktigt perspektiv, det vill säga när konjunkturella variationer bortses ifrån, ges BNP-tillväxten av tillväxten i potentiell BNP. De senaste tre åren har potentiell BNP ökat med drygt 2 procent per år, och den utvecklingen väntas fortsätta de kommande fem åren (se diagram 100). Den potentiella tillväxten kommer dock till något mindre del bero på en ökning i antal potentiellt arbetade timmar. Det beror framför allt på att tillväxten i befolkningen i arbetsför ålder växlar ner. Samtidigt bedöms tillväxten i potentiell produktivitet stiga något, vilket sammantaget innebär att potentiell BNP i genomsnitt ökar med ca 2 procent per år även 2017–2021.

Tabell 12 Scenario för svensk ekonomi

Procentuell förändring om inget annat anges

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BNP ¹	3,8	3,0	2,8	2,2	1,8	1,7	1,8
BNP per invånare ¹	2,7	1,8	1,5	1,0	0,6	0,5	0,7
Potentiell BNP	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2,0	2,1
BNP-gap ²	-0,6	0,4	1,0	1,1	0,7	0,3	0,1
Arbetade timmar ¹	1,0	1,7	1,4	1,2	0,8	0,4	0,4
Produktivitet ¹	2,5	1,0	1,4	1,1	1,0	1,3	1,4
Arbetskraft	0,8	1,0	1,4	0,6	0,5	0,5	0,6
Sysselsättning	1,4	1,5	1,7	0,8	0,6	0,4	0,4
Arbetslöshet ³	7,4	6,9	6,7	6,5	6,5	6,5	6,7
Timlön ⁴	2,4	2,5	3,0	3,1	3,3	3,4	3,5
Enhetsarbetskostnad ^{1,5}	1,9	2,6	1,8	1,9	2,3	2,1	2,0
KPI	0,0	1,0	1,5	1,6	2,4	3,1	2,7
KPIF	0,9	1,4	1,7	1,6	1,8	2,0	2,1
Reporänta ⁶	-0,35	-0,50	-0,50	-0,25	0,50	1,50	1,75
Statsobligationsränta ⁷	0,7	0,5	0,8	1,4	1,9	2,4	2,8
Kronindex (KIX) ⁸	112,6	111,7	112,6	110,8	109,1	107,4	105,7
Offentligt finansiellt sparande ⁹	0,3	0,9	0,5	0,6	0,8	0,7	0,5
Strukturellt sparande, offentlig sektor ²	-0,1	0,6	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Procent av potentiell BNP. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁵ För hela ekonomin. ⁶ Vid slutet av året. ⁷ Tio års löptid, årsgenomsnitt. ⁸ Index 1992-11-18=100. ⁹ Procent av BNP.

Källor: Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

LÄGET PÅ ARBETSMARKNADEN BLIR MER ANSTRÄNGT DE KOMMANDE ÅREN

Den starka utvecklingen av efterfrågan bidrar till att arbetslösheten fortsätter att minska, och den når som lägst 6,5 procent 2018–2020 (se diagram 101 och tabell 12). Det är lägre än Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten och

avspeglar att läget på arbetsmarknaden kommer att bli ansträngt de kommande åren. Den mer dämpade efterfrågetillväxten i slutet av scenarioperioden innebär dock att arbetslösheten börjar stiga 2020 och når 6,8 procent 2021, vilket i princip sammanfaller med jämviktsarbetslösheten som då uppgår till 6,7 procent. Den starka utvecklingen på arbetsmarknaden kan också ses i sysselsättningsgraden som når drygt 67,5 procent 2017–2019 (se diagram 101). Det är högre än vid de senaste två högkonjunkturerna runt millennieskiftet och innan finanskrisen.

I år är det femte året i rad som sysselsättningstillväxten överstiger 1 procent. Det har inte skett de senaste 40 åren och beror på både konjunkturella och strukturella faktorer. Konjunkturutvecklingen har varit positiv sedan 2013 och bidragit till en kontinuerligt ökande efterfrågan på arbetskraft. Tillgången på arbetskraft har samtidigt ökat mycket mer än vad som är konjunkturrellt normalt. Det beror dels på att tillväxten i den arbetsföra befolkningen har varit stark, dels på att arbetskraftsdeltagandet trendmässigt har stigit, framför allt bland utrikes födda.⁴³

INFLATIONEN FALLER TILLBAKA UNDER MÅLET IGEN

KPIF-inflationen var 2 procent i februari. Det beror till stor del på ökade energipriser, och inflationen mätt som KPIF exklusive energi uppgick till endast 1,3 procent (se diagram 102). Kärn-inflationen är därmed fortfarande låg och når liksom KPIF-inflationen endast 1,6 procent 2018. Det finns dock flera skäl till att inflationen stiger därefter. Resursutnyttjandet har då varit högt under flera år vilket underlättar för företagen att höja priserna. Därutöver stiger löneökningstakten som ett resultat av det ansträngda läget på arbetsmarknaden (se diagram 102).

Samtidigt finns faktorer som gör att inflationsuppgången trots detta blir långsam. Även om löneökningstakten stiger så begränsas uppgången av att arbetsmarknadens parter beaktar det, relativt Sverige, svagare konjunkturläget i Europa. Företagens inflationsförväntningar är också fortfarande jämförelsevis låga och det är osäkert hur de utvecklas framöver. Därutöver blir den importerade inflationen dämpad på grund av den successivt starkare växelkursen. KPIF-inflationen når därför 2 procent först 2020.

REPORÄNTAN OFÖRÄNDRAD TILL TREDJE KVARTALET 2018

Riksbanken har låtit reporäntan ligga oförändrad på –0,50 procent sedan februari 2016, en nivå som Riksbanken bedömer kommer bestå till början av 2018 (se diagram 103).⁴⁴

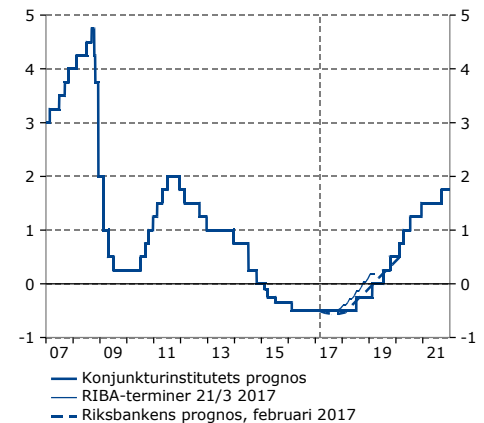
Konjunkturinstitutets prognos är att reporäntan börjar höjas först det tredje kvartalet 2018. Då är resursutnyttjandet högt.

⁴³ Se rutan "Nyanlända i AKU" i kapitlet "Konjunkturer i Sverige 2017–2018" för mer information.

⁴⁴ Riksbanken beslutade i december 2016 att utöka nettoköpen av obligationer med 30 miljarder kronor under första halvåret 2017. Konjunkturinstitutet gör inte någon prognos på Riksbankens obligationsköp.

Diagram 103 Reporänta

Procent, dags- respektive kvartalsvärden

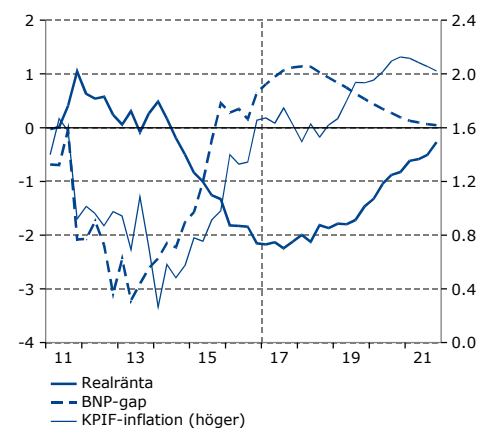

Anm. Riksbankens prognos avser kvartalsmedelvärden.

Källor: Nasdaq OMX, Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Realränta, KPIF-inflation och BNP-gap

Procent respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

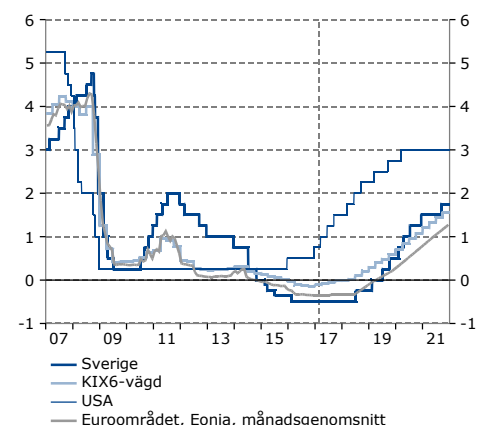

Anm. Realräntan är beräknad som reporäntan minus KPIF-inflationen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 105 Styrräntor

Procent, dags- respektive månadsvärden

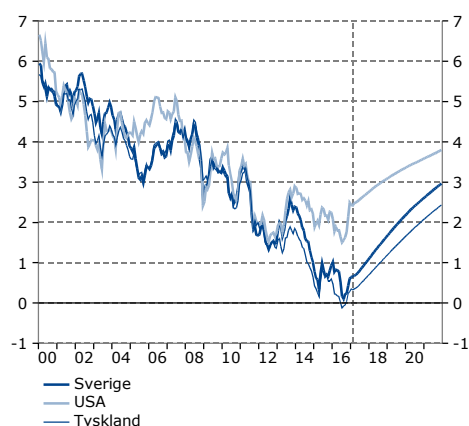

Anm. Se fotnot 47.

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken, Bank of England, Norges Bank, Bank of Japan, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 106 Långräntor, tioåriga statsobligationer

Procent, månadsvärden

Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 107 Realräntor

Procent, kvartalsvärden

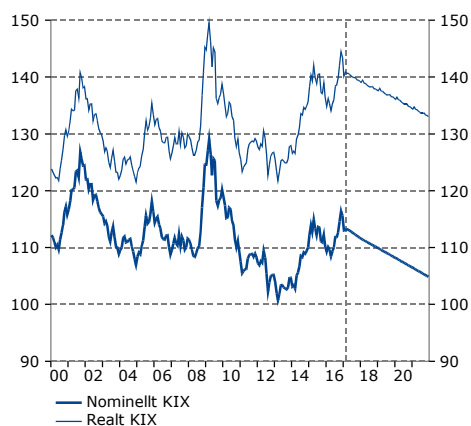

Anm. Realräntor beräknade som skillnaden mellan nominell 3-månaders statsskuldväxel och årlig procentuell inflation. Inflationsmått är KPIF för Sverige, HIKP för euroområdet och KPI för USA.

Källor: Riksbanken, SCB, OECD, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 108 Kronans effektiva växelkurs (KIX)

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Anm. KIX är ett handelsvägt index baserat på valutor från samtliga OECD-länder samt Kina, Indien, Brasilien och Ryssland. Högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Inflationen, mätt med KPIF, uppgår då till 1,6 procent och fortsätter därefter att stiga till något över inflationsmålet på 2,0 procent (se diagram 104).

STYRRÄNTOR I OMVÄRLDEN STIGER

I mars 2017 höjdes intervallet för styrräntan i USA till 0,75–1,00 procent.⁴⁵ Det var tredje höjningen sedan finanskrisen 2008. Styrräntan i USA höjs i något snabbare takt de kommande åren jämfört med 2015 och 2016 (se diagram 105). Euroområdet har inte kommit lika långt i konjunkturcykeln som USA. Refiräntan har legat still på 0 procent sedan den senaste sänkningen i början av 2016. Refiräntan förblir oförändrad fram till början på 2019 men höjs därefter. Interbankräntan Eonia har legat tydligt under refiräntan och närmare ECB:s depositionsränta på –0,40 procent det senaste året.⁴⁶ Eonia börjar stiga i mitten av 2018 och från mitten av 2019 stiger den i takt med att refiräntan höjs. Räntehöjningstakten i våra viktigaste konkurrentländer (KIX6)⁴⁷ är lägre i denna räntehöjningscykel än vad som tidigare varit normalt. Räntenivåerna i slutet på räntehöjningscykeln är också låga i en historisk jämförelse (se diagram 105), se fördjupningen ”Ny lägre bedömning av realräntor på längre sikt”.

Sverige har högre inflation 2019–2020 än KIX6-länderna. Därför höjs reporäntan något snabbare än styrräntorna i KIX6-länderna under denna period. I slutet av 2021 uppgår reporäntan till strax under 2 procent (se diagram 103). Låga styrräntor på sikt leder till låga statsobligationsräntor flera år framöver. Den svenska 10-åriga statsobligationsräntan ökar till knappt 3 procent i slutet av 2021 (se diagram 106).

KRONAN FÖRSTÄRKS LÅNGSAMMARE 2019–2021

Riksbankens mer expansiva penningpolitik sedan andra kvartalet 2014 har lett till att realräntan sjunkit snabbare i Sverige än i euroområdet och USA (se diagram 107). Detta har bidragit till att kronan har försvagats sedan andra kvartalet 2014 (se diagram 108). Sedan december 2016 har kronan stärkts något, men i ett medelfristigt perspektiv är kronan fortfarande undervärderad. Kronan stärks ytterligare i takt med att bytesbalansen som andel av BNP sjunker. Kronförstärkningen 2019–2021 sker dock långsammare än i tidigare bedömningar. Det beror på en svagare jämviktsväxelkurs samt att styrräntorna i Sverige och KIX-länderna nu antas sammanfalla på sikt.⁴⁸

⁴⁵ Om inget annat anges redovisar Konjunkturinstitutet den övre gränsen i intervallet som amerikansk styrränta.

⁴⁶ Eonia är ett viktat medelvärde av effektiva interbankräntor. Dessa räntor gäller lån över natten utan säkerhet mellan banker verksamma i euroområdet. ECB:s stående depositionsränta utgör ett golv för dagslåneräntan mellan banker. Refiräntan liknar Sveriges reporänta och amerikansk styrränta. I Sverige och i USA ligger dock dagslåneräntorna mellan banker nära reporäntan respektive styrräntan.

⁴⁷ KIX6-vägd styrränta avser ett genomsnitt av Eonia för euroområdet samt styrräntor i USA, Norge, Storbritannien, Danmark och Japan.

⁴⁸ Se fördjupningen ”Ny lägre bedömning av realräntor på längre sikt”.

Offentliga finanser 2017–2021

Överskottet i de offentliga finanserna uppgick till närmare 1 procent av BNP 2016. Även i strukturella termer uppvisade de offentliga finanserna betydande överskott förra året. I år bidrar en underfinansierad budget till att försvaga det strukturella sparandet, men överskottet i det strukturella sparandet består ändå. Jämfört med tidigare bedömningar har behovet av att strama åt finanspolitiken för att nå det nya föreslagna överskottsmålet minskat. Det beror på att det strukturella sparandet stärktes mer än väntat under 2016, men även på att de offentliga utgifterna ökar lite långsammare än väntat framöver.

Finansiellt sparande och finanspolitisk prognos 2017–2018

År 2016 uppvisade de offentliga finanserna ett överskott på närmare 1 procent av BNP. Överskottet växte därmed ytterligare jämfört med 2015 (se diagram 109). Det var framför allt skatteinkomsterna som växte snabbare än BNP, delvis till följd av en skattemässigt gynnsam utveckling av hushållens konsumtion som ökade momsintäkterna som andel av BNP. Även en något fallande utgiftskvot bidrog till att överskottet steg som andel av BNP (se diagram 110). Effekten på de offentliga finanserna av ökade utgifter för flyktingmottagandet motverkades av att transfereringarna ökade jämförelsevis långsamt.⁴⁹

I år minskar överskottet i det finansiella sparandet, trots en fortsatt förbättrad konjunktur (se tabell 13). Utgiftskvoten minskar lite ytterligare i linje med ett normalt konjunkturmönster. Men samtidigt faller inkomstkvoten tillbaka. Trots fortsatta skattehöjningar minskar skatteintäkterna som andel av BNP, vilket framför allt beror på att intäkterna från bolagsskatten återgår till en mer normal nivå efter några år med ovanligt höga intäkter relativt BNP.

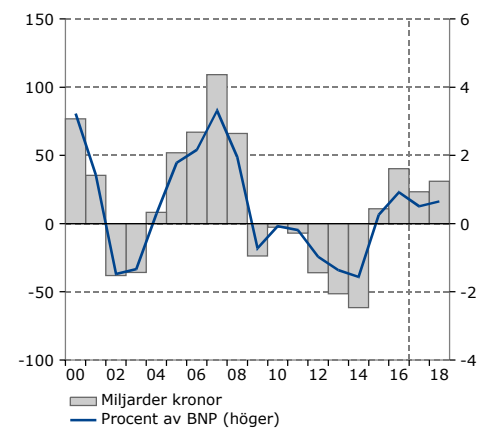
UNDERFINANSIERAD BUDGET GER NÅGOT SVAGARE STRUKTURELLT SPARANDE I ÅR

Även i strukturella termer uppvisade de offentliga finanserna ett överskott 2016 (0,6 procent av BNP), vilket var första gången sedan 2011 (se diagram 111). I år försämras det strukturella sparandet något då budgeten är underfinansierad. Permanenta utgiftsreformer motsvarande ca 0,4 procent av BNP vidtas samtidigt som beslutade skattehöjningar ökar intäkterna med ca 0,1 procent av BNP (se tabell 14). De offentliga investeringarna

⁴⁹ En återbetalning till Sverige på drygt 10 miljarder kronor avseende Sveriges rabatt på EU-avgiften för 2014–2016 innebar att transfereringarna till utlandet blev tillfälligt låga 2016, men även transfereringarna till hushållen sjönk. Se vidare avsnittet "Offentliga primära utgifter 2017–2018" nedan.

Diagram 109 Offentliga sektorns finansiella sparande

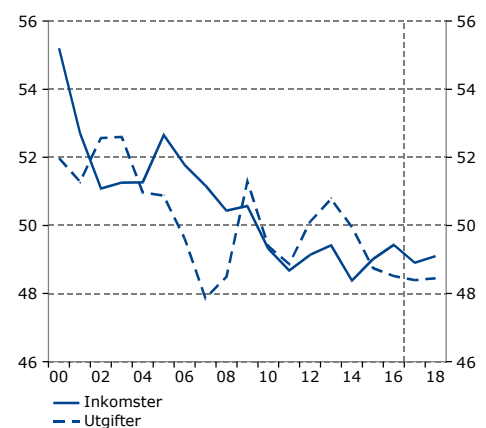
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 110 Inkomster och utgifter i offentlig sektor

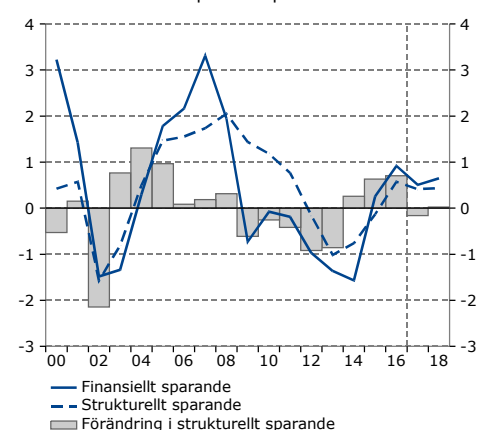
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Finansiellt och strukturellt sparande i offentlig sektor

Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

ökar också lite snabbare än BNP och bidrar därmed också till den strukturella försvagningen i de offentliga finanserna.

Det strukturella överskottet består dock och uppgår till 0,4 procent av BNP 2017. Det strukturella sparandet indikerar därmed en utveckling av de offentliga finanserna i linje med den nya föreslagna nivån för överskottsålet från och med 2019 på 1/3 procent av BNP. I likhet med tidigare gäller målet i genomsnitt över en konjunkturcykel men jämfört med hittills föreslås det strukturella sparandet få en mer framträdande roll som indikator för om målet nås.⁵⁰

Tabell 13 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2015	2016	2017	2018
Inkomster	2 049	2 164	2 242	2 340
<i>Procent av BNP</i>	49,0	49,4	48,9	49,1
Skatter och avgifter ¹	1 804	1 914	1 989	2 078
<i>Procent av BNP</i>	43,2	43,7	43,4	43,6
Kapitalinkomster	62	66	67	69
Övriga inkomster ²	182	184	186	194
Utgifter	2 038	2 124	2 219	2 309
<i>Procent av BNP</i>	48,7	48,5	48,4	48,4
Transfereringar	749	764	795	827
Hushåll	605	624	645	664
Företag	74	80	83	85
Utland	71	60	68	78
Konsumtion	1 086	1 144	1 196	1 242
Investeringar med mera	176	191	204	217
Kapitalutgifter	26	25	23	24
Finansiellt sparande	11	40	23	31
<i>Procent av BNP</i>	0,3	0,9	0,5	0,6
Primärt finansiellt sparande	-25	0	-20	-14
<i>Procent av BNP</i>	-0,6	0,0	-0,4	-0,3
Strukturellt sparande	-5	25	19	21
<i>Procent av BNP</i>	-0,1	0,6	0,4	0,4
Maastrichtskuld	1 837	1 808	1 798	1 790
<i>Procent av BNP</i>	43,9	41,3	39,2	37,5

¹ Exklusive EU-skatter (se tabell 16). ² Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna samt inkomster av bokföringsteknisk karaktär såsom kapitalförslitning.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵⁰ Överskottsålskommittén har föreslagit att överskottsålet från och med 2019 sänks till 1/3 procent av BNP över konjunkturcykeln från det nuvarande målet om 1 procent av BNP. Det finns ännu inget förslag från regeringen om sänkt överskottsål i linje med kommitténs förslag. En bred majoritet av riksdagens partier har dock ställt sig bakom kommitténs förslag. Se fördjupningen "Ett nytt överskottsål" i *Konjunkturläget*, augusti 2016 för en utförlig beskrivning av det nya överskottsålet och dess konsekvenser för den offentliga sektorns finansiella ställning.

Tabell 14 Finanspolitisk prognos, 2017–2018

Miljarder kronor, förändring i förhållande till föregående år

	2017	2018
Skatteförändringar i staten	7	6
<i>Varav beslutade eller aviserade</i>	7	-1
Hushållens direkta skatter ¹	2	0
Arbetsgivaravgifter ¹	2	0
Produktskatter ^{1,2}	-1	-2
Övriga skattehöjningar ²	4	1
<i>Varav beräkningstekniska antaganden</i>	0	7
Hushållens direkta skatter	0	4
Utgiftsåtgärder i staten³	18	7
<i>Varav beslutade eller aviserade</i>	18	-4
Statlig konsumtion	5	0
Statsbidrag till kommunerna	12	-4
Statliga investeringar	0	0
Transfereringar till hushållen	2	0
Övriga utgiftsåtgärder	-2	0
<i>Varav prognostiserade⁴</i>	0	11

¹ Avser effekter dels från budgetpropositionen för 2017, dels från tidigare fattade beslut som uppgår till knappt 3 miljarder kronor. ² Avser för 2018 effekt av tidigare fattade beslut i budgetpropositionen för 2017 rörande energiöverenskommelsen. I denna tabell bortses från Vattenfalls utdelningar som är en del av finansieringen av överenskommelsen. ³ Utgiftsutvecklingen för 2017 baseras på fattade och aviserade beslut. Utvecklingen för 2018 baseras på prognoser med stöd i antagandena om ett bibehållet offentligt välfärdsåtgående (se förklaring i marginalen, "Beräkningstekniska antagande i det finanspolitiska scenariot" i avsnittet Finanspolitiskt scenario till och med 2021). ⁴ Se tabell 17.

VISSA BUDGETFÖRSVAGNINGAR 2018

Konjunkturinstitutets prognos för finanspolitiken 2018 utgör inte någon egentlig prognos utan grundar sig på ett antagande om att finanspolitiken bedrivs så att det strukturella sparandet successivt stärks och uppgår till 0,5 procent av BNP 2019.⁵¹ Eftersom det strukturella sparandet redan i år uppgår till 0,4 procent av BNP innefattar Konjunkturinstitutets prognos ingen ytterligare budgetförstärkning 2018. Tvärtom innebär prognosen en viss underfinansiering av nästa års budget.

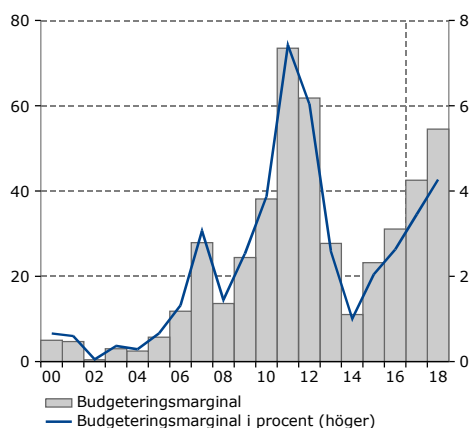
Konjunkturinstitutets prognos för de offentliga utgifterna 2018 (se avsnittet "Offentliga primära utgifter 2017–2018") implicerar nya diskretionära utgiftsåtgärder inom staten på 11 miljarder kronor (se tabell 14). För att det strukturella sparandet inte ska falla behöver de statliga skatterna höjas (utöver redan beslutade skatteförändringar), dock med endast 7 miljarder kronor.⁵² De kommunala skatterna prognostiseras höjas med 3 miljarder kronor 2018 (se tabell 17 nedan).

⁵¹ Konjunkturinstitutet anser att finanspolitiken bör sikta på att det strukturella sparandet överstiger målnivån för det finansiella sparandet med 0,2 procent vid konjunkturrell balans för att beakta att konjunkturcykler i regel är asymmetriska (se fördjupningen "Ett nytt överskottsmål" i *Konjunkturläget*, augusti 2016).

⁵² Beräkningstekniskt antar Konjunkturinstitutet att det är hushållens direkta skatter som höjs. I prognosen för 2018 ingår dock även det remitterade förslaget om en höjd resolutionsavgift för bankerna på 3 miljarder kronor. Denna ingår i de beräkningstekniska skattehöjningarna i tabell 14, men särredovisas inte. För 2018 finns även redan fattade beslut om skatteförändringar till följd av energiöverenskommelsen. Dessa motsvarar netto en skattesänkning på 1 miljard kronor. Därför blir de totala skattehöjningarna för statlig sektor 6 miljarder kronor i tabell 14.

Diagram 112 Marginal till utgiftstaket

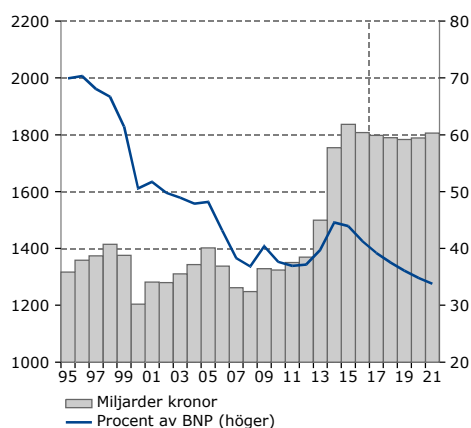
Miljarder kronor respektive procent av takbegränsade utgifter

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 113 Offentlig bruttoskuld (Maastrichtskuld)

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

HÖGT BUDGETSALDO FÖRRA ÅRET PÅ GRUND AV PLACERINGAR PÅ SKATTEKONTON

Det finansiella sparandet, som redovisades ovan, beräknas på basis av periodiserade utgifter och inkomster. År 2016 blev statens budgetsaldo, det vill säga den kassamässiga ställningen för staten vid årets slut, 85 miljarder kronor.⁵³ Detta kan jämföras med ett finansiellt sparande inom staten på 49 miljarder kronor. Regelmässigt skiljer sig det finansiella sparandet i staten från budgetsaldot främst genom att en del skatter och avgifter inte betalas in det år de avser. Förra året blev dock skillnaden mellan budgetsaldot och det finansiella sparandet ovanligt stor till följd av att företag och individer placerade likvida medel på sina skattekonton.⁵⁴ Riksgäldskontoret bedömer att dessa placeringar uppgick till 50 miljarder kronor.

I år väntas placeringarna på skattekonton minska då det inte längre utgår någon ränta på dessa konton. Budgetsaldot sjunker därmed och blir lägre än det finansiella sparandet. Budgetsaldot är dock ändå positivt både 2017 och 2018 och därmed minskar statsskulden.

STOR MARGINAL TILL UTGIFTSTAKET KOMMANDE ÅR

Utgiftstaket fastställs av riksdagen och omfattar de statliga utgifterna enligt redovisningsprinciperna för statens budget och pensionssystemets utgifter, exklusive statens ränteutgifter. Utgifterna under taket uppgick till 1 184 miljarder kronor 2016, att jämföra med det fastställda utgiftstaket på 1 215 miljarder kronor. Budgeteringsmarginalen, det vill säga skillnaden mellan det fastställda taket och de faktiska utgifterna, uppgick således till 31 miljarder kronor. Fastställda utgiftstak för i år och nästa år stiger marginellt som andel av BNP. Utgifterna som omfattas av utgiftstaket minskar dock som andel av BNP. Budgeteringsmarginalen växer därför både i kronor och som andel av BNP (se diagram 112) och är 43 respektive 55 miljarder kronor 2017 och 2018.⁵⁵

ÖVERSKOTT I SPARANDET GER FALLANDE MAASTRICHTSKULD FRAMÖVER

Den offentliga sektorns bruttoskuld, Maastrichtskulden, sjönk som andel av BNP 2016 och uppgick till drygt 41 procent av BNP (se diagram 113). De fortsatta överskotten i det finansiella sparandet bidrar till att Maastrichtskulden fortsätter att falla i år och nästa år och närmar sig då den nivå på skuldankaret som

⁵³ Budgetsaldot är lika med statens lånebehov med omvänt tecken.

⁵⁴ Anledningen till detta kan ha varit att det utgick ränta på detta konto samtidigt som individer inte fick någon ränta på sina pengar på banken och företag till och med kunde möta negativ ränta på sitt bankkonto.

⁵⁵ I år bidrar en betalning till Sverige på drygt 10 miljarder kronor avseende Sveriges rabatt på EU-avgiften för 2014–2016, som kassamässigt redovisas på 2017, till att budgeteringsmarginalen blir stor. Effekten av denna rabatt på det finansiella sparandet uppstod dock redan 2016.

Överskottsmålskommittén föreslagit.⁵⁶ Det är en sjunkande skuld för staten som förklarar att Maastrichtskulden faller som andel av BNP.⁵⁷ Statens del av Maastrichtskulden uppgår till knappt 80 procent medan kommunsektorn svarar för drygt 20 procent.

Offentliga primära utgifter 2017–2018

De primära utgifterna, det vill säga de offentliga utgifterna exklusive kapitalutgifter, växer ungefär i takt med BNP i år och nästa år (se diagram 114).⁵⁸ Den offentliga konsumtionen, som står för drygt hälften av utgifterna, är oförändrad som andel av BNP. Transfereringarna, som står för drygt en tredjedel av utgifterna, minskar något som andel av BNP samtidigt som de offentliga investeringarna, som är en knapp tiondel av utgifterna, ökar (se tabell 15).

Tabell 15 Offentliga sektorns primära utgifter

Procent av BNP

	2015	2016	2017	2018
Offentlig konsumtion	26,0	26,1	26,1	26,1
Transfereringar	17,9	17,4	17,3	17,3
Hushåll	14,5	14,2	14,1	13,9
Företag	1,8	1,8	1,8	1,8
Utland	1,7	1,4	1,5	1,6
Offentliga investeringar	4,2	4,4	4,5	4,6
Offentliga sektorns primära utgifter	48,1	47,9	47,9	48,0

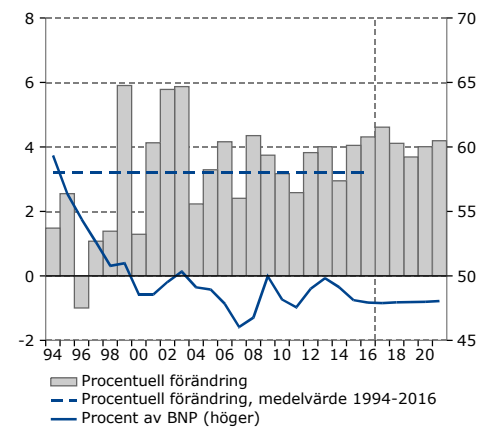
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

MINSKANDE UTGIFTER FÖR FLYKTINGMOTTAGANDE DÄMPAR TILLVÄXTEN FÖR OFFENTLIG KONSUMTION

Utgifterna för offentlig konsumtion har ökat mycket snabbt de två senaste åren, särskilt sedan slutet av 2015, till följd av det stora flyktingmottagandet (se diagram 115). Samtidigt har BNP-

Diagram 114 Offentliga sektorns utgifter

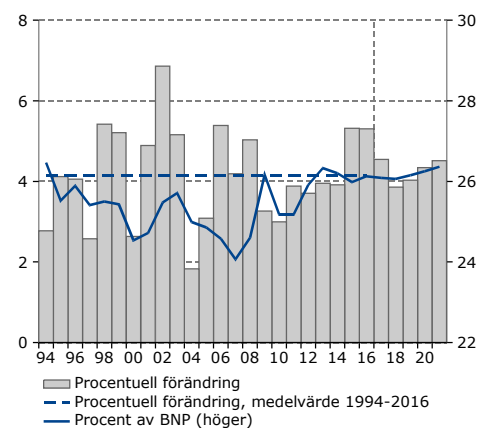
Procentuell förändring, löpande priser respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 115 Offentliga konsumtionsutgifter

Procentuell förändring, löpande priser respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

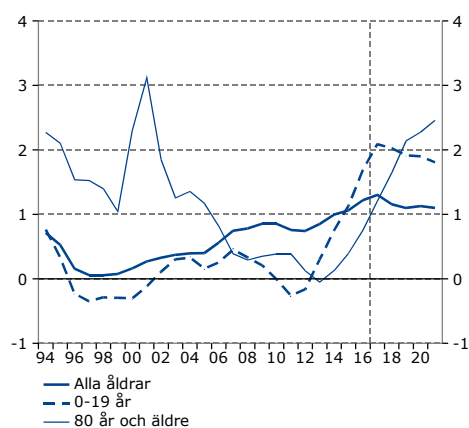
⁵⁶ För att understödja långsiktig hållbara offentliga finanser föreslår Överskottsmålskommittén även att det införs ett skuldankare. Nivån på detta har satts till 35 procent av BNP för Maastrichtskulden. Skuldankaret ska inte vara en operativ målvariabel, men om skulden avviker mer än fem procentenheter från målet ska regeringen i en skrivelse till riksdagen ange orsakerna till avvikelserna.

⁵⁷ Enligt en lagrådsremiss föreslår regeringen att Riksbanken ska betala tillbaka valutalån till staten motsvarande ca 250 miljarder kronor. Förslaget innebär att Maastrichtskulden kommer minska med ca 5 procent av BNP över en femårsperiod i takt med att lånen förfaller. Förslaget har inte beaktats i denna prognos.

⁵⁸ Utgiftsutvecklingen för 2017 baseras på fattade och aviserade beslut. Utvecklingen för 2018 baseras på prognoser med stöd i antagandena om ett bibehållet offentligt välfärdsåtgående (se förklaring i marginalen, "Beräknings-tekniska antaganden" i avsnittet "Finanspolitiskt scenario till och med 2021"). I diagrammen i detta avsnitt visas också utgiftsutvecklingen för det medelfristiga scenariot för 2019–2021 (se kapitlet "Scenario för svensk ekonomi 2017–2021"). Även dessa år skrivs fram baserat på antagandet om att den offentliga sektorns välfärdsåtgående upprätthålls, såsom Konjunkturinstitutet definierar det.

Diagram 116 Befolkningen i olika åldersgrupper

Procentuell förändring

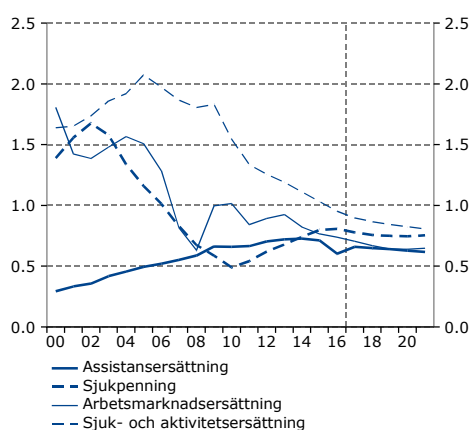

Anm. Beräknade årsmedelvärden.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 117 Vissa transfereringar till hushåll

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

tillväxten varit högre än normalt varför utgifterna har varit ungefär oförändrade som andel av BNP.

Utgifterna för offentlig konsumtion påverkas i hög grad av befolkningsutvecklingen och särskilt utvecklingen av antalet unga och äldre. Antalet personer över 65 år har ökat mycket sedan början av 2000-talet och många närmar sig nu 80-årsåldern (se diagram 116). Detta driver på den offentliga konsumtionen då efterfrågan på vårdtjänster ökar med stigande ålder, särskilt för personer över 80 år. Antalet unga i befolkningen har varit i stort sett oförändrat under lång tid, men sedan 2012 ökar även denna åldersgrupp snabbt.

Samtidigt hålls ökningen i de offentliga konsumtionsutgifterna tillbaka av att utgifterna för flyktingmottagandet börjar minska. På grund av ändrade regler och ersättningssystem inom flyktingmottagandet och en snabb nedgång i antalet nya asylsökande efter 2015, och att antalet människor i mottagningsystemet därmed blir allt färre, minskar utgifterna för flyktingmottagandet snabbt i år och framför allt nästa år.

FÄRRE SJUKA OCH ARBETSLÖSA INNEBÄR ATT TRANSFERERINGARNA TILL HUSHÅLLEN MINSKADE SOM ANDEL AV BNP

Offentliga transfereringar till hushållen består främst av utgifter inom ohälsa (sjukpenning samt sjuk- och aktivitetsersättning), arbetsmarknadsersättningar⁵⁹ samt föräldraförsäkringar och pensioner. I år och nästa år minskar utgifterna för ohälsa, arbetsmarknadsersättningar och statligt finansierade pensioner något som andel av BNP (se diagram 117). Minskningen av hushållstransfereringarna som andel av BNP dämpas något av att utgifterna för föräldraförsäkringar ökar, främst på grund av en fortsatt ökning av antalet barn i befolkningen.

Utgifterna för ohälsa, som är den största delen av transfereringarna till hushållen, har varit i stort sett oförändrade som andel av BNP sedan 2011, efter att ha minskat snabbt dessförinnan. Att nedgången bröts beror främst på att antalet sjukpenningdagar började stiga. Framöver sjunker utgifterna för ohälsa som andel av BNP igen. Antalet sjukpenningdagar, som bygger på Försäkringskassans prognos, faller svagt de närmaste åren, bland annat som ett resultat av förstärkt bedömningsarbete som gör att pågående sjukfall avslutas tidigare. De långa sjukskrivningarna ökar däremot eftersom den bortre tidsgränsen tagits bort. Nästa år innebär prognosen 10 sjukpenningdagar per försäkrad, vilket fortfarande är över regeringens mål för 2020 om 9 dagar per försäkrad (se diagram 118).

Utgifterna för sjuk- och aktivitetsersättningen, som minskat under lång tid, fortsätter att minska framöver men i allt långsammare takt. Inflödet är fortsatt lågt samtidigt som utflödet till ålderspension fortfarande är stort. Det låga inflödet beror på att

⁵⁹ I arbetsmarknadsersättningarna ingår utgifter för arbetslöshet, ersättningar vid arbetsmarknadsåtgärder, etableringsersättning samt lönegarantier vid konkurs.

det numera är svårare att få sjukersättning beviljad då arbetsförmågan ska vara livslång. Inflödet till aktivitetsersättningen, som dock är en liten del jämfört med sjukersättningen, stiger däremot.⁶⁰

Utgifterna för assistansersättningen ökade som andel av BNP fram till och med 2014. Effekter av flera åtgärder bedöms leda till ett trendbrott så att utgifterna som andel av BNP minskar framöver. Timersättningen räknas upp i en betydligt långsammare takt än tidigare genom regeländringar. Antalet brukare minskade förra året. Beviljade timmar per brukare ökar fortfarande men ökningen är sedan förra året lägre än tidigare. Det beror bland annat på att det blivit svårare att få beviljad assistans för vissa behov.⁶¹ Förra året minskade utgifterna tillfälligt då Försäkringskassan övergick från förskottsbetalning till efterskottsbetalning som ett led i att få mer kontroll över utgifterna (se diagram 119).

Utgifterna för arbetsmarknadsersättningar har minskat som andel av BNP sedan 2013 (se diagram 117). Utvecklingen fortsätter i år och nästa år när den öppna arbetslösheten och antalet personer i utbildningsprogram minskar. Utgiftsminskningen dämpas samtidigt av att fler personer får etableringsersättning i takt med att nyanlända får uppehållstillstånd.

TILLFÄLLIGT LÅG EU-AVGIFT 2016

Åren 2014–2016 betalade Sverige full EU-avgift trots att Sverige egentligen ska betala en rabatterad avgift. Förra året återbetalades rabatten för dessa år, totalt drygt 10 miljarder kronor, vilket innebär att transfereringarna till utlandet blev ovanligt låga. Framöver kommer Sverige betala rabatterad EU-avgift vilket innebär att utgifterna kommer att vara lägre framöver jämfört med tidigare. Biståndet till utlandet är fortsatt lågt i år på grund av att en del av biståndet används för att finansiera flyktingmottagandet i Sverige (se tabell 15).

RENOVERINGSBEHOV OCH BEFOLKNINGSÖKNING LEDER TILL ÖKADE OFFENTLIGA INVESTERINGAR

Offentliga investeringar har minskat som andel av BNP sedan 2011 (se diagram 120). Det beror på en minskad investeringsnivå inom staten. Kommunsektorn har däremot stadigt ökat sina investeringar sedan 2005. Förra året ökade dock nivån på de statliga investeringarna igen. Därmed bröts den nedåtgående trenden.

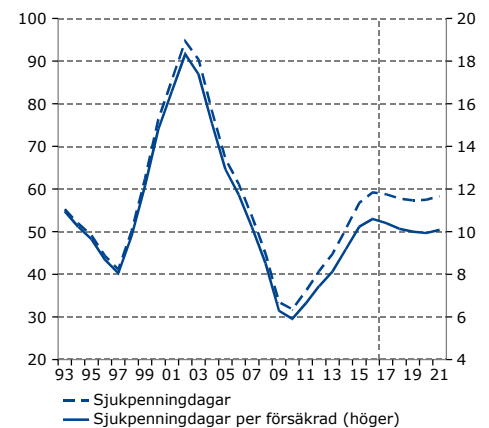
I år och nästa år fortsätter de offentliga investeringarna öka som andel av BNP. Både staten och kommunsektorn har ett stort renoveringsbehov av verksamhetslokaler och infrastruktur.

⁶⁰ Aktivitetsersättning gäller personer under 30 år och beviljas högst tre år i taget.

⁶¹ En dom i Högsta förvaltningsdomstolen har medfört att det blivit svårare att få statlig assistans beviljad för vissa behov. Försäkringskassan bedömer att det bidrar till att dämpa utvecklingen av både antalet brukare och antalet beviljade timmar per brukare.

Diagram 118 Sjukpenningdagar

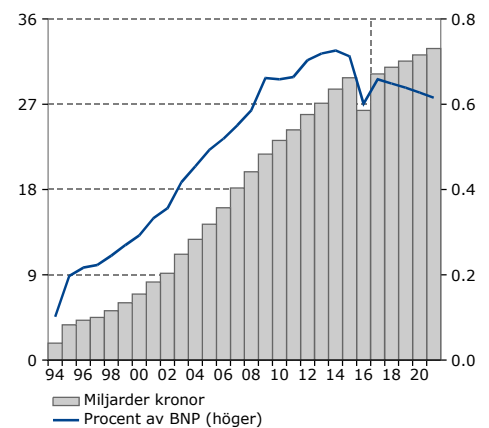
Miljoner dagar respektive antal dagar per försäkrad

Källor: Försäkringskassan och Konjunkturinstitutet.

Diagram 119 Utgifter för assistansersättning

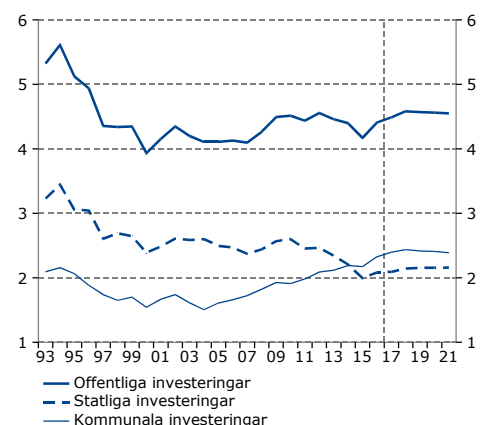
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 120 Offentliga investeringar

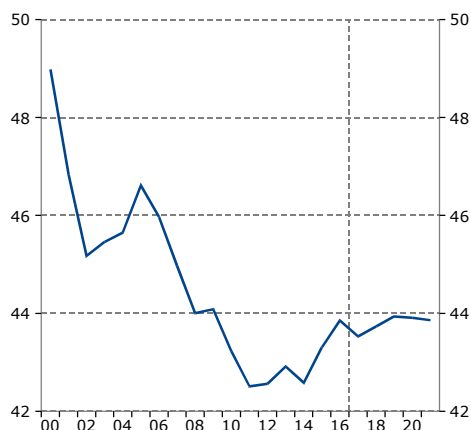
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 121 Skattekvot

Procent av BNP

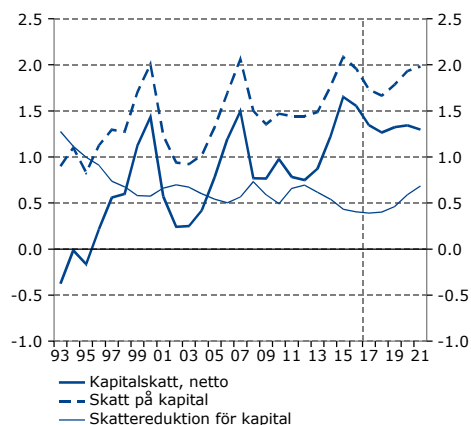

Anm. I skattekvoten ingår skatter till offentlig sektor samt skatter till EU.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 122 Hushållens kapitalskatter

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Dessutom ökar behovet av att bygga nytt, främst drivet av befolkningstillväxten. Det behövs bland annat fler förskolor, skolor och äldreboenden. Behoven förstärks i närtid av flyktningmotståndet. Dessutom påbörjas flera stora infrastrukturprojekt nästa år.

Offentliga primära inkomster och kapitalnetto 2017–2018

SKATTEKVOTEN FALLER 2017 TROTS SKATTEHÖJNINGAR

Skattekvoten faller 2017 jämfört med 2016 (se diagram 121)⁶², trots beslutade skattehöjningar på sammanlagt 7 miljarder kronor. Skattekvoten 2016 var dock betydligt högre än vad som var väntat utifrån de skattehöjningar som skedde 2016. Både hushållens kapitalinkomster och företagens vinster genererade höga skatteinkomster relativt BNP. Även mervärdesskatten gav oväntat höga skatteintäkter förra året.

Att skattekvoten faller tillbaka 2017 beror främst på att företagens direkta skatter faller som andel av BNP, vilket i sin tur beror på lägre vinster i företagen.

HUSHÅLLENS KAPITALINKOMSTER HÖGA ÄVEN 2017

Hushållens direkta skatter består av statliga och kommunala inkomstskatter samt kapitalskatter.⁶³ Hushållen hade höga kapitalinkomster och låga skattereduktioner för kapital 2015, och detta höll i sig även 2016. Fortsatt hög omsättning på bostadsmarknaden bidrar till att kapitalinkomsterna är förhållandevis höga även 2017, trots låga räntor och därmed låga ränteinkomster (se diagram 122). Tillsammans med att skattereduktionerna för kapital (ränteavdrag i dagligt tal) är fortsatt låga till följd av den låga räntan, bidrar detta till att hushållens direkta skatter hålls uppe i år.

Den genomsnittliga kommunalskattesatsen höjdes med 2 öre 2017, vilket är betydligt mindre än de genomsnittliga årliga höjningarna på 11 öre de senaste fem åren.

HUSHÅLLENS KONSUMTION OCH INVESTERINGAR DRIVER PÅ MOMSINTÄKTERNA

Mervärdesskatten har ökat som andel av BNP under senare år, trots att hushållens konsumtion utvecklats svagare än BNP (se

⁶² I diagrammen redovisas skatter och skattebaser ända fram till 2021. För 2017, och till viss del även för 2018, bygger detta på prognoser. För 2019 och framåt utgår beräkningarna från oförändrade skatteregler, om det inte redan finns beslut om ändrade regler. Givet oförändrade skatteregler utvecklas skatterna med skattebaserna. De skatteförändringar som behövs för att offentlig sektor ska nå överskottsmålet läggs av beräkningstekniska skäl på hushållens skatter och fördelas ut från och med 2018.

⁶³ Nivån på skatten påverkas även av storleken på ett antal skattereduktioner: jobbskatteavdrag, husavdrag samt skattereduktion för kapital (ränteavdrag).

diagram 123). Att mervärdesskatterna ändå har ökat som andel av BNP beror på att hushållen minskat sin konsumtion av livsmedel, som har en lägre momssats, till förmån för konsumtion med högre momssats, som vitvaror och hemelektronik. Även hushållens byggnadsinvesteringar, som har en hög momssats, har vuxit som andel av BNP de senaste åren.

Hushållens konsumtion faller något som andel av BNP 2017 och 2018, vilket bidrar till att inkomster från mervärdesskatten också faller något som andel av BNP.

Tabell 16 Offentliga sektorns primära inkomster

Procent av BNP

	2015	2016	2017	2018
Hushållens direkta skatter	15,5	15,6	15,6	15,8
varav beräkningsteknisk justering				0,2
Företagens direkta skatter	3,0	2,7	2,5	2,5
Arbetsgivaravgifter ¹	11,7	12,1	12,2	12,2
Mervärdesskatt	9,1	9,3	9,3	9,3
Punktskatter	2,3	2,2	2,2	2,1
Övriga skatter	1,8	1,8	1,8	1,8
Skattekvot	43,3	43,9	43,5	43,7
EU-skatter ²	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Övriga inkomster ³	4,4	4,2	4,1	4,1
Offentliga sektorns primära inkomster	47,5	47,9	47,4	47,7

¹ Inklusivt egenföretagaravgifter och särskild löneskatt. ² Skatter till EU ingår i skattekvoten men inte i offentliga sektorns inkomster. ³ Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna samt inkomster av bokföringsteknisk karaktär såsom kapitalförslitning.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

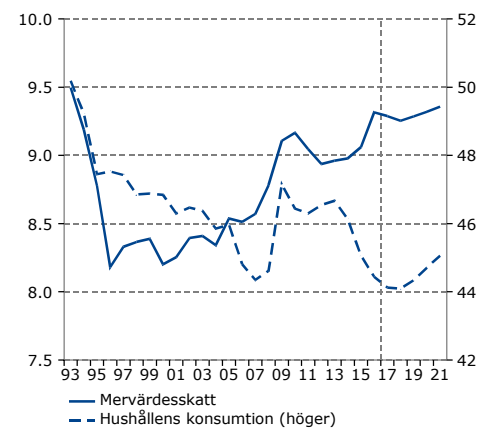
PROGNOSTISERADE SKATTEHÖJNINGAR 2018

Nästa år leder prognostiserade skattehöjningar till att skattekvoten stiger något igen (se tabell 16). Skattehöjningarna följer av de antaganden som Konjunkturinstitutet gör för finanspolitiken kommande år. Beräkningstekniskt antas att hushållens direkta skatter höjs (se förklaring i marginalen ”Beräkningstekniska antaganden i det finanspolitiska scenariot” nedan).

Kommunerna bedöms höja skatten med 10 öre 2018 för att klara de ökade konsumtionsutgifter som följer av den demografiska utvecklingen. I staten prognostiseras dessutom beslut om ytterligare skattehöjningar om 7 miljarder kronor 2018 för att finansiera prognostiserade utgiftsförändringar.⁶⁴

Diagram 123 Mervärdesskatt och hushållens konsumtion

Procent av BNP

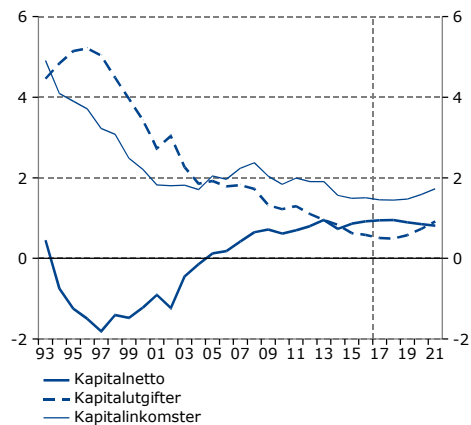

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁶⁴ För 2018 finns även redan beslutade skatteändringar i och med energiöverenskommelsen. Därför blir de totala skattehöjningarna för statlig sektor 6 miljarder kronor. Det är enbart 4 av 7 miljarder kronor som avser höjda skatter för hushållen. Enligt remiss har regeringen föreslagit att resolutionsavgiften för banker höjs med 3 miljarder kronor 2018. I nationalräkenskaperna definieras resolutionsavgiften som en produktionsskatt. Konjunkturinstitutet har beaktat denna aviserade politik för 2018.

Diagram 124 Kapitalnetto

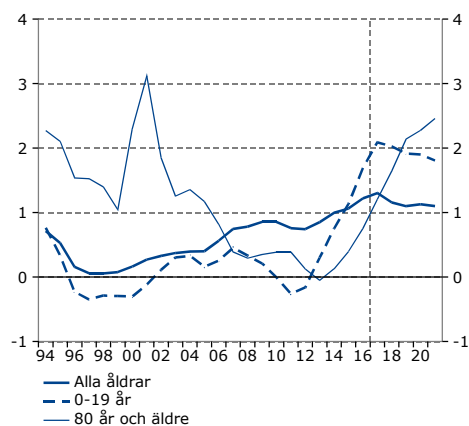
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 125 Befolkningen i olika åldersgrupper

Procentuell förändring

Anm. Beräknade årsmedelvärden.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

POSITIVT KAPITALNETTO

Kapitalnettot, det vill säga skillnaden mellan den offentliga sektorns kapitalinkomster och kapitalutgifter, har stigit som andel av BNP under 2000-talet och motsvarade knappt 1 procent av BNP förra året. Det förbättrade kapitalnettot förklaras främst av att statens kapitalutgifter i förhållande till BNP sjunkit när statskulden minskat som andel av BNP och marknadsräntorna fallit. Utgiftsminskningen, som andel av BNP, avtar i takt med att räntorna sakta stiger framöver.

Även kapitalinkomsterna har minskat i förhållande till BNP de senaste åren. Detta förklaras också av lägre marknadsräntor men även av lägre utdelningar från statliga bolag. Aktieutdelningarna väntas minska ytterligare i år.⁶⁵

Sammantaget blir kapitalnettot ca 1 procent av BNP i år och nästa år, vilket är ungefär oförändrat jämfört med förra året (se diagram 124).

Finanspolitiskt scenario till och med 2021

Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario från 2019 till 2021 (se tabell 17) utgår från givna principer och beräkningstekniska antaganden för hur olika delar av de offentliga finanserna kommer utvecklas (se förklaring i marginalen ”Beräkningstekniska antaganden i det finanspolitiska scenariot”).

I PRINCIP OFÖRÄNDRAT SKATTEUTTAG 2019–2021

Utvecklingen för de offentliga utgifterna i scenariot styrs i hög grad av den demografiska utvecklingen med en ökande andel unga och äldre de kommande åren (se diagram 125).

För att upprätthålla ett oförändrat offentligt välfärdsåtagande, i enlighet med Konjunkturinstitutets definition, beräknas utgiftsåtgärder på närmare 100 miljarder kronor behöva genomföras 2019–2021 (se tabell 17). Dessa utgiftsökningar kan finansieras genom den automatiska budgetförstärkningen, som uppkommer i frånvaro av regeländringar, samtidigt som ett strukturellt överskott på 0,5 procent av BNP kan upprätthållas i linje med det nya föreslagna överskottsmålet. Skatteuttaget behöver därmed totalt sett inte höjas eller annan finansiering genomföras under dessa år, givet scenariots antaganden.

HÖJD KOMMUNALSKATT OCH SÄNKT STATLIG SKATT

Fördelningen av skatteförändringarna mellan staten och kommunsektorn beror på Konjunkturinstitutets beräkningstekniska antaganden. Statsbidragen till kommunsektorn antas utvecklas så att de finansierar en oförändrad andel av kommunsektorns utgif-

⁶⁵ Bakgrunden till att aktieutdelningarna varit låga är svag lönsamhet i Vattenfall och LKAB samt att staten sålde sitt innehav i Nordea 2013. I år väntas framför allt en lägre utdelning från Telia bidra till att utdelningarna till staten sjunker ytterligare.

ter. Givet detta innebär scenariot för utgifterna att kommunerna behöver höja skatterna med 36 miljarder kronor 2019–2021 för att nå kravet om god ekonomisk hushållning (se tabell 17).⁶⁶

Tabell 17 Finanspolitiskt scenario

Miljarder kronor om inget annat anges

	Prognos		Scenario			2019– 2021
	2017	2018	2019	2020	2021	
Kommunala skattehöjningar	0	3	10	13	14	36
<i>Kommunalskattesats¹</i>	<i>32,12</i>	<i>32,22</i>	<i>32,62</i>	<i>33,10</i>	<i>33,57</i>	<i>1,35</i>
Skattehöjningar i staten	7	6	-6	-16	-15	-37
varav statliga budgetförstärkningar genom beräkningstekniska höjningar av hushållens direkta skatter ²	0	4	-6	-16	-15	-37
Skattehöjningar i offentlig sektor	7	9	3	-3	-1	-1
<i>Skattekvot³</i>	<i>43,5</i>	<i>43,7</i>	<i>43,9</i>	<i>43,9</i>	<i>43,9</i>	<i>0,1</i>
Utgiftsåtgärder i staten	18	7	19	21	21	62
varav statsbidrag till kommunerna	12	-4	10	10	11	30
Utgiftsåtgärder i offentlig sektor⁴	18	10	29	34	35	98
Statliga åtgärders effekt på strukturellt sparande	-11	-1	-25	-37	-36	-99
Automatisk budgetförstärkning	-6	5	29	38	38	105
Strukturellt sparande i offentlig sektor ⁵	19	21	24	26	27	
Strukturellt sparande i offentlig sektor ⁶	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	

¹ Genomsnittlig kommunalskattesats i procent. ² År 2018 ingår vissa prognostiserade skattehöjningar som inte ligger på hushållens direkta skatter. De beskrivs närmare i tabell 14. ³ Skatter och avgifter till offentlig sektor och till EU i procent av BNP. ⁴ De kommunala utgiftsåtgärderna motsvarar summan av de kommunala skattehöjningarna och de ökade statsbidragen. ⁵ Summan av de statliga åtgärdernas effekt på strukturellt sparande och den automatiska budgetförstärkningen 2019–2021 motsvaras av förändringen av strukturellt sparande från 2018 till 2021. ⁶ Procent av potentiell BNP.

Anm. Beloppen avser åtgärdernas omfattning jämfört med föregående år. Avrundning medför att summeringen inte alltid är exakt.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Staten kan i stället sänka skatterna med 37 miljarder kronor 2019–2021. För statens del innebär scenariot att skatterna förändras så att, givet utvecklingen av de statliga utgifterna, det strukturella sparandet uppgår till 0,5 procent av potentiell BNP från och med 2019. Av beräkningstekniska skäl är det hushållens direkta skatter som justeras så att den målnivån nås.⁶⁷ Utgifterna

⁶⁶ Denna höjning av kommunalskatten är, givet utvecklingen av statsbidragen, nödvändig för att nettoskulden ska vara oförändrad i kommunsektorn, vilket är Konjunkturinstitutets tolkning av god ekonomisk hushållning (se förklaring i marginalen "Beräkningstekniska antaganden i det finanspolitiska scenariot").

⁶⁷ Se fotnot 51 för en motivering till varför det strukturella sparandet antas uppgå till 0,5 procent av potentiell BNP från och med 2019, och inte 1/3 procent, som är den nya föreslagna nivån för överskottsmålet.

Beräkningstekniska antaganden i det finanspolitiska scenariot

Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario för 2019–2021 utgår från en kalkyl för de offentliga utgifterna som innebär att personaltäteten i offentligt finansierade tjänster och ersättningsgraden i transfereringssystemen hålls på den nivå som prognostiseras för 2018. Utgiftsutvecklingen i scenariot är inte nödvändigtvis den mest sannolika utan har karaktären av en konsekvenskalkyl. Hur utgifterna faktiskt utvecklas beror på politiska beslut som är svåra att förutse på den sikt som scenariot omfattar. Konjunkturinstitutet har inte heller någon anledning att förorda en viss utgiftsutveckling.

Därutöver antas att det finansiella sparandet på några års sikt närmar sig en nivå som är förenlig med överskottsmålet. Beräkningstekniskt åstadkoms detta genom att skatterna justeras så att den antagna utvecklingen för det finansiella sparandet i offentlig sektor uppnås.

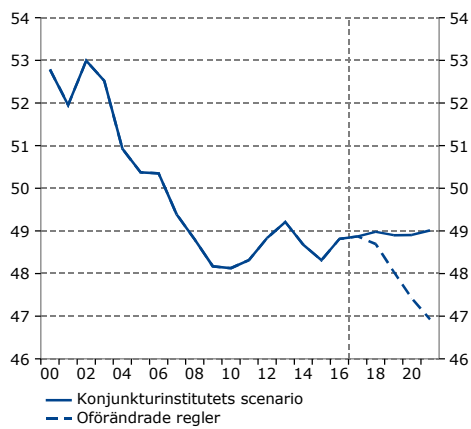
Justeringen sker på hushållens direkta skatter till staten. Det är ett rent beräkningstekniskt antagande och ska inte tolkas som en prognos eller en rekommendation. Anledningen till det beräkningstekniska antagandet är i stället praktisk. Beräkningstekniska justeringar av hushållens direkta skatter har fördelen att de inte komplicerar analysen av pris- och lönebildning och därmed, i förlängningen, av penningpolitiken. Ytterligare ett beräkningstekniskt antagande görs om att skatteförändringarna inte påverkar hushållens beteende vad avser sparande och arbete. På motsvarande sätt antas inte de utgiftsförändringar som följer av antagandena om oförändrad personaltätet och ersättningsgrader i transfereringssystemen påverka hushållens beteende.

Man kan också uppnå överskottsmålet genom lägre utgifter. Det kan exempelvis ske genom att personaltäteten eller ersättningsgraden i olika transfereringssystem förändras i olika grad. Utgifterna kan också justeras genom åtgärder som riktar sig mot volymer i olika transfereringssystem, felaktiga utbetalningar inom dessa system, förändrad effektivitet i myndighetsutövningen och genom justerade transfereringar till företag och utlandet. Konjunkturinstitutet gör således ingen bedömning av om de åtgärder som behövs för att uppnå överskottsmålet bör ligga på budgetens inkomst- eller utgiftssida.

Kommunalskattesatsen beräknas utifrån ett antagande om hur kommunsektorns ekonomi utvecklas på sikt. Kommunsektorn lyder under det så kallade **kommunala balanskravet**, vilket innebär att kommunernas resultat normalt bör vara positivt. Samtidigt finns ett kompletterande mål om **god ekonomisk hushållning** i kommunerna. Innebörden av god ekonomisk hushållning är inte helt klar. Konjunkturinstitutet har operationaliserat målet som att kommunsektorns skulder inte ska växa som andel av BNP. Detta kan över sättas till ett finansiellt sparande i kommunerna på motsvarande -0,2 procent av BNP. Givet en viss utgiftsutveckling i kommunerna och en viss nivå på statsbidragen till kommunerna beräknas därmed kommunalskattesatsen så att det finansiella sparandet i kommunsektorn som helhet når -0,2 procent av BNP. I kalkylen antas statsbidragen utvecklas så att de finansierar lika stor andel av kommunernas utgifter som för närvarande. Även detta är ett beräkningstekniskt antagande.

Diagram 126 Strukturella utgifter i offentlig sektor

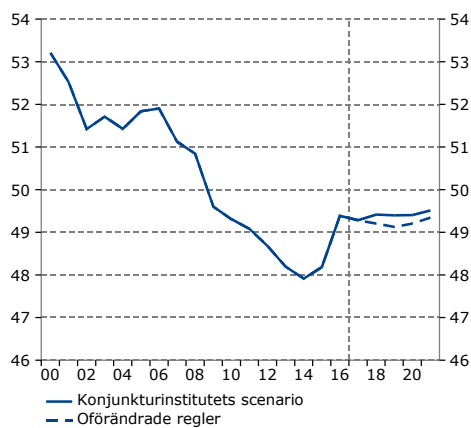
Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 127 Strukturella inkomster i offentlig sektor

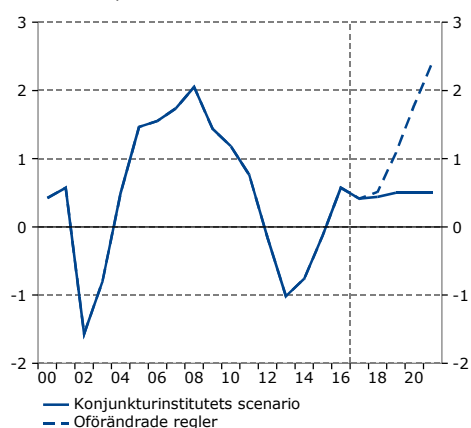
Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 128 Strukturellt sparande i offentlig sektor

Procent av potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

för staten ökar till följd av ökade statsbidrag till kommunerna, men även till följd av ökad statlig konsumtion, ökade transfereeringar och ökade investeringar.

Ett oförändrat offentligt välfärdsåtagande under perioden kan givetvis uppnås genom en annan fördelning av statens och kommunernas skatteuttag inom ramen för ett i princip oförändrat totalt skatteuttag. Detta förutsatt att kommunsektorns inkomster upprätthålls genom motsvarande justeringar av statsbidragen.

LÄGRE UTGIFTER OCH INKOMSTER 2018–2021 VID OFÖRÄNDRADE REGLER

Ett alternativt beräkningsantagande, än det som tillämpas i Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario, vore att utgå från oförändrade regler i förhållande till 2017 års regelsystem. I ett sådant scenario görs dock inget försök att uppskatta de utgiftsåtgärder som den demografiska utvecklingen kan medföra och finanspolitiken riktas inte heller in på att nå överskottsmålet.

Ett antagande om oförändrade regler innebär lägre utgifter eftersom de åtgärder som prognostiserats för 2018, och som för 2019–2021 beskrivits i scenariot ovan, då inte genomförs. Vid oförändrade regler höjs inte statsbidragen till kommunerna under perioden. Inte heller kommunalskatten höjs. Detta leder till en lägre kommunal konsumtion än i Konjunkturinstitutets scenario. Sammantaget faller de strukturella utgifterna som andel av BNP vid oförändrade regler (se diagram 126). Det totala skatteuttaget påverkas däremot inte lika mycket av antagandet om oförändrade regler eftersom de totala skatteförändringarna i offentlig sektor under 2019–2021 är små i det finanspolitiska scenariot ovan. Däremot kommer skattehöjningen 2018 inte att ske vilket resulterar i lägre inkomster (se diagram 127). Ett antagande om oförändrade regler i finanspolitiken kan ha vissa konsekvenser för det makroekonomiska scenariot. Dessa bortses från i beräkningen av strukturella inkomster och utgifter i diagram 126 och diagram 127.⁶⁸

Enligt Konjunkturinstitutets definition anger budgetutrymmet storleken på de ofinansierade åtgärder som kan genomföras 2018–2021 utan att det offentliga sparandet avviker från överskottsmålet. Utrymmet beräknas som den del av det strukturella sparandet som, vid oförändrad politik, överstiger 0,5 procent av BNP 2021. Det strukturella sparandet vid oförändrad politik uppgår till 2,4 procent av potentiell BNP 2021 i Konjunkturinstitutets beräkningar (se diagram 128). Beräkningen ger därmed ett budgetutrymme på 1,9 procent av potentiell BNP 2018–2021, vilket motsvarar 103 miljarder kronor.

⁶⁸ I anslutning till Konjunkturläget publicerar Konjunkturinstitutet en beräkning baserad på oförändrade regler där vissa makroekonomiska effekter ingår, se Konjunkturinstitutets webbplats. Denna kalkyl är inte en effektberäkning och genomförs under förenklade antaganden, till exempel att strukturella faktorer som hushållens arbetsutbud med mera inte påverkas av den alternativa finanspolitiken.

Osäkerhet i prognosen

Konjunkturinstitutets prognoser är behäftade med osäkerhet. Detta kapitel beskriver osäkerheten med särskilt fokus på specifika faktorer som kan medföra att resursutnyttjandet i Sverige blir högre eller lägre än prognostiserat. Syftet med kapitlet är främst att belysa osäkerhetsfaktorer som stabiliseringspolitiken i Sverige kan behöva ha beredskap för. Kapitlet redogör också för Konjunkturinstitutets prognosprecision för centrala variabler under 2000-talet.

Konjunkturinstitutet gör bedömningen att riskbilden är balanserad. Sannolikheten för att resursutnyttjandet⁶⁹ blir högre eller lägre än prognostiserat de närmaste två åren bedöms vara ungefär lika stor. Att kapitlet redogör för fler nedåtrisker än uppåtrisker beror på att nedåtrisker oftast är händelsebestämda, medan uppåtrisker många gånger har ett mindre tydligt ursprung. Ibland underskattas styrkan i konjunkturförstärkningar, vilket kan bero på att växande efterfrågan och ökad sysselsättning driver på varandra i en positiv spiral så att tillväxten ökar oväntat snabbt.⁷⁰

Osäkerhet i prognosen för omvärlden

EFFEKTERNA AV MAKTSKIFTET I USA SVÅRBEDÖMDA

Osäkerheten om den ekonomiska utvecklingen i USA har ökat markant efter presidentvalet. Den nyvalda presidenten har uttryckt planer på att genomföra en expansiv finanspolitik i form av bland annat sänkta företags- och inkomstskatter. Det är i dagsläget osäkert hur mycket av detta som kommer att realiseras. Prognosen baseras på antagandet att endast vissa av de nya expansiva finanspolitiska förslagen kommer att genomföras. Osäkerheten är betydande både när det gäller storleken på de aviserade finanspolitiska stimulanserna och vilka effekter den förda politiken kommer att få. Den presenterade konjunkturbedömningen för USA är därför mer osäker än vanligt. Eftersom det tar tid för politiska förslag att implementeras och få effekt på ekonomin späns osäkerheten på mer för prognosen för nästkommande år än för innevarande år.

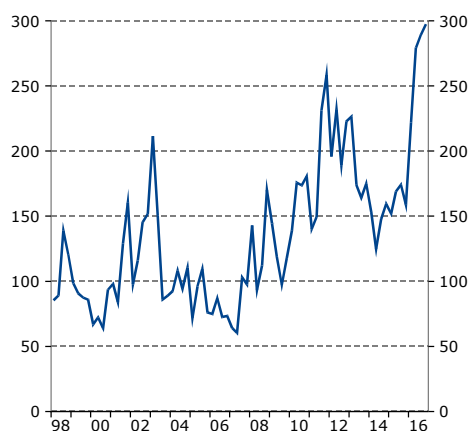
Det är vidare osäkert i vilken utsträckning den amerikanska administrationen kommer att driva frågan om ändrade handelsavtal och förändrad beskattning av utrikeshandeln. Om USA skulle införa protektionistiska åtgärder riskerar det leda till att

⁶⁹ Med konjunkturläget avses i detta kapitel resursutnyttjandet i ekonomin mätt med BNP-gapet. BNP-gapet är faktisk BNP:s procentuella avvikelse från potentiell BNP.

⁷⁰ Ökad efterfrågan leder till ökad sysselsättning, vilket i sin tur medför att de aggregerade inkomsterna stiger, vilket i sin tur leder till ökad efterfrågan och så vidare. På liknande, men omvänt sätt, kan en konjunkturförsvagning förstärkas av en negativ spiral.

Diagram 129 Ekonomisk-politisk osäkerhet

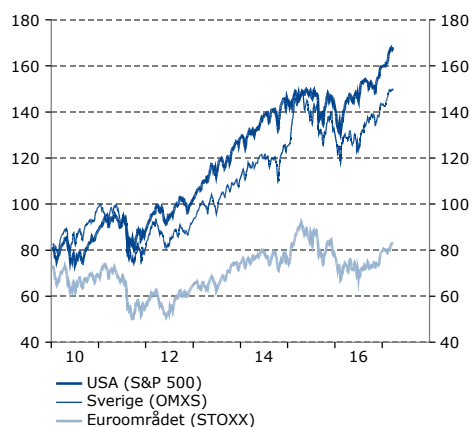
Europaindex

Källa: www.policyuncertainty.com.

Diagram 130 Börsutveckling

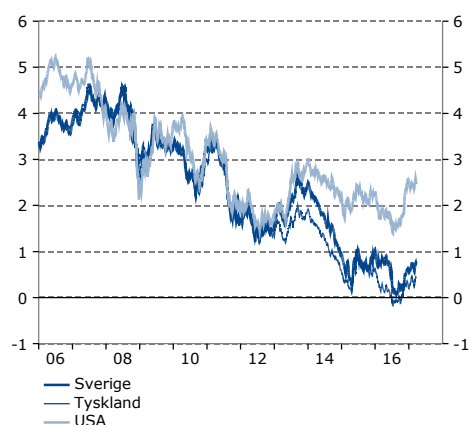
Index 2006-12-29=100, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Källor: Standard & Poor's, Nasdaq OMX, STOXX och Macrobond.

Diagram 131 Statsobligationsräntor

Procent, dagsvärden, 5-dagars glidande medelvärde

Anm. 10 års löptid.

Källa: Macrobond.

andra länder gör detsamma, vilket i sin tur dämpar världshandeln och leder till lägre global BNP-tillväxt.

EUROPASAMARBETET UNDER PRESS

Det råder även stor osäkerhet kring utformningen av framtida ekonomisk politik i flera andra av Sveriges viktigaste exportländer (se diagram 129). Brexitomröstningen i fjol och de kommande valen i Frankrike och Tyskland ökar den ekonomisk-politiska osäkerheten. Denna typ av osäkerhet påverkar bland annat investeringar och privat konsumtion negativt. Effekterna på den svenska ekonomin av denna typ av osäkerhet i omvärlden är dock oftast begränsade (se fördjupningen "Effekter på svensk BNP av ekonomisk-politisk osäkerhet").

Skulle däremot förtroendet för hela EU- och eurosamarbetet urholkas skulle de negativa effekterna på företagets investeringar kunna bli stora. Samtidigt skulle det kunna uppstå stor turbulens på de finansiella marknaderna, vilket skulle dämpa konjunkturutvecklingen.

Därtill kommer det faktum att banksektorn uppvisar svag lönsamhet, framför allt i södra Europa där problemet med stora mängder osäkra fordringar fortfarande finns kvar. Skulle bankernas balansräkningar bli än mer ansträngda finns risken att kreditgivningen till företag och hushåll stramas åt, vilket kan göra att BNP-tillväxten blir lägre.⁷¹

NEDGÅNG I TILLGÅNGSPRISERNA KAN DÄMPA KONJUNKTUREN

De senaste årens låga styrräntor och extraordinära penningpolitiska åtgärder har bidragit till att driva upp priserna på olika typer av tillgångar. Globala börskurser har stigit ytterligare efter presidentvalet i USA i början av november 2016 (se diagram 130 och diagram 131).

Det kan vara så att uppgången i tillgångspriserna inte till fullo motiveras av fundamentala faktorer. Därmed finns en risk för att priserna kan komma att korrigeras. Om tillgångspriserna faller abrupt kommer det att dämpa investeringar och hushållens konsumtion, både genom lägre förmögenhet och genom minskad tillförsikt. Investeringar och konsumtion påverkas också om kreditriskerna ökar eftersom det leder till stigande riskpremier.⁷²

RISK FÖR HÅRDLANDNING I KINA

Förra årets penningpolitiska åtgärder tycks, tillsammans med infrastruktursatsningar, ha bidragit till att stabilisera den kinesiska konjunktoren. Problemen med överkapacitet i statliga industriföretag, regional obalans på bostäder och kommersiella

⁷¹ IMF, *Financial Stability Report*, oktober 2016.

⁷² För en kvantifiering av de realekonomiska konsekvenserna av internationell finansiell oro för svensk del, se fördjupningen "Effekten på svensk BNP-tillväxt av finansiell turbulens", *Konjunkturläget*, december 2015.

lokaler, svag vinstutveckling och svaga balansräkningar i delar av banksystemet, finns emellertid kvar. Det innebär att det finns en påtaglig risk för en abrupt inbromsning av den kinesiska ekonomin.⁷³

Osäkerhet i prognosen för Sverige

FALLANDE BOSTADSPRISER KAN LEDA TILL MINSKAD KONSUMTION

Bostadspriserna har fortsatt att stiga i snabb takt under 2016. Om de senaste årens stora uppgångar i bostadspriserna inte till fullo motiveras av förändringar i fundamentala faktorer finns en risk för att priserna befinner sig på en ohållbar nivå och därför sjunker framöver (se diagram 132). Bostadspriserna är en viktig bestämningsfaktor för hushållens skulder. En snabb nedgång i bostadspriserna skulle medföra att hushållens belåningsgrad ökar. Om hushållen skulle agera för att återställa sin belåningsgrad kommer det delvis att ske genom lägre konsumtion, vilket i sin tur kan få märkbara negativa konjunkturreffekter.⁷⁴

HUSHÅLLENS KONSUMTION KAN BLI STARKARE

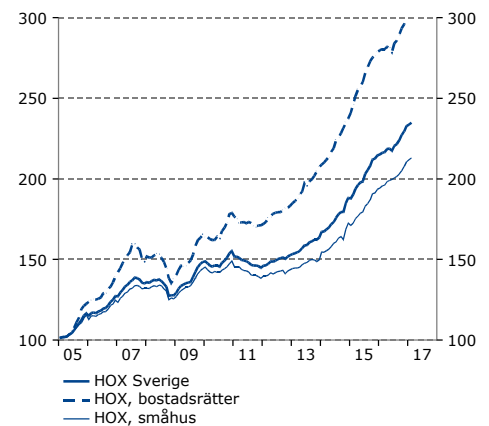
Enligt prognosen förblir hushållens sparande högt i ett historiskt perspektiv (se diagram 133). Det finns därför utrymme för hushållen att konsumera en större del av sina inkomster så att sparandet närmar sig historiskt mer normala nivåer snabbare. Den fortsatt positiva utvecklingen på arbetsmarknaden kan innebära att hushållens upplevda behov av att försiktighetsspara minskar mer än prognostiserat och att konsumtionen därmed ökar i en snabbare takt.

Prognosfelens storlek

Prognoser är alltid osäkra. I tabell 18 redovisas olika mått på prognosfel för Konjunkturinstitutets marsprognoser för några centrala variabler för perioden 2000–2016. I genomsnitt är rotmedelkvadratfelet för innevarande år 1,2 procentenheter för BNP-tillväxten. Det innebär att det är relativt säkert att BNP-tillväxten kommer att bli mellan 1,3 och 3,7 procent 2017.⁷⁵ För nästkommande år är prognosfelen större. Exempelvis är rotme-

Diagram 132 Bostadspriser

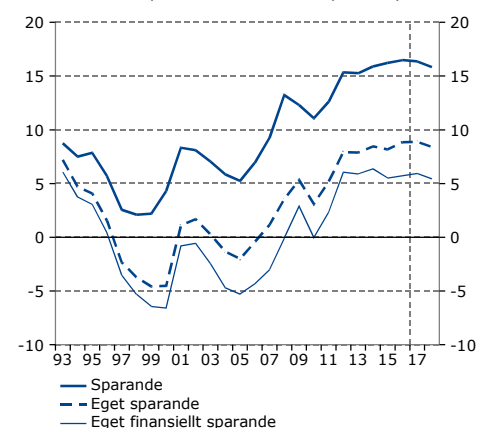
HOX prisindex, index januari 2005=100, säsongrensade månadsvärden

Källor: Valueguard, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 133 Hushållens sparande

Procent av disponibel inkomst, löpande priser

Anm. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁷³ För en utförligare beskrivning, se fördjupingen "Effekterna av en markant nedgång i Kina", *Konjunkturläget*, juni 2015.

⁷⁴ För en kvantifiering av ett fall i svenska bostadspriser, se Gustavsson, P., P. Stockhammar och P. Österholm, "Macroeconomic effects of a decline in housing prices in Sweden", *Journal of Policy Modeling*, 38, 242–255, 2016.

⁷⁵ Om prognosfelen är normalfördelade kommer ca 68 procent av utfallen att ligga högst en standardavvikelse (rotmedelkvadratfel) från prognosen.

Utfall och prognosfel

Utfall avser i detta kapitel alltid det först publicerade utfallet för hela det aktuella året, även om reviderade utfall har publicerats eller kommer att publiceras.

Prognosfelet definieras här som utfallet minus prognosen. Ett positivt prognosfel innebär alltså att Konjunkturinstitutet vid det aktuella tillfället har underskattat utfallet, och ett negativt prognosfel innebär en överskattning. Medelvärden av prognosfelen kallas **medelfel**.

Mått på prognosprecision

Medelabsolutfelet är det aritmetiska medelvärdet av absolutbeloppen av prognosfelen för prognoser gjorda under en viss tidsperiod. Detta mått bortser från om prognosfelen är positiva eller negativa.

Medelkvadratfelet är det aritmetiska medelvärdet av de kvadrerade prognosfelen för prognoser gjorda under en viss tidsperiod. Liksom medelabsolutfelet bortser detta mått från om prognosfelen är positiva eller negativa. Att felen i detta mått kvadreras innebär att stora prognosfel bidrar mer än proportionellt till medelvärdet, vilket inte är fallet med medelabsolutfelet.

Rotmedelkvadratfelet är kvadratroten ur medelkvadratfelet. Det innehåller samma information som medelkvadratfelet men är storleksmässigt jämförbart med medelfelet och medelabsolutfelet.

delkvadratfelet för nästkommande års BNP-tillväxt 2,5 procentenheter.

Tabell 18 Prognoser och medelfel, medelabsolutfel samt rotmedelkvadratfel för Konjunkturinstitutets marsprognoser gjorda för utfallsåren 2000–2016

	BNP ¹	Arbetslöshet	KPI-inflation	KPIF-inflation ²	Repo-ränta ³
Prognos					
2017	2,5	6,7	1,5	1,7	-0,5
2018	2,1	6,5	1,6	1,6	-0,25
Medelfel					
Innevarande år	-0,06	0,00	0,09	-0,01	-0,19
Nästkommande år	-0,64	0,14	-0,31	-0,05	-1,05
Medelabsolutfel					
Innevarande år	0,91	0,27	0,30	0,16	0,45
Nästkommande år	1,66	0,81	0,98	0,53	1,25
Rotmedelkvadratfel					
Innevarande år	1,23	0,36	0,38	0,21	0,67
Nästkommande år	2,50	1,07	1,21	0,63	1,55

¹ Till marknadspris, årlig procentuell förändring. ² UND1X-/KPIX-inflation till och med juni 2008. ³ Vid årets slut.

Anm. Prognoserna utvärderas mot det först publicerade utfallet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Effekterna av ovanliga och/eller dramatiska händelser kan vara svåra att bedöma. Till exempel var prognosfelen för BNP-tillväxten betydligt större under finanskrisen än de varit annars. I tabell 19 visas samma mått som i tabell 18 för Konjunkturinstitutets marsprognoser gjorda för 2000–2015 om perioden 2008–2010 ("finanskrisen") utelämnas.⁷⁶

⁷⁶ För en grundligare genomgång av precisionen i Konjunkturinstitutets och andra prognosmakares prognoser, se "Utvärdering av makroekonomiska prognoser", Specialstudie nr. 48, Konjunkturinstitutet, 2016 och fördjupningen "Osäkerheten i Konjunkturinstitutets prognoser", *Konjunkturläget*, december 2014. I april 2017 publiceras en ny specialstudie på samma tema.

Tabell 19 Prognoser, medelfel, medelabsolutfel samt rotmedelkvadratfel för Konjunkturinstitutets marsprognoser gjorda för utfallsåren 2000–2016, exkl. 2008–2010

	BNP ¹	Arbetslöshet	KPI-inflation	KPIF-inflation ²	Repo-ränta ³
Prognos					
2017	2,5	6,7	1,5	1,7	-0,5
2018	2,1	6,5	1,6	1,6	-0,25
Medelfel					
Innevarande år	-0,03	0,06	0,04	-0,05	-0,10
Nästkommande år	-0,59	0,28	-0,28	-0,12	-1,12
Medelabsolutfel					
Innevarande år	0,62	0,23	0,31	0,17	0,37
Nästkommande år	1,16	0,53	0,83	0,57	1,21
Rotmedelkvadratfel					
Innevarande år	0,76	0,33	0,40	0,22	0,47
Nästkommande år	1,49	0,62	0,95	0,66	1,38

¹ Till marknadspris, årlig procentuell förändring. ² UND1X-/KPIX-inflation till och med juni 2008. ³ Vid årets slut.

Anm. Prognoserna utvärderas mot det först publicerade utfallet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

Effekten på svensk BNP av ekonomisk-politisk osäkerhet

I denna fördjupning beräknas med hjälp av en ekonometrisk modell hur ekonomisk-politisk osäkerhet i omvärlden påverkar svensk BNP-tillväxt. Resultaten indikerar att en utdragen period med osäkerhet på den nivå som uppmättes fjärde kvartalet 2016 påverkar den svenska BNP-tillväxten negativt, men att effekten är begränsad.

REALA KONSEKVENSER AV EKONOMISK-POLITISK OSÄKERHET

Som en följd av brexitomröstningen och presidentvalet i USA samt de kommande valen i Frankrike under våren och Tyskland under hösten är osäkerheten om vilken ekonomisk politik som kommer att föras i dessa länder de närmaste åren hög (se diagram 134 och kapitlet ”Osäkerhet i prognosen”).

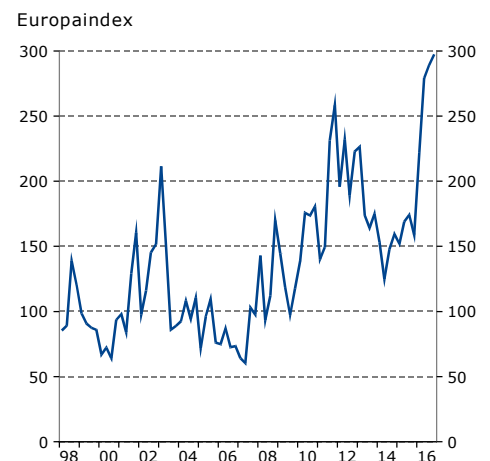
En rad studier visar att osäkerhet påverkar den realekonomiska utvecklingen, till exempel via lägre investeringar och privat konsumtion.⁷⁷ Det finns stöd i litteraturen för att ökad ekonomisk-politisk osäkerhet i Europa och USA påverkar BNP-tillväxten i Sverige.⁷⁸

I denna fördjupning analyseras hur ekonomisk-politisk osäkerhet i euroområdet påverkar svensk BNP-tillväxt med hjälp av en ekonometrisk modell. Osäkerheten mäts med ett index som baseras på hur ofta ekonomisk-politisk osäkerhet nämns i europeiska tidningar. Det ska understrykas att denna fördjupning analyserar effekterna av osäkerheten i sig, inte de faktiska effekterna av olika risker som realiserar. Ett upplösande av EU eller ett eskalerande handelskrig skulle ha betydligt större effekter på BNP-tillväxten i Sverige än det scenario som redovisas här.

RESULTAT FRÅN EN EKONOMETRISK MODELL

För att kvantifiera förväntade effekter på den svenska reala ekonomin av förhöjd osäkerhet gällande omvärldens ekonomiska politik används en ekonometrisk modell utvecklad av Konjunk-

Diagram 134 Ekonomisk-politisk osäkerhet

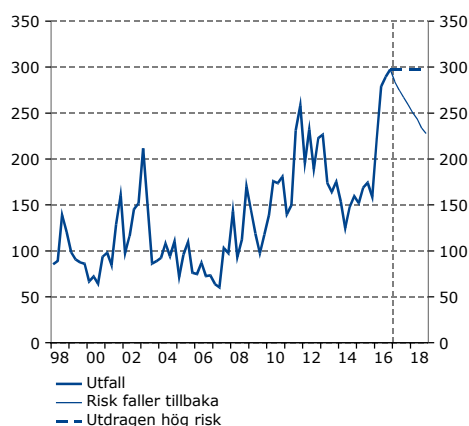
Källor: www.policyuncertainty.com och Konjunkturinstitutet.

⁷⁷ Se till exempel Leland, H. E., "Saving and uncertainty: the precautionary demand for saving", *Quarterly Journal of Economics*, 82, 1968, sid. 465–473, Bernanke, B., "Irreversibility, uncertainty, and cyclical investment", *Quarterly Journal of Economics*, 98, 1983, sid. 85–106, och Bloom, N., "The impact of uncertainty shocks", *Econometrica*, 77, 2009, sid. 623–685.

⁷⁸ Se till exempel Stockhammar, P. och P. Österholm, "Effects of US policy uncertainty on Swedish GDP growth", *Empirical Economics*, 50, 2016, sid. 443–462 och Stockhammar, P. och P. Österholm, "The impact of US uncertainty shocks on small open economies", *Open Economies Review*, 2017, under publicering.

Diagram 135 Två scenarier med olika ekonomisk-politisk osäkerhet

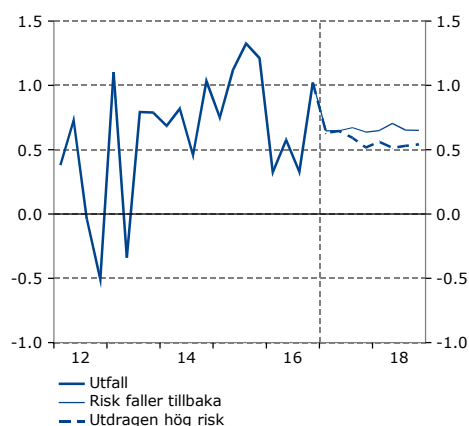
Europaindex

Källor: www.policyuncertainty.com och Konjunkturinstitutet.

Diagram 136 Två scenarier för svensk BNP-tillväxt

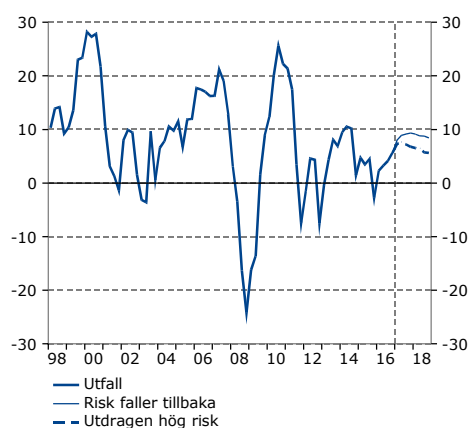
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 137 Två scenarier för hushållens konfidensindikator

Nettotal

Källa: Konjunkturinstitutet.

turinstutet.⁷⁹ I modellen ingår sju variabler. Omvärlden representeras av tre variabler: BNP-tillväxt i euroområdet, ett ekonomisk-politiskt osäkerhetsindex⁸⁰ för Europa, samt skillnaden i avkastning mellan europeiska företagsobligationer med hög risk och statsobligationer. Den svenska ekonomin beskrivs av fyra variabler: BNP-tillväxt, konfidensindikatorn för tillverkningsindustrin, konfidensindikatorn för hushållen, och ett index som fångar utvecklingen på de finansiella marknaderna.⁸¹ Modellen skattas på data från och med första kvartalet 1998 till och med fjärde kvartalet 2016.

SVAGARE SVENSK BNP-UTVECKLING OM OSÄKERHETEN BESTÅR

Två scenarier jämförs för att illustrera effekten på BNP-tillväxten i Sverige av en utdragen period med förhöjd ekonomisk-politisk osäkerhet i omvärlden. Det första scenariot, ”Risk faller tillbaka”, baseras på modellens prognoser för samtliga ingående variabler. I detta scenario fortsätter osäkerhetsindexet att ligga högt, men sjunker under loppet av 2017 och 2018. Den hastighet med vilken osäkerheten faller tillbaka är i linje med tidigare nedgångar (se diagram 135).

I det andra scenariot, ”Utdragen hög risk”, antas att det politiska osäkerhetsindexet ligger kvar på den mycket höga nivå som rådde i slutet av 2016, under hela 2017 och 2018 (se diagram 135). Anledning till detta skulle kunna vara en fortsatt hög oro för utvecklingen av europasamarbetet. Att den ekonomisk-politiska osäkerheten modelleras med hjälp av en europeisk variabel innebär dock inte att osäkerheten nödvändigtvis har sitt ursprung i Europa. Man kan även tänka sig att osäkerheten uppstår någon annanstans, till exempel i USA, och sedan sprider sig till Europa. I övrigt används även här modellens prognoser.

I diagram 136 visas de båda scenarierna för BNP-tillväxten för perioden första kvartalet 2017 till och med sista kvartalet 2018. I diagrammet framgår det att BNP-tillväxten blir lägre i fallet med en utdragen period med hög ekonomisk-politisk osäkerhet. Att så blir fallet förklaras bland annat av att konsumentförtroendet utvecklas mindre positivt än vad som annars varit fallet (se diagram 137). Skillnaden i svensk BNP-tillväxt mellan

⁷⁹ Modellen beskrivs i sin helhet i Österholm, P. och P. Stockhammar, ”The euro crisis and Swedish GDP growth – a study of spillovers”, *Applied Economics Letters*, 21, 2014, sid. 1110–1115.

⁸⁰ För detaljer rörande den ekonomisk-politiska osäkerhetsindexet, se Baker, S. m.fl., ”Measuring economic uncertainty”, *Quarterly Journal of Economics*, 131, 2016, sid. 1593–1636 eller www.policyuncertainty.com.

⁸¹ Det finansiella indexet består av tre variabler: kort realränta, kort interbank-spread och OMX-index. Se Österholm, P., ”The effect on the Swedish economy of the financial crisis”, *Applied Financial Economics*, 20, 2010, sid. 265–274.

de två scenarierna innebär att BNP-nivån blir 0,7 procent lägre i slutet av 2018 i scenariot med utdragen hög risk. Effekten är alltså begränsad, men inte försumbar.

Det ska dock påpekas att nivån på den ekonomisk-politiska osäkerheten i båda scenarierna är mycket hög och att nivån under 2016 också var mycket hög, vilket i sig håller tillbaka BNP-tillväxten. Om osäkerheten för perioden 2016–2018 legat mer i linje med genomsnittet för de senaste 20 åren hade BNP-tillväxten blivit högre än i de båda scenarier som redogörs för här.

OSÄKERHET I RESULTATEN

Resultaten bygger på skattade historiska samband, vilka antas vara konstanta över tiden. Det är dock möjligt att sambanden mellan olika variabler kan vara tidsvarierande. Detta är ett skäl till att vara försiktig i tolkningen av modellresultaten. Ett annat skäl är valet av scenarier. Det är fullt möjligt att den ekonomisk-politiska osäkerheten blir högre än vad som antagits.

Effekterna på svensk BNP-tillväxt av en utdragen period med förhöjd politisk osäkerhet i Europa kan således bli både högre och lägre än vad modellskattningarna indikerar. Konjunkturinstitutets sammantagna bedömning är att de negativa effekterna är begränsade.

FÖRDJUPNING

Könsskillnader på arbetsmarknaden

Skillnaderna i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män i Sverige är sammantaget små, särskilt i ett internationellt perspektiv. För gruppen utrikes födda, och särskilt de födda utanför Europa, är könsskillnaderna dock markanta. Det finns stora skillnader i kvinnors och mäns arbetsmarknader. Kvinnor arbetar i högre grad än män i den offentliga sektorn, vilket påverkar löner och pensioner. Kvinnor tjänar mindre än vad män gör och får också lägre pensioner. Kvinnor är även sjukskrivna i högre grad än vad män är.

Den aggregerade arbetsmarknadsutvecklingen går att dela upp i utvecklingen för en mängd olika delgrupper som möjliggör en bättre förståelse av arbetsmarknadens funktionssätt. I denna fördjupning studeras hur arbetsmarknadsutvecklingen skiljer sig åt mellan kvinnor och män. Uppdelningen är viktig, inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv, och det är tydligt att kvinnors och mäns arbetsmarknadssituationer skiljer sig åt.

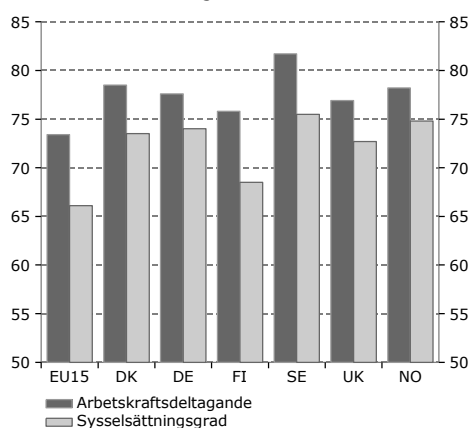
Sverige har en tydligt könsskild arbetsmarknad sett till yrkestillhörighet. Kvinnor arbetar i större utsträckning i den offentliga sektorn och män i större utsträckning i den privata sektorn. Delvis till följd av detta tjänar kvinnor i genomsnitt mindre än vad män gör. Arbetsmarknaden är till viss del strukturerad efter traditionella föreställningar om skillnader i hur män och kvinnor betar sig. Till exempel anpassar kvinnor i högre grad än män sitt arbetsutbud efter familjesituationen.⁸² Samtidigt har Sverige kommit längre än de flesta länder vad gäller möjligheter och incitament för kvinnor att delta på arbetsmarknaden med bland annat allmän barnomsorg, individuell inkomstbeskattning och individuella ersättningsystem. Den övergripande normen för båda könen är att arbeta, även om den är mer uttalat så för män, särskilt efter familjebildning.

I fördjupningen redovisas arbetsmarknadsutvecklingen för kvinnor och män, både i ett internationellt och i ett nationellt perspektiv.

⁸² Se bland annat Andrén och Andrén (2016).

Diagram 138 Arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad i EU och Norge, 2015

Procent av befolkningen, 15–64 år

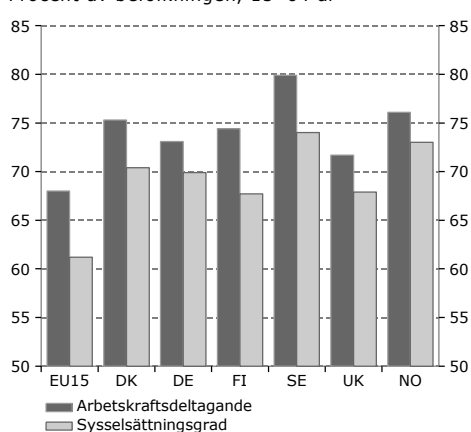

Anm. Landskoder, se fotnot 83.

Källa: Eurostat.

Diagram 139 Arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad för kvinnor i EU och Norge, 2015

Procent av befolkningen, 15–64 år

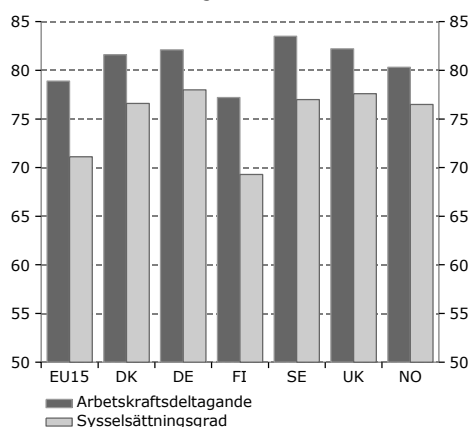

Anm. Landskoder, se fotnot 83.

Källa: Eurostat.

Diagram 140 Arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad för män i EU och Norge, 2015

Procent av befolkningen, 15–64 år

Anm. Landskoder, se fotnot 83.

Källa: Eurostat.

Arbetsmarknaden för kvinnor och män i ett internationellt perspektiv

ARBETSMARKNADSDELTAGANDET FÖR KVINNOR I SVERIGE ÄR HÖGT I ETT INTERNATIONELLT PERSPEKTIV

Ur ett internationellt perspektiv är både arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad på höga nivåer i Sverige (se diagram 138).^{83, 84} Arbetskraftsdeltagandet i åldersgruppen 15–64 år uppgick till 82 procent i Sverige 2015, vilket var den högsta nivån i EU. Även sysselsättningsgraden i åldersgruppen 15–64 år i Sverige var 2015 den högsta i EU och uppgick till 76 procent.

En viktig förklaring till att arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden är på en hög nivå i Sverige är att kvinnor i högre utsträckning än i andra europeiska länder deltar i arbetskraften (se diagram 139). Arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor i Sverige var 2015 ungefär 12 procentenheter högre än genomsnittet för EU15. Bland män var det 4 procentenheter högre (se diagram 140). Motsvarande siffror för sysselsättningsgraden var 12 procentenheter högre bland kvinnor i Sverige och 6 procentenheter högre bland män.

En anledning till att kvinnor i EU har lägre sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande än män är att de i högre grad ansvarar för hem och barn. Dessutom är barnomsorgen på många håll inte särskilt utbyggd.⁸⁵ Många kvinnor väljer därmed mellan att ha barn och att delta på arbetsmarknaden eftersom frånvaro av barnomsorg gör det svårt att förena föräldraskap och förvärvsarbete. I Sverige bidrar familjepolitiken till att ge bättre förutsättningar att kombinera arbete och familj.

DELTIDSARBETE ÄR RELATIVT VANLIGT I SVERIGE

I Sverige är andelen deltidsarbetande något högre än genomsnittet i EU15 (se diagram 141). Det är bland män som andelen deltidsarbetande är högre än i EU15, även om deltidsarbete är vanligare bland kvinnor än bland män. Bland kvinnor är andelen deltidsarbetande på ungefär samma nivå som i EU15. Ett högt arbetskraftsdeltagande bland kvinnor är ofta förknippat med större andel som arbetar deltid.

⁸³ Landskoder är DK (Danmark), DE (Tyskland), FI (Finland), SE (Sverige), UK (Storbritannien) och NO (Norge).

⁸⁴ Konjunkturinstitutets prognoser gäller åldersgruppen 15–74 år. Ålderssammansättningen har dock stor betydelse, bland annat för arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad bland inrikes och utrikes födda i Sverige. Därför används åldersgruppen 15–64 år här.

⁸⁵ Andrén och Andrén (2016).

I arbetskraftsundersökningarna (AKU) tillfrågas deltidsarbetande om den huvudsakliga anledningen till att de arbetar deltid. Den vanligaste orsaken bland män i EU15 är att individen inte kan hitta ett heltidsjobb. Bland kvinnor i EU15 är det omsorg av barn eller funktionshindrad vuxen som är den vanligaste anledningen till deltidsarbete. I Sverige är i stället den vanligaste orsaken bland både kvinnor och män att de inte kan hitta ett heltidsjobb. Dessa utgör drygt totalt 29 procent av de deltidsarbetande. Deltidsarbete på grund av omsorg av barn eller funktionshindrad vuxen är betydligt vanligare bland kvinnor i EU15 (15,6 procent) än bland män (4,8 procent). Motsvarande siffror i Sverige uppvisar inte lika stora skillnader (11,1 procent för kvinnor och 8 procent för män). Deltidsarbete på grund av egen sjukdom eller funktionshinder är betydligt vanligare i Sverige (9,8 procent) än i EU15 (3,8 procent), och det är vanligare för både män och kvinnor i Sverige jämfört med i EU15.

ARBETSKRAFTSDELTAGANDE FÖR KVINNOR I SVERIGE ÄR NÄSTAN LIKA HÖGT SOM FÖR MÄN

Sedan 2010 har arbetskraftsdeltagandet ökat i Sverige. Arbetskraftsdeltagandet är lägre för kvinnor än för män uppdelat på födelseland, och utrikes födda kvinnor har det lägsta arbetskraftsdeltagandet (se diagram 142). Arbetskraftsdeltagandet har dock ökat mer bland utrikes födda än bland inrikes födda för båda könen.

Ökningen i befolkningen i Sverige de senaste åren har i huvudsak skett i gruppen utomeuropeiskt födda.⁸⁶ Eftersom arbetskraftsdeltagandet är lägre bland lågutbildade och även bland utomeuropeiskt födda håller den förändrade sammansättningen tillbaka det genomsnittliga arbetskraftsdeltagandet för utrikes födda.

Ett liknande mönster återfinns i sysselsättningsgraden för kvinnor och män uppdelat på födelseland. Precis som när det gäller arbetskraftsdeltagandet är skillnaden mellan män och kvinnors sysselsättningsgrad större bland utrikes födda än bland inrikes födda (se diagram 143).

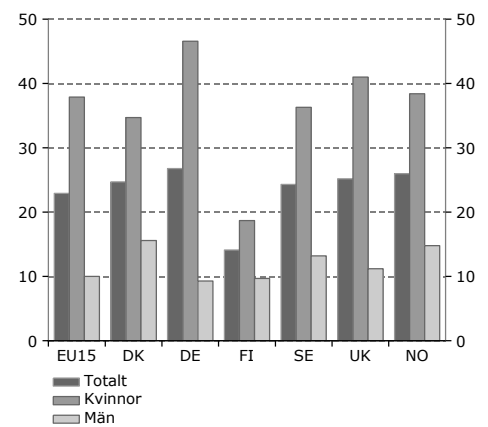
KVINNOR ARBETAR OFTARE DELTID ÄN VAD MÄN GÖR

Andelen deltidsarbetande i Sverige har ökat något bland män och minskat något bland kvinnor de senaste tio åren. Totalt är andelen deltidsarbetande ungefär oförändrad.

⁸⁶ Det innebär att det inom den gruppen har blivit allt fler med korta vistelsetider i landet. Den större andelen med kortare vistelsetider påverkar gruppens genomsnittliga arbetskraftsdeltagande. Befolkningsökningen har också inneburit att andelen med kort utbildning bland utomeuropeiskt födda har ökat. Samtidigt utgör utomeuropeiskt födda en allt större andel av gruppen utrikes födda.

Diagram 141 Andel deltidsarbetande i EU och Norge, 2015

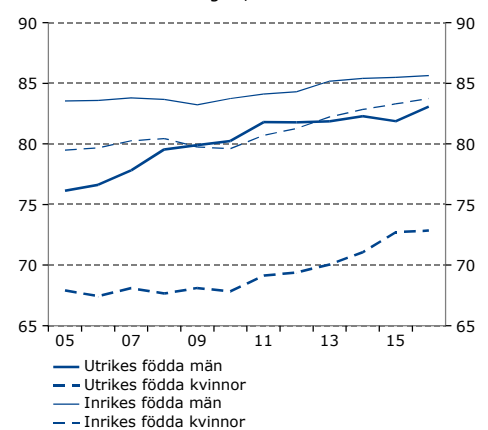
Procent av sysselsatta, 15–64 år

Anm. Landskoder, se fotnot 83.
Källa: Eurostat.

Diagram 142 Arbetskraftsdeltagande

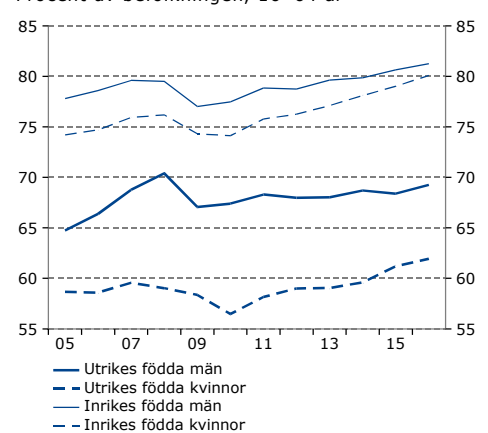
Procent av befolkningen, 16–64 år

Källa: SCB.

Diagram 143 Sysselsättningsgrad

Procent av befolkningen, 16–64 år

Källa: SCB.

Deltidsarbete är vanligt inom verksamheter där aktivitet pågår dygnet runt och arbetsmängden varierar över dygnets timmar, till exempel inom vård och omsorg, eller där arbetsmängden varierar över veckodagar och dygnets timmar, till exempel inom hotell- och restaurangverksamhet, kulturella och personliga tjänster samt handel. Dessa branscher har en hög andel kvinnor bland de sysselsatta.

I Sverige uppgår kvinnors medelarbetstid till ca 88 procent av männens, vilket motsvarar ca 4 timmar mindre arbetad tid per vecka.⁸⁷ Medelarbetstiden påverkas av flera faktorer såsom lagstadgad arbetstid, semester, barnomsorg, sjukfrånvaro och föräldraförsäkring, men även av exempelvis sociala normer, företagets efterfrågan, lönenivå, skatter och transfereringar, demografi och preferenser. Möjligheten att arbeta deltid är en faktor som påverkar medelarbetstiden.

FAMILJEBILDNING PÅVERKAR MÄNS OCH KVINNORS ARBETSKRAFTSDELTAGANDE OLIKA

Familjebildning och barn verkar påverka mäns och kvinnors arbetskraftsutbudsbeslut på olika sätt. Studier har visat att kvinnors och mäns karriärutveckling följs åt relativt väl tills dess att kvinnor kommer i barnafödande åldrar.⁸⁸ När par får barn ökar inkomstgapet mellan kvinnan och mannen i familjen.⁸⁹ Efter familjebildning och barn minskar kvinnors arbetskraftsutbud och stabiliserar sig på en lägre nivå än mäns arbetskraftsutbud. Dessa skillnader är bestående. Oavsett ålder tenderar män och kvinnor i hushåll där det inte finns barn att arbeta liknande antal timmar. I hushåll där det finns barn varierar kvinnorna sin arbetstid på ett sätt som inte nödvändigtvis är korrelerat med partnerns arbetstid.⁹⁰

Detta mönster framgår tydligt i kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande (se tabell 20). Män och kvinnor har liknande arbetskraftsutbud och sysselsättningsgrad i yngre åldrar (kvinnor något högre), men så är inte fallet när de blir äldre.

⁸⁷ Medelarbetstid avser genomsnittlig faktisk arbetstid per vecka och sysselsatt (i arbete) 15–64 år.

⁸⁸ Till exempel Bygren och Gähler (2012).

⁸⁹ Angelov m.fl. (2013).

⁹⁰ Andrén och Andrén (2016).

Tabell 20 Arbetskraftsdeltagande, sysselsättning och arbetslöshet för kvinnor och män 2016

Procent av befolkningen respektive arbetskraften

	Arbetskrafts- deltagande	Sysselsättnings- grad	Arbets- löshet
Män			
15–24	54,0	43,0	20,5
25–54	93,3	88,0	5,6
55–74	51,8	49,1	5,3
Kvinnor			
15–24	55,4	45,9	17,2
25–54	88,4	83,7	5,3
55–74	45,0	43,2	4,1
Skillnad mellan kvinnor och män, procentenheter			
15–24	2,9	1,4	-3,3
25–54	-4,3	-4,9	-0,3
55–74	-5,9	-6,8	-1,2

Källa: SCB.

Kvinnor tar i genomsnitt på sig mer arbete i hushållet nästan alldeles oavsett hur mycket de och deras (manliga) partner arbetar.⁹¹ I genomsnitt är de enda par där fördelningen av hushållsarbetet är jämn de (få) par där mannen arbetar deltid och kvinnan heltid. I genomsnitt gör kvinnan alltså mer hushållsarbete än mannen i par där båda jobbar heltid och i par där båda jobbar deltid.

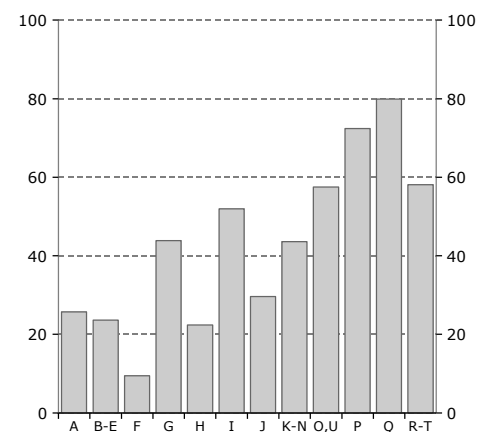
Folke och Ricknes (2017) forskning analyserar orsakssambandet mellan att få ett toppjobb och skilsmässa. Resultaten visar att ett toppjobb leder till skilsmässa för en del kvinnor, men något sådant direkt samband finns inte för män. Deras resultat antyder att befordran orsakar skilsmässa när befordran strider mot tidigare förväntningar om, och sociala normer för, relativa nivåer av betalt och obetalt arbete inom hushållet.

KVINNOR OCH MÄN JOBBAR ÖVERVÄGANDE I OLIKA BRANSCHER

Kvinnor och män är i hög utsträckning verksamma inom olika branscher. Generellt kan sägas att kvinnor i högre utsträckning arbetar i den offentliga sektorn och män i större utsträckning inom den privata sektorn (se diagram 144).⁹² Andelen kvinnor är

Diagram 144 Andel kvinnor i huvudsysslans bransch, 2016

Procent

Anm. Se fotnot 92 för förklaring av branschkoderna.
Källa: SCB.

⁹¹ SOU 2014:28.

⁹² Anm. A=Jordbruk, skogsbruk och fiske, B-E=Tillverkning och utvinning, energiförsörjning, miljöverksamhet, F=Byggverksamhet, G=Handel, H=Transport och magasinering, I=Hotell- och restaurangverksamhet, K-N=Finans- och försäkringsverksamhet, fastighetsverksamhet, företagstjänster, O,U=Offentlig förvaltning och försvar med mera, P=Utbildning, Q=Vård och omsorg, sociala tjänster, R-T=Kulturella och personliga tjänster med mera.

högst inom vård och omsorg (80 procent) samt utbildning (72 procent) och lägst inom byggverksamhet (9 procent). Offentlig förvaltning, andra stödtjänster samt annan serviceverksamhet är dominerade av kvinnor.

KVINNOR HAR LÄGRE LÖNER ÄN VAD MÄN HAR

Kvinnor har i genomsnitt lägre lön än män. Den faktiska timlöneskillnaden mellan kvinnor och män var i genomsnitt ca 12 procent år 2015.⁹³ Medlingsinstitutet skattar löneskillnader och beaktar observerade individrelaterade faktorer med regressionsanalys och finner att det återstår en oförklarad skillnad i lön mellan könen på i genomsnitt drygt 4 procent, en skillnad som har minskat något sedan 2004. Denna resterande löneskillnad tolkas ofta som ett mått på diskriminering. Måttet är av många skäl grovt. För det första fångar de observerade faktorerna inte upp alla skillnader i individernas produktivitet. För det andra kan det finnas diskriminering och stereotypa föreställningar som påverkar kvinnors och mäns olika val avseende utbildning, yrke och arbetsplats vilket innebär att måttet skulle kunna underskatta diskriminering. Arbetsgivaren kan diskriminera vid anställningar och lönesättning.⁹⁴ Eftersom kvinnors föräldraledighet och sjukskrivningar i genomsnitt är både mer märkbar och mer kostsam för arbetsgivaren än vad mäns föräldraledighet är kan det bidra till (statistisk) diskriminering av kvinnor i termer av lön och sysselsättning.

Den faktor som i regressionsanalysen betyder mest för löneskillnader mellan kvinnor och män är yrkeskategori. Skillnader i ålder, utbildningsnivå, sektor (givet yrke), näringsgren, företagsstorlek samt tjänstgöringsomfattning förklarar tillsammans endast cirka en femtedel av den genomsnittliga löneskillnaden mellan könen. Samtidigt tjänar kvinnor i de allra flesta fall mindre än män även inom samma yrke.⁹⁵

DE LÄGRE ARBETSINKOMSTERNA MEDFÖR LÄGRE PENSIONER FÖR KVINNOR

De lägre lönerna och det faktum att kvinnor i högre utsträckning än män arbetar deltid får följderna för kvinnors pensioner efter att arbetslivet avslutats. Kvinnor har i genomsnitt lägre pensioner

⁹³ Medlingsinstitutet (2015).

⁹⁴ En form av diskriminering är statistisk diskriminering som baseras på kunskap om statistiska genomsnitt och förväntningar på individer att de ska agera på liknande sätt som – i det här fallet – personer av samma kön. En annan form av diskriminering är preferensbaserad diskriminering som innebär att arbetsgivaren av olika skäl föredrar att anställa personer med vissa egenskaper, som i det här fallet personer som är antingen kvinnor eller män.

⁹⁵ SOU 2015:50.

än vad män har. Skillnaderna i pension mellan kvinnor och män har dock minskat under de senaste åren.⁹⁶ Pensionerna följer inkomsterna, och det är stora skillnader mellan kvinnor och män till kvinnors nackdel som får lägre pensioner. Det allmänna pensionssystemet minskar klyftan, men tjänstepensionerna förstärker den.

Kvinnors och mäns pensioner delas utifrån pensionsbehållningen med ett så kallat delningstal. Detta delningstal speglar en statistiskt förväntad återstående livslängd för en viss åldersgrupp vid den tidpunkt personen tar ut pension. Delningstalet sätts lika för män och kvinnor, men medellivslängden är högre för kvinnor än för män. Hade skillnader i medellivslängd avspeglats i delningstalet hade kvinnors pensioner varit än lägre.

SYSSELSATTA KVINNOR ÄR SJUKSKRIVNA OCH TAR HAND OM BARN I HÖGRE GRAD ÄN MÄN

Att vara sysselsatt behöver inte betyda att en person faktiskt arbetar en viss vecka. Frånvaro på grund av sjukdom och för att ta hand om barn är vanligare bland kvinnor än bland män. Sjukfrånvaron för kvinnor ökar med åldern. Bland män är dock sjukfrånvaron allra lägst i åldersgruppen 35–44 år. Sjukfrånvaron är högst i åldersgruppen 55–64 år bland både män och kvinnor. Kvinnor är sjukskrivna i högre grad än män i alla åldersgrupper.

Frånvaro för att ta hand om barn är också vanligare bland kvinnor än bland män. En åldersuppdelning visar att det bland män är som vanligast i åldersgruppen 35–44 år då nära 6 procent är frånvarande hela eller delar av veckan av detta skäl. Bland kvinnor är det i stället vanligast i åldern 25–34 år där nära 15 procent är frånvarande för att ta hand om barn.⁹⁷ Att frånvaro för att ta hand om barn är vanligast i olika åldrar bland kvinnor och män kan bero på att män i genomsnitt är ett par år äldre än kvinnor då de får barn, och de har då fått mer yrkeserfarenhet och i genomsnitt högre löner. Det finns en stark koppling mellan pappor som inte tagit ut en enda dag med föräldrapenning när barnet uppnått fyra års ålder och deras utbildning. Män med kort utbildning och låg inkomst tar ut föräldrapenning i lägre utsträckning. Andelen som inte tar ut någon dag alls är också mycket hög i vissa grupper av invandrade pappor. Mammor som inte använder föräldrapenningen alls är mycket ovanliga i alla grupper.⁹⁸

⁹⁶ Pensionsmyndigheten (2016).

⁹⁷ Larsson (2015).

⁹⁸ Försäkringskassan (2011).

OLIKA SITUATION PÅ ARBETSMARKNADEN FÖR KVINNOR RESPEKTIVE FÖR MÄN

Genomgången ovan visar att det finns stora skillnader mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden. Kvinnor är i hög grad sysselsatta i andra branscher än vad män är, de är mer sjuk-skrivna och de tar större ansvar för hemarbete och barn. De får i genomsnitt lägre löner och pensioner. Det är således stereotypa, strukturella och, ur kvinnans perspektiv, ibland kortsiktigt rationella skäl som ligger bakom skillnaderna på arbetsmarknaden.

De bakomliggande strukturella faktorerna till att arbetsmarknadsdeltagandet skiljer sig mellan kvinnor och män är viktiga att följa. Det är även viktigt att utvärdera om den ekonomiska politiken bidrar till ett mer könsneutralt arbetsmarknadsdeltagande.

Referenser

- Andrén, D. och T. Andrén (2016), "Women's and men's responses to in-work benefits: the influence of children", *IZA Journal of Labor Policy*, 5 (3), 1–24.
- Angelov, N., P. Johansson och E. Lindahl (2013), "Is the persistent gender gap in income and wages due to unequal family responsibilities?", IFAU Working paper 2013:3.
- Bygren, M. och M. Gähler (2012), "Family formation and men's and women's attainment of workplace authority", *Social Forces* 90: 795–816.
- Folke, O. och R. Rickne (2017), "All the single ladies – toppjobb och skilsmässor bland kvinnor och män", *Ekonomisk Debatt*, 1/2017.
- Försäkringskassan (2011), "Föräldrapenning – Båda föräldrarnas försäkring?", Socialförsäkringsrapport 2011:13, Försäkringskassan.
- Larsson, G. (2015), "Sjukfrånvaro – stora skillnader mellan kvinnor och män", *Tidskriften Välfärd*, 2015:4, Statistiska centralbyrån.
- Medlingsinstitutet (2015), "Löneskillnaden mellan kvinnor och män 2015 – Vad säger den officiella lönestatistiken?"
- Pensionsmyndigheten (2016), "Ger högre inkomst högre pension?", rapport.
- SOU 2014:28 "Lönsamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser", Forskningsrapport till Delegationen för jämställdhet i arbetslivet.
- SOU 2015:50 "Hela lönen, hela tiden – Utmaningar för ett jämställt arbetsliv", Slutbetänkande av Delegationen för jämställdhet i arbetslivet.

FÖRDJUPNING

Ny lägre bedömning av realräntor på längre sikt

Konjunkturinstitutets scenarier på tio års sikt har fram till nu baserats på antagandet att den reala styrräntan i olika länder på längre sikt anpassas mot den trendmässiga BNP-tillväxten. Flera faktorer talar dock för att det inte är den mest sannolika utvecklingen det kommande decenniet. Konjunkturinstitutet presenterar i denna fördjupning nya, lägre bedömningar av reala styrräntor på längre sikt för Sverige och för våra viktigaste handelspartner.

Konjunkturinstitutets makroekonomiska scenarier sträcker sig tio år framåt och kräver därför en bedömning av bland annat räntenivån på denna horisont.⁹⁹ Bedömningen av räntenivån är också viktig för Konjunkturinstitutets beräkningar av de offentliga finansernas utveckling på lång sikt.¹⁰⁰

Denna fördjupning diskuterar hur ekonomisk teori och empiri samt annan information kan bidra till en bedömning av den reala styrräntans nivå på längre sikt. Fördjupningen mynnar ut i Konjunkturinstitutets bedömning av den reala styrräntan om tio år, både för Sverige och för våra viktigaste handelspartner.

Realräntan på längre sikt

REALRÄNTAN PÅ LÄNGRE SIKT BESTÄMS AV STRUKTURELLA FAKTORER

Realräntan utgörs av nominell ränta minus förväntad inflation.¹⁰¹ Den varierar vanligen över konjunkturcykeln på grund av förändringar såväl i den nominella räntan som i inflationsförväntningarna. I analyser av realräntan på längre sikt bortses dock från konjunkturella variationer. Då är det i stället strukturella faktorer som avgör vilken nivå på realräntan som balanserar utbud av och efterfrågan på sparande i ekonomin.

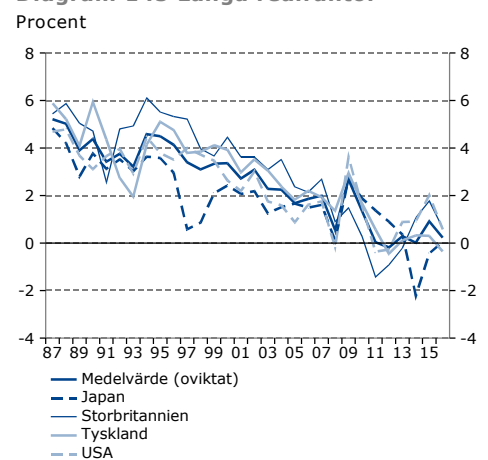
Realräntan i världen har fallit trendmässigt de senaste 30 åren (se diagram 145). Konjunkturinstitutet har tidigare uppmärk-

⁹⁹ Scenariot fem år framåt presenteras i *Konjunkturläget* medan scenariot tio år framåt finns tillgängligt på Konjunkturinstitutets webbplats, www.konj.se.

¹⁰⁰ Se fördjupningen "Bedömning av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet".

¹⁰¹ Det finns många olika realräntor i ekonomin. Det beror dels på att det finns flera nominella räntor (till exempel på kort respektive lång sikt), dels på att det finns flera typer av inflationsförväntningar baserade på olika tidshorisonter och olika bedömare.

Diagram 145 Långa realräntor

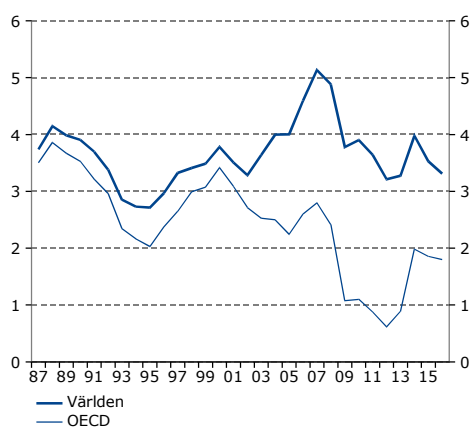

Anm. 10-åriga statsobligationsräntor minus samtida inflation (mätt med KPI).

Källor: Nationella centralbanker och Macrobond.

Diagram 146 BNP

Procentuell förändring, 5-årigt glidande medelvärde

Källa: IMF, OECD och Macrobond.

sammat att en betydande del av nedgången i realräntan förklaras av globala strukturella faktorer.¹⁰² Dessa faktorer har, vid en given räntenivå, medfört både en ökad benägenhet att spara och en minskad efterfrågan på lånat kapital för investeringar. Att benägenheten att spara har ökat de senaste decennierna beror enligt litteraturen på flera faktorer: en ökande andel av befolkningen i den övre delen av den arbetsföra åldern, ett ökat sparande i tillväxtekonomierna i säkra tillgångar samt en ökad ekonomisk ojämlikhet¹⁰³ inom länder. Efterfrågan på lånat kapital för att investera har dämpats av fallande relativpris på kapitalvaror.¹⁰⁴ Dessutom har kapitalavkastningskravet ökat relativt den riskfria räntan vilket också verkar återhållande på benägenheten att investera.

RELATIVT SVAGT SAMBAND MELLAN REALRÄNTA OCH TILLVÄXT

Fram till nu har Konjunkturinstitutets bedömning av realräntan tio år framåt sammanfallit med bedömningen av den trendmässiga BNP-tillväxten, vilket är ett standardresultat i enkla makroekonomiska modeller.¹⁰⁵ Det finns dock flera skäl att ifrågasätta att sambandet mellan tillväxt och realränta på sikt är ett till ett. Ett skäl är den historiska utvecklingen av realräntor och tillväxt. Under de två decennier som föregick finanskrisen föll realräntan 3–4 procentenheter, beräknat som ett genomsnitt för Japan, Storbritannien, Tyskland och USA (se diagram 145). En svag negativ trend i BNP-tillväxten i OECD-länderna kan skönjas under samma period men den är betydligt mindre än nedgången i realräntan (se diagram 146). Dessutom visar tillväxten i världen inte på någon avmattning alls de två decennierna innan finanskrisen.¹⁰⁶

Flera nyligen publicerade empiriska studier bekräftar att sambandet mellan realränta och BNP-tillväxt är relativt svagt då effekter av konjunkturcykler rensats bort. Det gäller både studier av de senaste 150 åren¹⁰⁷ och av de senaste 30 åren¹⁰⁸.

¹⁰² Se Konjunkturinstitutet (2014). För längre översikter kring orsaker till fallande global realränta, se IMF (2014), EOP (2015) och Rachel och Smith (2015).

¹⁰³ Höginkomsttagare sparar i allmänhet mer än låginkomsttagare.

¹⁰⁴ Om substitutionselasticiteten mellan kapital och arbetskraft är mindre än ett så innebär fallande relativpris på kapital att investeringsefterfrågan faller vid en given räntenivå. Enligt en översikt av Acemoglu och Robinson (2015) är substitutionselasticiteten betydligt mindre än ett på kort och medellång sikt.

¹⁰⁵ Se till exempel Galí (2015) för en läroboksbeskrivning.

¹⁰⁶ Decenniet efter finanskrisen är mer svårtolkat eftersom såväl realräntorna som tillväxten i BNP delvis har fallit tillbaka av konjunktorella skäl.

¹⁰⁷ Se Hamilton m.fl. (2016).

¹⁰⁸ Se Holston m.fl. (2016) och Rachel och Smith (2015).

MARKNADSPRISÄTTNINGEN ÄR SVÅRTOLKAD PÅ GRUND AV OKONVENTIONELL PENNINGPOLITIK

Ett möjligt alternativt sätt att bedöma realräntan på längre sikt är att analysera prissättningen på de finansiella marknaderna. Som nämndes ovan beror utvecklingen av realräntan på globala trender och därför är stora ekonomier som USA och euroområdet viktiga att studera. Det finns även ekonomisk teori med visst empiriskt stöd som indikerar att skillnaden i realräntor är mindre mellan länder som handlar mycket med varandra.¹⁰⁹ Utvecklingen av realräntan i euroområdet är därför av särskild vikt för Sverige på grund av vår omfattande handel med länderna inom unionen.

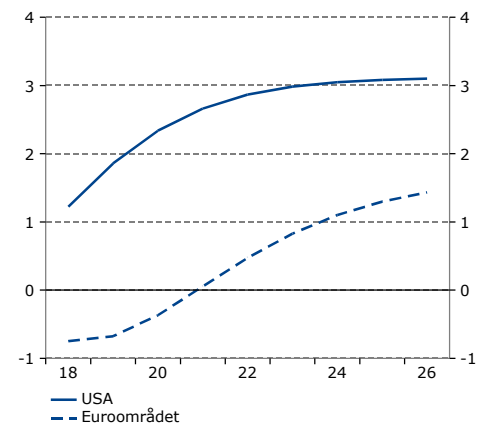
För att få en uppskattning av vilken realränta som förväntas råda om tio år kan implicita terminräntor studeras. Diagram 147 visar en uppskattad framtida utveckling av en kortsiktig nominell ränta i USA och euroområdet baserat på marknadsprissättning av terminer på räntemarknaden.¹¹⁰ I avsaknad av löptidspremier ger den en uppskattning av nivån på framtida dagsräntan fram till och med 2026. Enligt marknadsprissättningen kommer den kortsiktiga nominella räntan i USA uppgå till ca 3 procent 2026. Eftersom inflationen kan förväntas uppgå till 2 procent så betyder det att den förväntade realräntan enligt denna beräkning är ca 1 procent. Motsvarande nominella ränta för euroområdet uppgår till knappt 1,5 procent 2026. Det är lägre än ECB:s inflationsmål och indikerar därför en negativ realränta om tio år.

Marknadsprissättningen ska dock tolkas med stor försiktighet. Löptidspremierna är under normala förhållanden positiva vilket innebär att den korta nominella räntan på längre sikt i normalfallet förväntas bli lägre än vad som framgår i diagram 147. Både Federal Reserve och ECB bedriver dock omfattande program med så kallade kvantitativa lättnader. Ett uttalat syfte med dessa program har varit att minska löptidspremierna. Därför kan löptidspremierna till och med vara negativa i dagsläget, något som i så fall skulle innebära att den förväntade korta nominella räntan är högre än vad som framgår i diagram 147.

FÅTAL INTERNATIONELLA PROGNOSSMAKARE UPPDATERAR KONTINUERLIGT RÄNTEPROGNOSENER PÅ TIO ÅRS SIKT

När det gäller bedömningar från internationella prognosmakare finns endast begränsad information att tillgå om realräntans

Diagram 147 Framtida nominell kortränta enligt marknadsprissättning
Procent

Anm. Omedelbar implicit terminränta (instantaneous forward rate) baserad på statsobligationer.

Källor: Nationella centralbanker och Macrobond.

¹⁰⁹ Se Obstfeld och Rogoff (2001). Eaton m.fl. (2016) ger kvantitativt stöd åt de teoretiska argument som presenteras i studien av Obstfeld och Rogoff (2001).

¹¹⁰ Så kallad "Instantaneous forward rate" beräknad med hjälp av statsobligationer enligt Nelson-Siegel-Svensson metoden, se Nelson och Siegel (1987) och Svensson (1994).

förväntade nivå på längre sikt. IMF och OECD är vanligtvis viktiga källor för prognosmakare i mindre länder såsom Sverige. Dessa två internationella institutioner publicerar dock för närvarande inte regelbundna uppdateringar för räntor på tio års sikt.

Som nämndes ovan är USA ett viktigt land att studera för utvecklingen av den globala realräntan. För USA finns det andra prognosmakare som kontinuerligt publicerar uppdaterade bedömningar av realräntan på längre sikt. De bedömare som finns att tillgå är relativt samstämmiga i uppfattningen att realräntan i USA kommer att understiga BNP-tillväxten om tio år. En vanlig bedömning är att styrräntan i USA uppgår till ca 3 procent om tio år vilket innebär en realränta på ca 1 procent.¹¹¹

Konjunkturrella och strukturella orsaker till stigande realränta

Realräntan är i dagsläget negativ i många delar av världen, däribland USA, euroområdet och Sverige. I exempelvis USA är den reala styrräntan lägre än -1 procent.¹¹² Det är således ca 2 procentenheter lägre än den realränta på ca 1 procent som flera prognosmakare (se ovan) bedömer föreligga om tio år i USA. Det innebär att realräntan i USA förväntas stiga betydligt från dagens negativa nivåer. Denna ökning beror både på konjunkturrella faktorer via centralbankens penningpolitik och på strukturella faktorer där den demografiska utvecklingen sannolikt är av störst betydelse.

Realräntans nivå om tio år sammanfaller med realräntan i jämvikt eftersom konjunkturen då antas vara i balans. Den så kallade jämviktsrealräntan varierar dock över tid via de strukturella trender som nämnts ovan. En uppskattning av jämviktsrealräntan i nuläget kan därför, tillsammans med antagande om utvecklingen av strukturella trender framöver, bidra till en bedömning av realräntans nivå om tio år.

JÄMVIKTSREALRÄNTAN STIGER FRÅN LÅG NIVÅ

Empiriska uppskattningar av jämviktsrealräntan i nuläget är osäkra och varierar beroende på metodval. En sammanställning av fem empiriska studier visar att uppskattningen av jämviktsrealräntan i USA för närvarande i genomsnitt uppgår till

¹¹¹ Se CBO (2016), Federal Reserve (2016) och Consensus forecast (2016).

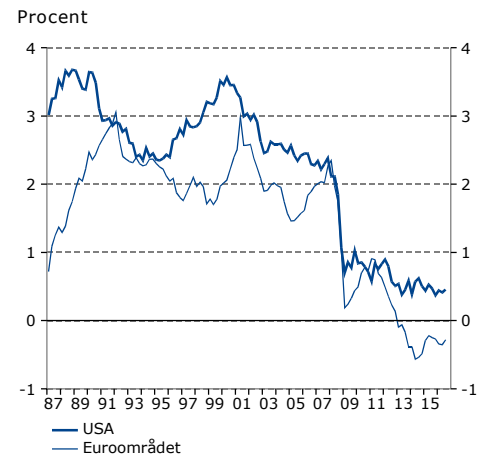
¹¹² Federal Reserves nuvarande styrränta är inom intervallet 0,75–1,00 procent. Förväntad inflation om ett år uppgick till 1,9 procent i februari enligt beräkningar gjorda av Federal Reserve Bank of Cleveland, se <https://www.clevelandfed.org/our-research/indicators-and-data/inflation-expectations.aspx>.

ca 0,5 procent.¹¹³ Empiriska uppskattningar varierar vidare mellan länder. Jämviktsrealräntan i euroområdet estimeras i allmänhet vara lägre än i USA och uppskattas ofta vara negativ i nuläget (se diagram 148). Variationen mellan olika studier är dock även här betydande.¹¹⁴

Sammantaget kan dock konstateras att dagens negativa realräntor i USA och euroområdet i allmänhet är lägre än i empiriska skattningar av nuvarande nivå på jämviktsrealräntan. Det innebär att den stigande realräntan som förväntas framöver beror dels på en konjunkturell anpassning av ränteläget via penningpolitiken, dels på strukturella trender i underliggande faktorer.

Som framgick ovan i diagram 145 är samvariationen i den trendmässiga utvecklingen av realräntan stor mellan länder. Flera av de faktorer som bidragit till fallande realränta kommer sannolikt att fortsätta att verka för att realräntan förblir jämförelsevis låg det kommande decenniet. Den demografiska utvecklingen bör dock bidra till att realräntan sammantaget stiger de kommande tio åren. Det beror på att andelen av befolkningen utanför arbetsför ålder bottnade 2010 och stiger betydligt framöver (se diagram 149). Dessa åldersgrupper sparar betydligt mindre än de som är i arbetsför ålder. Det finns uppskattningar som indikerar att den globala realräntan ökar med ca 1 procentenhet till 2030 och den demografiska utvecklingen bidrar med nästan hälften av denna ökning.¹¹⁵

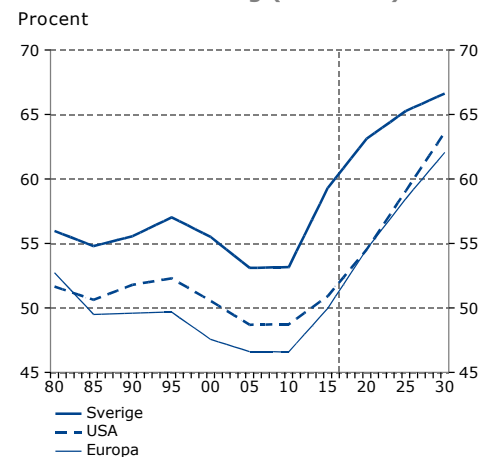
Diagram 148 En empirisk uppskattning av jämviktsrealränta

Anm. Realräntan definieras som en kortsiktig nominell ränta minus modellberäknade inflationsförväntningar.

Källa: Holston m.fl. (2016).

Diagram 149 Antal yngre (<15 år) och äldre (65+ år) i förhållande till arbetsför befolkning (15–64 år)

Källa: Förenta nationerna.

¹¹³ Se Williams (2017).

¹¹⁴ Se till exempel Belke och Klose (2016), Fries m.fl. (2016) och Holston m.fl. (2016).

¹¹⁵ Se Rachel och Smith (2015). Empiriska uppskattningar av demografins effekt på realräntan framöver skiljer sig dock en hel del åt. För studier på USA, se Carvalho m.fl. (2016), Favero m.fl. (2016) och Gagnon m.fl. (2016).

När är penningpolitiken expansiv?

Den vanligast förekommande definitionen av jämviktsrealränta i policyrelaterad litteratur är den reala ränta som är förenlig med fullt resursutnyttjande och ett uppfyllt inflationsmål.¹¹⁶ Om den faktiska realräntan är lägre än nuvarande bedömning av jämviktsrealräntan så är penningpolitiken expansiv och bidrar till ett ökat resursutnyttjande. Vid omvänt förhållande sägs penningpolitiken vara åtstramande eftersom den då bidrar till att dämpa resursutnyttjandet.

Då jämviktsrealräntan varierar över tiden via strukturella trender i underliggande faktorer går det inte att bedöma om penningpolitiken är expansiv i nuläget genom att jämföra dagens realränta med en bedömning av jämviktsrealräntan om tio år. En bedömning av om dagens penningpolitik är expansiv eller åtstramande behöver i stället baseras på en uppskattning av nuvarande nivå på jämviktsrealräntan.

Den faktiska realräntan är lägre än -1 procent i USA och nästan -2 procent i euroområdet.¹¹⁷ Eftersom empiriska studier i allmänhet indikerar att jämviktsrealräntan för närvarande är högre i både USA och euroområdet kan penningpolitiken med stor sannolikhet betecknas som expansiv. Även om det för närvarande inte finns några empiriska uppskattningar av jämviktsrealräntan i Sverige är det rimligt att anta att den nuvarande reala styrräntan på $-2,2$ procent också är expansiv.¹¹⁸

Konjunkturinstitutets bedömning

Som framgått ovan finns det flera skäl att frångå antagandet om att realräntan ska uppgå till den trendmässiga BNP-tillväxten inom tio år. Det empiriska sambandet mellan realränta och BNP-tillväxt är enligt nya studier svagare än vad Konjunkturinstitutet tidigare utgått ifrån. Därutöver indikerar såväl marknadsprissättning som bedömningar från internationella prognosmakare att realräntan på längre sikt understiger den trend-

¹¹⁶ Se till exempel Hamilton m.fl. (2016) och Holston m.fl. (2016). Det kan jämföras med jämviktsrealräntan i så kallade DSGE-modeller som definieras som den realränta som skulle föreligga i avsaknad av trögrörliga priser och löner. Den jämviktsrealräntan är ofta mycket volatil och är ett mer kortsiktigt begrepp än det som avses här, se till exempel Hristov (2016) för en uppskattning för USA.

¹¹⁷ För USA, se fotnot 112. I euroområdet är Eoinräntan för närvarande $-0,35$ procent och förväntad inflation om ett år $1,5$ procent (ECB, 2017).

¹¹⁸ Den nominella reporäntan är $-0,5$ procent och de ettåriga inflationsförväntningarna hos marknadsaktörerna är $1,7$ procent enligt Prospera.

mässiga BNP-tillväxten i Konjunkturinstitutets scenario till 2026.¹¹⁹

NY LÄGRE BEDÖMNING FÖR REALRÄNTOR PÅ TIO ÅRS SIKT

Realränteutvecklingen i USA ger viktig information för utvecklingen av olika internationella realräntor. Konjunkturinstitutets bedömning av internationella realräntor på 10 års sikt tar därför sin utgångspunkt i bedömningen av den reala styrräntan i USA på tio års sikt. Denna bedömning baseras i sin tur på information från såväl marknadsprissättningen, internationella prognosmakare som policyrelaterad litteratur. Baserat på denna information uppskattar Konjunkturinstitutets att den reala styrräntan i USA uppgår till 1,2 procent 2026. Osäkerheten är av naturliga skäl betydande på denna horisont. Samtidigt kan det noteras att samstämmigheten för närvarande är stor bland bedömare att den reala styrräntan om tio år kommer vara ungefär 1 procent.

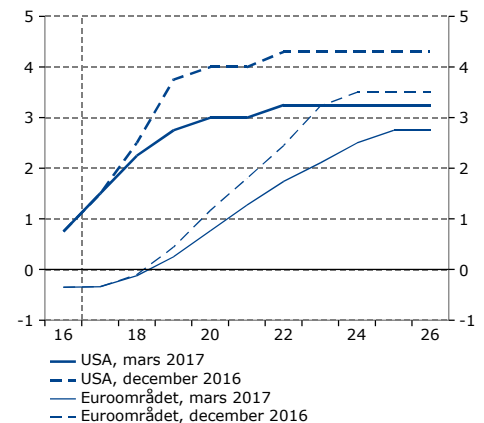
Den reala styrräntan i KIX6-länderna¹²⁰ om tio år antas uppgå till motsvarande ränta i USA plus hälften av skillnaden i BNP-tillväxt.¹²¹ BNP-tillväxten om tio år bedöms uppgå till 1,4 procent i euroområdet och 2,0 procent i USA. Därmed antas den reala styrräntan i euroområdet uppgå till 0,9 procent: $1,2 + 0,5 \cdot (1,4 - 2,0)$. Samma typ av beräkningar görs för övriga KIX6-länder. När dessa vägs samman med hjälp av exportvikter fås en real styrränta för KIX6-länderna på 1,0 procent 2026.

Den reala styrräntan i Sverige antas på tio års sikt anpassas till motsvarande ränta i KIX6-länderna. Detta antagande baseras på den ekonomiska teori som indikerar att realräntan är mer lika i länder som handlar mycket med varandra.¹²² Sveriges reala styrränta antas därför i likhet med KIX6-länderna uppgå till 1,0 procent 2026.¹²³

Tabell 21 sammanfattar Konjunkturinstitutets nuvarande antaganden för reala och nominella styrräntor på tio års sikt samt hur de har reviderats från *Konjunkturläget* i december 2016. I diagram 150 och diagram 151 framgår hur styrräntebanorna för

Diagram 150 Styrräntor

Procent (slutet av året)

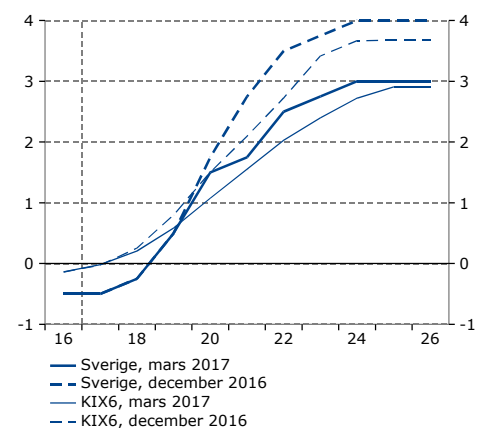

Anm. För euroområdet används Eonia.

Källor: Nationella centralbanker, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 151 Styrräntor

Procent (slutet av året)

Anm. KIX6-länderna består av USA, Japan, euroområdet (12 länder), Danmark, Norge och Storbritannien.

Källor: Nationella centralbanker, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

¹¹⁹ Realräntan på längre sikt sammanfaller med jämviktsrealräntan eftersom konjunkturen på denna horisont antas vara i balans.

¹²⁰ KIX6-länderna består av USA, Japan, euroområdet (12 länder), Danmark, Norge och Storbritannien.

¹²¹ Det kan jämföras med Konjunkturinstitutets tidigare antagande om att skillnaden mellan ländernas realräntor uppgick till hela skillnaden i BNP-tillväxt.

¹²² Se fotnot 109.

¹²³ Det kan jämföras med Riksbanken (2017) som bedömer att den reala styrräntan befinner sig i intervallet 0,5-2 procent på lång sikt. Denna bedömning från februari i år innebar en nedrevidering från Riksbankens tidigare intervall för den reala styrräntan på 1,5-2,5 procent.

USA, euroområdet, KIX6-länderna och Sverige har reviderats. I kapitlet ”Scenario för svensk ekonomi 2017–2021” diskuteras styrrentebanorna till och med 2021 mer i detalj.

Tabell 21 Reala och nominella styrräntor 2026

Procent

	Ny bedömning	Tidigare bedömning	Revidering
Real styrränta			
USA	1,2	2,0	-0,8
Euroområdet	0,9	1,6	-0,7
KIX6	1,0	1,7	-0,7
Sverige	1,0	2,0	-1,0
Nominell styrränta			
USA ¹	3,2	4,3	-1,1
Euroområdet ²	2,8	3,5	-0,7
KIX6 ³	3,0	3,7	-0,7
Sverige	3,0	4,0	-1,0

¹ Styrräntan i USA anpassas enligt Federal Reserve till deflatorn för hushållens konsumtion vars ökningstakt ska uppgå till 2 procent. Tidigare har Konjunkturinstitutet utgått från att den nominella styrräntan anpassas mot ökningstakten i KPI vilken är 2,3 procent. ² ECB:s inflationsmål antas uppgå till 1,9 procent. ³ KIX6-vägt inflationsmål uppgår till 2 procent. KIX6-länderna består av USA, Japan, euroområdet, Danmark, Norge och Storbritannien. De är här viktade med den andel av Sveriges export som går till respektive land.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Referenser

- Acemoglu, D. och J. A. Robinson (2015), ”The rise and decline of general laws of capitalism”, *Journal of Economic Perspectives*, vol. 29, nr. 1, sid. 3–28.
- Belke, A. och J. Klose (2016), ”Equilibrium real interest rates and secular stagnation – An empirical analysis for Euro area member countries”, RUHR Economic Papers nr. 621, Universität Bochum.
- Carvalho, C., A. Ferrero och F. Nechio (2016), ”Demographics and real interest rates: Inspecting the mechanism”, manuskript, april.
- CBO (2016), ”An update to the budget and economic outlook: 2016 to 2026”, Congressional Budget Office, augusti.
- Consensus forecast (2016), ”Global outlook : 2016–2026”, Consensus Economics Inc., oktober.

- Eaton, J., S. Kortum och B. Neiman (2016), "Obstfeld and Rogoff's International Macro Puzzles: A Quantitative Assessment", *Journal of Economic Dynamics and Control*, vol. 72, november, sid. 5–23.
- ECB (2017), "The ECB survey of professional forecasters. First quarter of 2017", januari, Europeiska Centralbanken.
- EOP (2015), "Long-Term Interest Rates: A Survey", Executive Office of the President, juli.
- Favero, C. A., A. E. Gozluklu och H. Yang (2016), "Demographics and the behavior of interest rates", *IMF Economic Review*, vol. 64, nr. 4, IMF.
- Fries, S., J.-S. Mésonnier, S. Mouabbi och J.-P. Renne (2016), "National natural rates of interest and the single monetary policy in the Euro Area", Working paper nr. 611, Banque de France.
- Federal Reserve (2016), Projection materials, december, <https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/files/fomcprojtabl20161214.pdf>.
- Gagnon, E., B.K. Johansen och D. Lopez-Salido (2016), "Understanding the new normal: The role of demographics", Working paper nr. 80, Federal Reserve Board, Washington.
- Galí, J. (2015), *Monetary policy, inflation and the business cycle: an introduction to the new Keynesian framework and its applications*, andra upplagan, Princeton University Press.
- Hamilton, J. D., E. S. Harris, J. Hatzius och K. D. West (2016), "The equilibrium real funds rate: Past, present, and future", *IMF Economic Review*, vol. 64, nr. 4, IMF.
- Holston, K., T. Laubach och J. C. Williams (2016), "Measuring the natural rate of interest: International trends and determinants", *Journal of International Economics*, under publicering.
- Hristov, A. (2016), "Measuring the natural rate of interest in the Eurozone: A DSGE perspective", *CESifo Forum* nr. 1, mars.
- IMF (2014), "Perspectives on global real interest rates", kapitel 3 i *World Economic Outlook*, april, IMF.
- Konjunkturinstitutet (2014), "Historiskt låga realräntor det kommande decenniet", fördjupning i *Konjunkturläget*, december.
- Nelson, C. R. och A. F. Siegel (1987), "Parsimonious modeling of yield curves", *Journal of Business*, vol. 60, nr. 4, sid. 473–489.

Obstfeld, M. och K. Rogoff (2001), "The six major puzzles in international macroeconomics: Is there a common cause?", i *NBER Macroeconomics Annual 2000*, vol. 15, sid. 339–390, MIT press.

Rachel, L. och T. D. Smith (2015), "Secular drivers of the global real interest rate", Staff Working paper nr. 571, Bank of England.

Riksbanken (2017), "Reporäntan på lång sikt", fördjupning i *Penningpolitisk rapport*, februari, Riksbanken.

Svensson, L. E. O. (1994), "Estimating and Interpreting Forward Interest Rates: Sweden 1992–1994", Working paper nr. 579, Institute for International Economic Studies, Stockholm.

Williams, J. C. (2017), "Three questions on r-star", *Economic Letter*, februari, Federal Reserve Board of San Francisco.

FÖRDJUPNING

Bedömning av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet

En växande andel äldre i befolkningen innebär en utmaning för de offentliga finanserna på längre sikt när utgifter för framför allt äldreomsorgen ökar. Konjunkturinstitutets bedömning är i nuläget att de offentliga finanserna inte är långsiktigt hållbara med en analys horisont till och med 2040. För att inte den offentliga skulden som andel av BNP ska öka framöver krävs antingen att skatterna höjs eller att utgiftsbesparande åtgärder vidtas. Behovet av budgetförstärkning är dock begränsat. Jämfört med beräkningarna för ett år sedan är de offentliga finanserna nu betydligt närmare att bedömas som hållbara.

Konjunkturinstitutet gör på uppdrag av regeringen varje år en bedömning av den långsiktiga hållbarheten i de offentliga finanserna. Denna fördjupning sammanfattar Konjunkturinstitutets rapport ”Hållbarhetsrapport 2017 för de offentliga finanserna” som publicerades den 24 februari. Bedömningen baseras på långsiktiga framskrivningar av offentliga inkomster och utgifter under givna antaganden (se nedan). Analys horisonten sträcker sig i huvudsak till 2040, men även framskrivningar till 2100 redovisas i rapporten.¹²⁴ Syftet med hållbarhetsbedömningar av detta slag är främst att i ett tidigt skede identifiera potentiella risker för framtida obalanser i de offentliga finanserna.

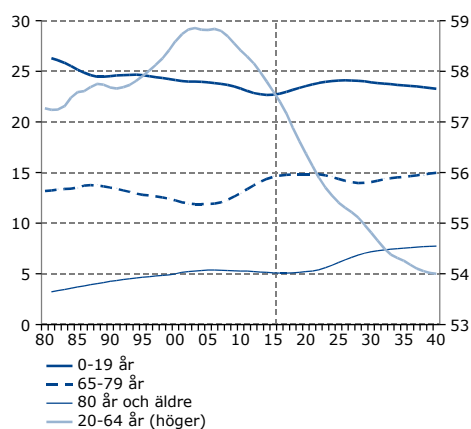
NETTOFÖRMÖGENHETENS UTVECKLING VIKTIGT BEDÖMNINGSKRITERIUM

Hållbarhet kan anses råda om utvecklingen av de offentliga finanserna leder till att den finansiella nettoförmögenheten på lång sikt stabiliserar sig som andel av BNP. Den finansiella nettoförmögenheten består av de finansiella tillgångarna i offentlig sektor minus dess skuld. En stabil nettoförmögenhet som andel av BNP är i normala fall förenligt med ett finansiellt sparande i balans. En ständigt sjunkande nettoförmögenhet som andel av BNP leder förr eller senare till att den offentliga sektorn inte klarar att finansiera räntebetalningarna. I Sverige har nettoförmögenheten varit positiv sedan 2005 och uppgår i dag till knappt 20 procent av BNP.

¹²⁴Rapportens framskrivningar utgår från Konjunkturinstitutets prognos från december 2016. Siffror i rapporten som avser perioden 2016–2021 stämmer därför inte nödvändigtvis överens med motsvarande siffror i denna utgåva av Konjunkturläget.

Diagram 152 Befolkningens ålderssammansättning

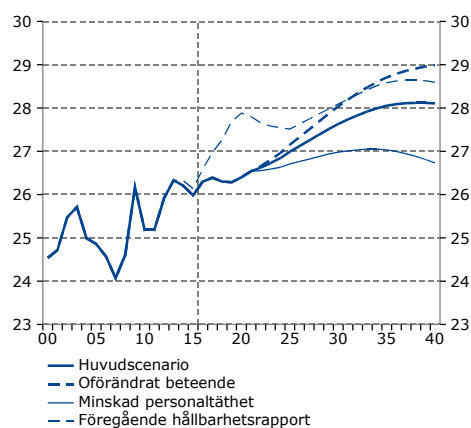
Procent av totala befolkningen

Källa: SCB.

Diagram 153 Offentlig konsumtion

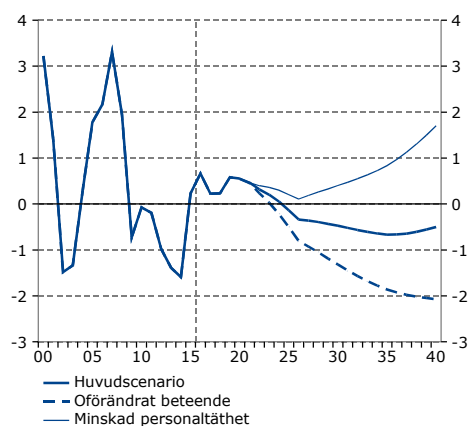
Procent av BNP

Anm. Föregående hållbarhetsrapport avser Specialstudie 47, Konjunkturinstitutet, 2016.
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 154 Finansiellt sparande i offentlig sektor

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

BEGRÄNSAD BUDGETFÖRSTÄRKNING KRÄVS FÖR ATT NÅ HÅLLBARHET

Hållbarhetsberäkningarna baseras på långsiktiga scenarier där det antas att skattesystemet är oförändrat och att det nuvarande offentliga välfärdsåtagandet bibehålls. Att det offentliga välfärdsåtagandet bibehålls innebär här att personaltätheten per brukare av välfärdstjänsterna är konstant och att ersättningsgraden i de sociala transfereringarna bibehålls.¹²⁵

Den demografiska utvecklingen, med framför allt en ökande andel äldre, har stor betydelse för framskrivningarna av de offentliga utgifterna då den gruppen kräver mer offentligfinansierad välfärdsservice relativt andra grupper (se diagram 152).

I huvudscenariot antas att utträdesåldern från arbetsmarknaden stiger och att behovet av välfärdstjänster bland äldre successivt minskar i takt med att den återstående medellivslängden för en 65-åring ökar med tre år fram till 2040. Utträdesåldern antas då ha ökat från 64 år i dag till 65 år samtidigt som behovet av välfärdstjänster förskjutits uppåt i åldern med 1,5 år.¹²⁶ Trots det bidrar den växande andelen äldre till en stor del av ökningen i offentlig konsumtion från nuvarande 26 procent av BNP till 28 procent 2040 (se diagram 153).

Denna ökning av offentlig konsumtion leder till att det finansiella sparandet i offentlig sektor successivt sjunker som andel av BNP. Det finansiella sparandet är positivt i nuläget men blir negativt 2025 och når -0,5 procent av BNP 2040 (se diagram 154). Detta leder till att bruttoskulden¹²⁷ stiger till 44 procent av BNP 2040 (se diagram 155). Nettoförmögenheten ökar på kort sikt när finansiellt sparande är positivt men minskar successivt efter 2024 och uppgår till 14 procent av BNP 2040 (se diagram 156). Att den offentliga nettoförmögenheten sjunker till och med 2040 innebär att de offentliga finanserna i huvudscenariot

¹²⁵ Med offentligt välfärdsåtagande avses alltså här en snäv definition som fokuserar på den offentliga budgetens utgiftssida. Andra aspekter av offentligt åtagande såsom samhällsekonomisk effektivitet och inkomstfördelning beaktas inte. Utöver att personaltätheten och ersättningsgraden i de sociala transfereringarna bibehålls på nuvarande nivå antas en viss standardökning i välfärdstjänsterna. Standardökningen följer av att priserna på kapitalvaror och andra insatsvaror antas öka långsammare än lönerna samtidigt som andelen av de offentliga kostnaderna som läggs på dessa delar hålls konstant. Detta innebär att personalen med tiden får mer och/eller bättre kapital- och insatsvaror, vilket i sin tur innebär att varje anställd kan producera mer. Standardökningen som följer av dessa antaganden kan därmed ses som en produktivitetsökning som i sin helhet tillfaller brukarna av välfärdstjänsterna. Historiskt sett har den offentliga konsumtionen ökat mer än vad som kan förklaras av det demografiska behovet, i snitt 0,6 procent per år sedan 1995.

¹²⁶ En stigande utträdesålder från arbetsmarknaden är i linje med bland annat senaste Långtidsutredningen där det i basscenariot antas att en ökande medellivslängd leder till en högre pensionsålder, se Långtidsutredningen 2015, SOU 2015:104.

¹²⁷ Bruttoskuld avser den konsoliderade bruttoskulden för offentlig sektor (Maastrichtskulden).

inte bedöms vara långsiktigt hållbara över denna tidshorisont. Det krävs dock endast en begränsad budgetförstärkning för att hållbarhet ska uppnås. I det fall skatterna skulle höjas, räcker det med en höjning av skattekvoten (skatter och avgifter som andel av BNP) med i genomsnitt 0,4 procentenheter fram till 2040 för att finansiellt sparande ska nå balans varje år (se diagram 157).

HÅLLBARHET I TVÅ ALTERNATIVSCENARIER

Analysen innehåller också två alternativscenarier för att belysa effekten av olika antaganden. I det första (oförändrat beteende) antas att utträdesåldern från arbetsmarknaden är oförändrad på dagens nivå samt att behovet av välfärdstjänster i olika åldersgrupper förblir densamma som i dag. I detta scenario ökar offentlig konsumtion som andel av BNP med ytterligare 1 procentenhet jämfört med huvudscenariot. Detta leder till att det finansiella sparandet sjunker snabbare och att nettoförmögenheten minskar till noll 2040 (se diagram 156).

I det andra alternativscenariot (minskad personaltäthet) antas personaltätheten i välfärdstjänsterna minska med 0,3 procent per år.¹²⁸ Den lägre personaltätheten leder till att offentlig konsumtion som andel av BNP ökar med 0,5 procentenheter fram till 2040, och därmed är ca 1,4 procentenheter lägre än i huvudscenariot. Till skillnad från övriga scenarier blir det finansiella sparandet aldrig negativt och bruttoskulden understiger 30 procent av BNP 2040. Den finansiella nettoförmögenheten blir i detta scenario i stort sett oförändrad fram till 2030, varefter den successivt stiger till 30 procent av BNP 2040.

För att uppnå långsiktig hållbarhet i scenariot med oförändrat beteende samtidigt som det offentliga välfärdsåtagandet bibehålls krävs att skattekvoten höjs med i genomsnitt 1 procentenhet till 2040. I scenariot med minskad personaltäthet finns däremot utrymme att sänka skatterna eller höja utgifterna (se diagram 157).

STORT BEHOV AV PERSONAL FRAMÖVER

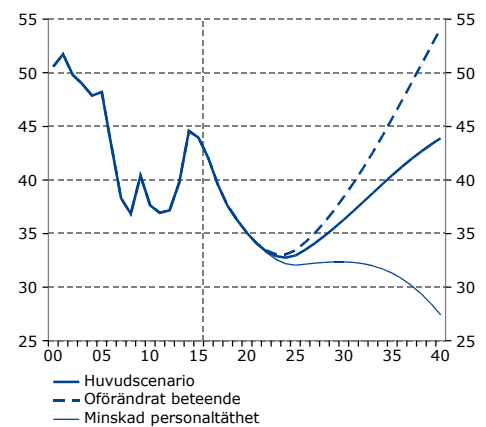
Den demografiska utvecklingen innebär inte bara finansiella utmaningar för den offentliga sektorn utan även utmaningar vad gäller personalförsörjningen. I takt med att befolkningen blir allt äldre krävs ett stort personaltillskott inom offentlig sektor om nuvarande personaltäthet ska upprätthållas.

Den ökning av offentlig konsumtion som huvudscenariot implicerar innebär en volymökning på 39 procent mellan 2016

¹²⁸ Huvudscenariot inkluderar en årlig standardökning i välfärdstjänsterna motsvarande den som i genomsnitt observerats de senaste 20 åren. I detta alternativscenario är den standardökning som tillfaller brukarna av välfärdstjänster något lägre (se fotnot 125).

Diagram 155 Offentlig sektors bruttoskuld (Maastrichtskuld)

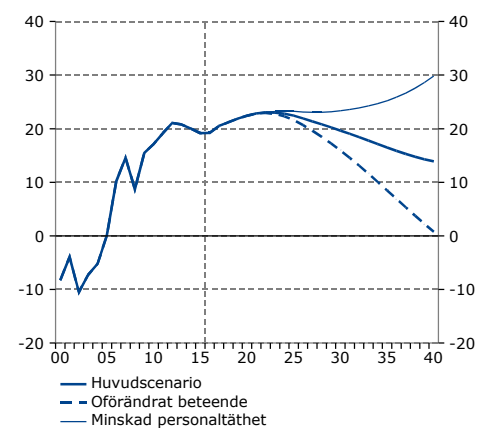
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 156 Offentliga sektorers finansiella nettoförmögenhet

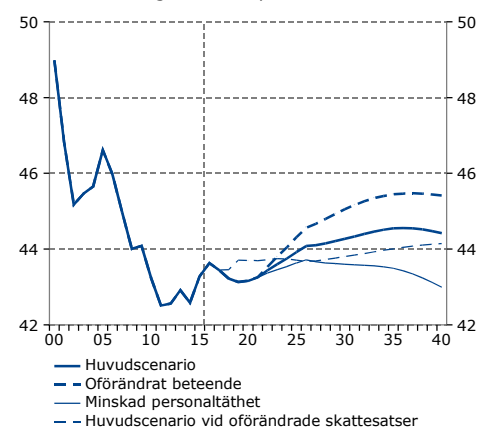
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 157 Skattekvot vid justerade skatter

Skatter och avgifter som procent av BNP

Anm. Diagrammet bygger på framskrivningar där skattesatserna har justerats så att det finansiella sparandet är noll varje år fr.o.m. 2018.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

och 2040. Vid oförändrad personaltäthet förutsätter det ett personaltillskott, det vill säga en ökning av antalet offentligt finansierade arbetade timmar, med 25 procent. Det kan jämföras med att personalbehovet sedan 1993 har ökat med 13 procent.¹²⁹ Behoven av personaltillskott är särskilt stort inom socialt skydd, vilket främst innebär äldreomsorg. Där behövs det ett personaltillskott på nästan 47 procent fram till 2040 för att behålla personaltätheten, trots antagandet om ett förlängt arbetsliv och minskat behov av välfärdstjänster bland äldre vid en given ålder.

NÄRMARE HÅLLBARHET JÄMFÖRT MED FÖRRA ÅRETS RAPPORT

I 2016 års hållbarhetsrapport bedömdes de offentliga finanserna vara betydligt längre från långsiktig hållbarhet än i årets rapport. Då behövdes i huvudscenariot budgetförstärkande åtgärder motsvarande en höjd skattekvot på i genomsnitt 1,6 procentenheter fram till 2040. Detta kan jämföras med 0,4 procentenheter i årets beräkningar. Att hållbarheten har förbättrats beror främst på en ändrad demografisk prognos och lägre direkta utgifter för flyktingmottagandet. Jämfört med förra årets rapport har Migrationsverket reviderat ner antalet nya asylsökande med drygt 360 000 personer för perioden 2015–2019. Totalt sett innebär detta att utgifterna för flyktingmottagandet har reviderats ner med nästan 100 miljarder kronor 2015–2019. Detta ger ett högre finansiellt sparande och leder i sin tur till en mer gynnsam utveckling av den offentliga sektorns bruttoskuld jämfört med i förra årets rapport. Därigenom blir skillnaden i utvecklingen av det finansiella sparandet större ju längre scenariot skrivs fram. Det visar på att kortsiktiga förändringar i de offentliga finanserna kan ha stor betydelse för de långsiktiga framskrivningarna.

HÅLLBARHET PÅ RIKTIGT LÅNG SIKT

På ännu längre sikt, bortom 2060, sjunker offentlig konsumtion som andel av BNP till följd av att antagandet om beteendeförnyring får större genomslag med tiden. År 2100 antas en 80-åring vara i behov av samma välfärdsservice som dagens 75-åring. Följden blir att nettoförmögenheten stabiliserar sig som andel av BNP bortom 2090. Denna utveckling innebär att de offentliga finanserna är hållbara enligt den så kallade S2-indikatorn. Denna indikator är framtagen av EU-kommissionen och beräknar hållbarheten i ett oändligt tidsperspektiv. Stabilise-

¹²⁹ Personalbehovet definieras som utvecklingen av offentligt finansierade arbetade timmar och antas följa det demografiska behovet. Personalbehovet sedan 1993 avser alltså det beräknade behovet och inte utfall.

ringen av nettoförmögenheten sker dock på en negativ nivå då nettoförmögenheten är knappt -10 procent av BNP efter 2090.

Tabellbilaga

På Konjunkturinstitutets webbplats finns fler variabler och längre tidsserier, se www.konj.se/statistik.

INNEHÅLL

Internationell konjunkturutveckling	98
Tabell A1 BNP i världen.....	98
Tabell A2 KPI i världen.....	99
Tabell A3 Nyckeltal för euroområdet.....	99
Tabell A4 Nyckeltal för USA.....	100
Tabell A5 Scenario för internationell ekonomi.....	100
Konjunkturen i Sverige 2017–2018	101
Tabell A6 Försörjningsbalans	101
Tabell A7 Hushållens inkomster, konsumtionsutgifter och sparande.....	102
Tabell A8 Bytesbalans och finansiellt sparande	102
Tabell A9 BNI.....	103
Tabell A10 Produktion.....	103
Tabell A11 Arbetade timmar.....	103
Tabell A12 Produktivitet.....	104
Tabell A13 Arbetsmarknaden	104
Tabell A14 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.....	104
Tabell A15 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna	105
Tabell A16 Tillförsel- och användningspriser	105
Tabell A17 Priser, kostnader och vinster i näringslivet.....	106
Tabell A18 Konsumentpriser.....	106
Scenario för svensk ekonomi 2017–2021	107
Tabell A19 Resursutnyttjande	107
Tabell A20 Scenario för svensk ekonomi	107
Tabell A21 BNP och efterfrågan.....	108
Tabell A22 Räntor och växelkurser.....	108
Offentliga finanser 2017–2021	109
Tabell A23 Offentliga sektorns finanser.....	109
Tabell A24 Statens finanser.....	110
Tabell A25 Ålderspensionssystemets finanser	110
Tabell A26 Kommunsektorns finanser	111
Tabell A27 Offentliga sektorns inkomster	111
Tabell A28 Offentliga sektorns utgifter	112
Tabell A29 Transfereringar från den offentliga sektorn till hushållen	112
Tabell A30 Inkomstindex, balansindex, inkomstpensioner och balanstal	112
Tabell A31 Statens budgetsaldo och skuld	113
Tabell A32 Utgiftstak för staten	113

Internationell konjunkturutveckling

Tabell A1 BNP i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP respektive procentuell förändring, fasta priser

	Vikt 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Världen		3,5	3,3	3,4	3,2	3,1	3,5	3,5
KIX-vägd	74,4	1,1	1,3	2,2	2,2	2,0	2,2	2,2
OECD	45,2	1,3	1,5	2,0	2,4	1,7	2,0	2,1
USA	15,8	2,2	1,7	2,4	2,6	1,6	2,3	2,5
Euroområdet	12,0	-0,9	-0,2	1,2	1,9	1,7	1,6	1,6
Tyskland	3,4	0,7	0,6	1,6	1,5	1,8	1,7	1,7
Frankrike	2,3	0,2	0,6	0,7	1,2	1,1	1,3	1,6
Italien	1,9	-2,9	-1,7	0,2	0,7	1,0	0,9	1,0
Spanien	1,4	-2,9	-1,7	1,4	3,2	3,2	2,4	2,1
Finland	0,2	-1,4	-0,8	-0,6	0,3	1,6	1,2	1,1
Japan	4,2	1,5	2,0	0,2	1,2	1,0	1,1	0,8
Storbritannien	2,4	1,3	1,9	3,1	2,2	1,8	1,7	1,5
Sverige	0,4	0,1	1,2	2,7	3,8	3,0	2,8	2,2
Norge	0,3	2,6	1,1	1,9	1,6	0,9	1,3	1,7
Danmark	0,2	0,2	0,9	1,7	1,6	1,1	1,7	1,6
Tillväxtekonomier ²	54,8	5,4	4,9	4,6	3,9	4,2	4,7	4,6
Kina	17,3	7,8	7,7	7,3	7,1	6,7	6,4	5,9
Indien	7,0	5,1	6,5	7,1	7,4	6,8	7,5	7,3
Brasilien	2,8	1,9	3,0	0,5	-3,8	-3,6	0,3	2,0
BNP per invånare								
USA		1,5	0,9	1,6	1,8	0,9	1,6	1,8
Euroområdet		-1,1	-0,4	1,0	1,6	1,4	1,4	1,3
Japan		1,7	2,2	0,4	1,4	1,1	1,4	1,2
Exportmarknadstillväxt								
Världen ³		2,0	2,7	3,5	3,5	2,5	3,4	3,3

¹ KIX-vägd BNP beräknas som det vägda medelvärdet av BNP-tillväxttakten i de 32 länder som ingår i KIX. ² Tillväxtekonomier definieras som länder som inte är medlemmar av OECD. ³ Exportmarknadstillväxten avser den samlade importefterfrågan i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

Anm. BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A2 KPI i världen

Procentuell förändring

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
OECD	2,9	2,2	1,6	1,7	0,6	1,1	2,3	2,2
USA	3,1	2,1	1,5	1,6	0,1	1,3	2,4	2,4
Euroområdet	2,7	2,5	1,3	0,4	0,0	0,2	1,7	1,4
Tyskland	2,5	2,1	1,6	0,8	0,1	0,4	1,9	1,6
Frankrike	2,3	2,2	1,0	0,6	0,1	0,3	1,4	1,3
Italien	2,9	3,3	1,3	0,2	0,1	-0,1	1,3	1,2
Spanien	3,1	2,4	1,5	-0,2	-0,6	-0,3	2,2	1,6
Finland	3,3	3,2	2,2	1,2	-0,2	0,4	1,3	1,3
Japan	-0,3	-0,1	0,3	2,8	0,8	-0,1	0,6	0,9
Storbritannien	4,5	2,8	2,6	1,5	0,1	0,6	2,6	2,6
Sverige	1,4	0,9	0,4	0,2	0,7	1,1	1,5	1,3
Norge	1,2	0,4	2,0	1,9	2,0	3,9	2,4	2,3
Danmark	2,7	2,4	0,5	0,3	0,2	0,0	1,3	1,6
Tillväxtekonomier ¹								
Kina	5,6	2,6	2,6	2,0	1,4	2,3	2,4	2,5
Indien	8,9	9,3	10,9	6,4	5,9	4,9	4,6	5,0
Brasilien	6,6	5,4	6,2	6,3	9,0	8,7	5,7	4,9

¹ Tillväxtekonomier definieras som länder som inte är medlemmar av OECD.

Anm. KPI för EU-länder, inklusive Sverige, och Norge avser harmoniserade index för konsumentpriser (HIKP). OECD-aggregatet avser nationella KPI-serier. Aggregatet för euroområdet är vägt med konsumtionsvikter från Eurostat och OECD-aggregatet med konsumtionsvikter från OECD.

Källor: OECD, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A3 Nyckeltal för euroområdet

Miljarder euro, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hushållens konsumtionsutgifter	5 744	-1,2	-0,5	0,8	1,8	1,9	1,5	1,4
Offentliga konsumtionsutgifter	2 165	-0,3	0,3	0,6	1,3	1,8	1,0	0,9
Fasta bruttoinvesteringar	2 065	-3,3	-2,5	1,5	3,0	2,5	2,5	3,1
Lagerinvesteringar ¹	11	-0,9	0,1	0,3	-0,2	-0,1	0,1	0,0
Export	4 829	2,9	2,2	4,4	6,3	2,7	3,5	3,2
Import	4 358	-0,6	1,4	4,9	6,3	3,4	3,8	3,6
BNP	10 455	-0,9	-0,2	1,2	1,9	1,7	1,6	1,6
HIKP ²		2,5	1,3	0,4	0,0	0,2	1,7	1,4
Arbetslöshet ³		11,4	12,0	11,6	10,9	10,0	9,5	9,2
Styrränta ⁴		0,75	0,25	0,05	0,05	0,00	0,00	0,00
Tioårig statsobligationsränta ⁵		1,6	1,6	1,2	0,5	0,1	0,5	0,9
Dollar/euro ⁶		1,29	1,33	1,33	1,11	1,11	1,06	1,05

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Nivå, procent, vid slutet av året. Avser refinansräntan. ⁵ Nivå, procent. Avser Tyskland. ⁶ Nivå.

Källor: ECB, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A4 Nyckeltal för USA

Miljarder dollar, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hushållens konsumtionsutgifter	12 284	1,5	1,5	2,9	3,2	2,7	2,6	2,5
Offentliga konsumtionsutgifter	2 605	-0,9	-2,4	-0,7	1,6	0,8	0,9	2,2
Fasta bruttoinvesteringar	3 577	6,4	3,1	4,3	3,7	0,7	3,2	4,6
Lagerinvesteringar ¹	93	0,1	0,2	-0,1	0,2	-0,4	0,2	0,0
Export	2 264	3,4	3,5	4,3	0,1	0,4	1,8	2,2
Import	2 786	2,2	1,1	4,4	4,6	1,1	4,3	4,3
BNP	18 037	2,2	1,7	2,4	2,6	1,6	2,3	2,5
KPI ²		2,1	1,5	1,6	0,1	1,3	2,4	2,4
Arbetslöshet ³		8,1	7,4	6,2	5,3	4,9	4,7	4,5
Styrränta ⁴		0,25	0,25	0,25	0,50	0,75	1,50	2,25
Tioårig statsobligationsränta ⁵		1,8	2,4	2,5	2,1	1,8	2,6	2,9
Dollar/euro ⁶		1,29	1,33	1,33	1,11	1,11	1,06	1,05

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Nivå, procent, vid slutet av året. Avser Federal Funds target rate. ⁵ Nivå, procent. ⁶ Nivå.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Federal Reserve, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A5 Scenario för internationell ekonomi

Procentuell förändring respektive procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
BNP i OECD	2,0	2,4	1,7	2,0	2,1	1,9	1,7	1,7
BNP i euroområdet	1,2	1,9	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5
BNP i USA	2,4	2,6	1,6	2,3	2,5	2,3	1,6	1,5
BNP i tillväxtekonomier	4,6	3,9	4,2	4,7	4,6	4,7	4,9	4,9
BNP i världen	3,4	3,2	3,1	3,5	3,5	3,5	3,5	3,6
HIKP i euroområdet	0,4	0,0	0,2	1,7	1,4	1,5	1,7	1,9
KPI i USA	1,6	0,1	1,3	2,4	2,4	2,5	2,4	2,3
Styrränta i euroområdet ¹	0,05	0,05	0,00	0,00	0,00	0,50	1,00	1,50
Styrränta i USA ¹	0,25	0,50	0,75	1,50	2,25	2,75	3,00	3,00
Styrränta, KIX6-vägd ¹	0,16	0,02	-0,14	-0,02	0,21	0,58	1,08	1,55
Dagslåneränta, euroområdet (Eonia) ¹	0,0	-0,2	-0,4	-0,3	-0,1	0,3	0,8	1,3

¹ I slutet av året.

Anm. KIX6-vägd styrränta avser ett genomsnitt av Eonia för euroområdet samt styrräntor i USA, Norge, Storbritannien, Danmark och Japan. Övriga aggregat beräknas med hjälp av köpkraftskorrigerade BNP-vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturen i Sverige 2017–2018

Tabell A6 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hushållens konsumtionsutgifter ¹	1 884	0,8	1,9	2,1	2,7	2,2	2,3	2,4
Varor	852	1,1	0,8	2,6	3,7	3,2	1,9	1,8
Tjänster exkl. bostad	602	0,2	3,1	3,1	2,9	2,3	2,7	3,1
Bostäder	370	0,4	1,3	2,1	2,5	2,7	2,7	2,3
Offentliga konsumtionsutgifter	1 086	1,1	1,3	1,5	2,5	3,1	1,3	0,9
Statlig konsumtion	290	2,5	3,6	1,7	2,9	3,0	1,3	1,4
Kommunal konsumtion	796	0,6	0,4	1,5	2,4	3,1	1,3	0,7
Fasta bruttoinvesteringar ²	989	-0,2	0,6	5,5	7,0	5,9	3,7	3,0
Näringslivet exkl. bostäder	634	2,3	0,7	4,2	6,6	1,8	2,6	2,5
Industrin	208	-3,1	1,8	8,8	8,4	-0,9	1,2	3,4
Övriga varubranscher	108	4,7	1,4	3,1	6,4	0,1	-1,2	-0,5
Tjänster exkl. bostäder	318	4,8	-0,3	1,8	5,5	4,1	4,7	2,9
Bostäder	187	-11,8	0,9	15,6	16,1	17,1	6,3	3,4
Offentliga myndigheter	163	1,7	-0,3	1,6	-0,5	8,7	4,4	4,4
Inhemsk efterfrågan exkl. lager	3 959	0,6	1,4	2,7	3,7	3,4	2,4	2,2
Lagerinvesteringar ³	23	-1,1	0,2	0,2	0,3	0,1	-0,2	0,0
Total inhemsk efterfrågan	3 983	-0,6	1,6	2,9	4,0	3,5	2,1	2,1
Export	1 906	1,0	-0,8	5,3	5,6	3,4	4,0	3,7
Export av varor	1 292	0,3	-2,9	3,1	3,3	3,5	4,0	3,7
Bearbetade varor	1 032	-2,9	-0,9	1,6	3,7	3,1	4,1	3,9
Råvaror	261	12,2	-9,4	8,6	2,1	5,3	3,4	2,8
Export av tjänster	614	3,0	5,0	10,4	10,9	3,0	4,1	3,8
Total efterfrågan	5 889	-0,1	0,8	3,6	4,5	3,4	2,7	2,6
Import	1 708	0,5	-0,1	6,3	5,5	3,7	3,2	3,9
Import av varor	1 167	-0,8	-1,7	4,6	5,6	5,2	3,7	3,9
Bearbetade varor	870	-2,9	-0,1	4,8	5,9	4,5	4,3	4,8
Råvaror	296	4,3	-5,2	4,2	4,8	7,3	2,0	1,4
Import av tjänster	541	4,3	4,1	10,4	5,3	0,4	2,2	3,9
Nettoexport ³	198	0,3	-0,3	-0,2	0,3	0,0	0,5	0,1
BNP	4 181	-0,3	1,2	2,6	4,1	3,3	2,5	2,1
BNP per invånare ⁴	427	-1,0	0,4	1,6	3,0	2,1	1,2	0,9

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer samt nettot av hushållens konsumtion i utlandet och utländsk konsumtion i Sverige. ² Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ³ Förändring i procent av BNP föregående år.

⁴ Tusental kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A7 Hushållens inkomster, konsumtionsutgifter och sparande

Miljarder kronor, löpande priser, respektive procentuell förändring

	Nivå 2015	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Lönesumma, justerad för utland	1 662	4,3	4,7	4,5	4,3	4,1	3,8	3,8
Timlön enligt NR ¹		3,2	2,6	3,1	3,1	3,3	3,4	3,5
Arbetade timmar ^{1,2}		1,2	2,3	1,4	1,2	0,8	0,4	0,4
Transfereringar från offentlig sektor, netto	594	2,6	3,0	3,4	3,0	3,2	3,5	3,7
Kapitalinkomster, netto	266	14,1	-3,6	4,7	2,4	9,2	5,8	1,2
Övriga inkomster, netto	282	4,5	10,1	4,0	4,4	5,0	5,3	5,4
Inkomster före skatt³	2 803	4,8	4,1	4,2	3,8	4,5	4,1	3,7
Direkt skatt ⁴	751	-1,4	-0,1	-0,2	-0,5	0,0	0,2	0,1
Disponibel inkomst	2 052	3,4	4,0	4,0	3,3	4,5	4,3	3,8
Konsumentpris ⁵		1,0	1,0	1,6	1,5	1,8	2,0	2,1
Real disponibel inkomst	2 052	2,4	3,0	2,4	1,8	2,7	2,2	1,7
per invånare ⁶	209	1,3	1,7	1,1	0,7	1,6	1,0	0,6
Konsumtionsutgifter	1 884	2,7	2,2	2,3	2,4	2,5	2,7	2,8
Sparande ⁷	365	16,2	16,5	16,4	15,8	15,8	15,2	14,1
Eget sparande ⁷	168	8,2	8,8	8,9	8,4	8,6	8,1	7,2
Finansiellt sparande ⁷	310	13,8	13,6	13,7	13,1	13,1	12,6	11,5

¹ Kalenderkorrigerat. ² Avser anställdas timmar. ³ Tillväxten i inkomster före skatt är en vägd summa av tillväxttakterna för lönesumma, transfereringar, kapitalinkomster och övriga inkomster. ⁴ Förändring i procent av inkomster före skatt med omvänt tecken. ⁵ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. ⁶ Tusental kronor. ⁷ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A8 Bytesbalans och finansiellt sparande

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Nettoexport, varor	125	138	122	123	126	113	126	132
Nettoexport, tjänster	47	44	48	47	73	89	101	106
Löner, netto	17	18	17	18	16	13	13	13
Kapitalavkastning, netto	57	67	63	63	45	55	72	69
Transfereringar med mera, netto	-54	-56	-58	-62	-64	-54	-61	-71
Bytesbalans	192	210	192	190	196	216	251	249
Procent av BNP	5,3	5,7	5,1	4,8	4,7	4,9	5,5	5,2
Kapitaltransfereringar	-6	-6	-9	-5	-8	-3	-5	-5
Finansiellt sparande	186	204	183	184	187	213	247	244
Procent av BNP	5,1	5,5	4,9	4,7	4,5	4,9	5,4	5,1

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A9 BNI

Miljarder kronor, löpande priser samt tusental respektive procentuell förändring

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNI	4 245	1,0	2,1	4,4	5,5	4,8	5,0	3,8
Deflator, inhemsk användning		1,1	1,1	1,7	1,7	1,4	2,2	1,8
Real BNI		-0,1	1,0	2,6	3,7	3,4	2,8	2,0
Befolkning	9 799	0,7	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,2
Real BNI per invånare¹	433	-0,8	0,2	1,6	2,6	2,1	1,5	0,8

¹ Tusental kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A10 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Varubranscher	1 021	-3,7	-1,8	0,9	4,8	1,5	2,0	2,5
Varav: Industri	644	-6,6	-1,1	-0,5	3,9	0,4	2,1	2,9
Byggverksamhet	218	-5,3	-3,8	3,1	9,2	5,3	2,7	2,3
Tjänstebanscher	1 883	2,3	3,9	4,5	4,2	3,8	3,8	2,6
Näringsliv	2 904	0,0	1,8	3,2	4,4	3,0	3,2	2,6
Offentliga myndigheter	745	1,4	-0,3	1,2	0,3	2,1	1,6	1,1
BNP till baspris¹	3 700	0,3	1,3	2,8	3,5	2,8	2,8	2,3
Produktskatter/subventioner	482	-1,3	0,5	2,2	6,3	5,1	2,5	1,7
BNP till marknadspris	4 181	0,1	1,2	2,7	3,8	3,0	2,8	2,2

¹ Inklusivt produktion i hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A11 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Varubranscher	1 926	-0,7	-0,6	0,3	0,4	-0,6	0,3	0,3
Varav: Industri	1 013	-3,1	-2,4	-1,1	-0,9	-1,1	-0,1	-0,1
Byggverksamhet	572	2,8	0,7	2,5	2,1	1,3	1,2	1,3
Tjänstebanscher	3 581	0,8	0,8	2,4	1,5	2,2	1,7	1,5
Näringsliv	5 507	0,3	0,3	1,7	1,1	1,2	1,2	1,1
Offentliga myndigheter	2 077	1,6	0,6	2,1	0,6	3,1	1,8	1,3
Hela ekonomin¹	7 748	0,7	0,4	1,8	1,0	1,7	1,4	1,2

¹ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A12 Produktivitet

Kronor per timme (baspris) respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Varubranscher	530	-3,1	-1,2	0,6	4,4	2,1	1,7	2,2
Varav: Industri	636	-3,6	1,4	0,6	4,8	1,5	2,3	3,0
Byggverksamhet	380	-7,9	-4,4	0,6	6,9	3,9	1,4	1,0
Tjänstebanscher	526	1,4	3,0	2,0	2,6	1,5	2,1	1,1
Näringsliv	527	-0,3	1,5	1,5	3,2	1,7	1,9	1,5
Offentliga myndigheter	359	-0,2	-1,0	-0,9	-0,4	-0,9	-0,2	-0,2
Hela ekonomin¹	477	-0,4	0,9	1,0	2,5	1,0	1,4	1,1

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A13 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Arbetade timmar ¹	7 748	0,7	0,4	1,8	1,0	1,7	1,4	1,2
Medelarbetstid för sysselsatta ²	30,8	0,0	-0,6	0,3	-0,4	0,2	-0,3	0,4
Sysselsatta	4 837	0,7	1,0	1,4	1,4	1,5	1,7	0,8
Sysselsättningsgrad ³		65,5	65,7	66,2	66,7	67,1	67,5	67,5
Arbetskraft	5 223	0,9	1,1	1,3	0,8	1,0	1,4	0,6
Arbetskraftsdeltagande ⁴		71,1	71,5	71,9	72,0	72,1	72,3	72,2
Arbetslöshet ⁵	386	8,0	8,0	7,9	7,4	6,9	6,7	6,5
Befolkning 15–74 år	7 257	0,6	0,6	0,7	0,7	0,9	1,1	0,7

¹ Miljoner timmar, kalenderkorrigerad. ² Timmar per vecka, kalenderkorrigerad. ³ Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, procent. ⁴ Andelen personer i arbetskraften av befolkningen 15–74 år, procent. ⁵ Procent av arbetskraften.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A14 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Näringsliv	68	3,2	2,3	2,9	2,3	2,4	2,9	3,1
Industri	16	3,9	2,0	2,5	2,4	2,2	2,8	3,1
Byggbranschen	7	2,6	3,0	3,1	1,6	3,1	3,0	3,1
Tjänstebanscher	46	3,0	2,3	2,9	2,3	2,3	2,9	3,1
Kommunal sektor	25	2,7	2,9	2,8	2,7	2,8	3,2	3,2
Stat	6	2,1	2,6	2,3	2,6	2,4	2,7	3,1
Totalt	100	3,0	2,5	2,8	2,4	2,5	3,0	3,1
Real timlön (KPI) ¹		2,1	2,5	3,0	2,5	1,5	1,5	1,5
Real timlön (KPIF) ²		2,0	1,6	2,3	1,6	1,0	1,3	1,5

¹ Deflaterad med konsumentprisindex (KPI). ² Deflaterad med konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF).

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A15 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna

Kronor per timme, procent respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Timlön	230	3,0	1,7	1,9	3,1	2,8	3,0	3,1
Arbetsgivaravgifter ¹ (i procent av lönen)		41,0	41,4	41,4	43,0	43,8	44,0	44,0
Arbetskostnad per timme ²	329	3,4	2,0	2,0	4,2	3,3	3,2	3,1
Produktivitet ³		-0,6	1,2	1,4	2,9	1,0	1,9	1,5
Enhetsarbetskostnad		4,0	0,8	0,5	1,3	2,3	1,3	1,6

¹ Kollektiva avgifter och löneskatter. ² Lön och arbetsgivaravgifter. ³ Förädlingsvärdet delat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A16 Tillförsel- och användningspriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BNP	71,0	1,1	1,1	1,8	2,0	1,4	2,1	1,8
Offentliga myndigheter ^{1,2}	13,5	3,2	3,6	2,6	3,5	2,6	3,3	3,0
Näringsliv ²	49,3	0,5	0,4	1,7	1,9	1,0	1,9	1,6
Skattenetto	8,2	0,9	0,8	0,9	0,6	1,3	1,5	1,4
Import	29,0	-1,1	-2,8	1,8	1,0	-1,7	3,6	-0,5
Bearbetade varor	14,8	-2,8	-3,7	2,4	3,9	-1,4	1,6	-1,2
Råvaror	5,0	0,2	-3,6	-1,5	-12,1	-4,8	12,2	0,1
Tjänster	9,2	0,9	-0,4	3,2	4,9	-0,5	2,4	0,3
Tillförsel/användning³	100,0	0,4	-0,1	1,8	1,7	0,5	2,6	1,1
Offentlig konsumtion	18,4	2,6	2,6	2,4	2,7	2,1	3,2	2,9
Hushållens konsumtionsutgifter	32,0	0,5	0,7	1,1	1,0	1,0	1,6	1,5
Fasta investeringar	16,8	0,8	0,3	2,2	1,9	1,3	2,0	1,2
Export	32,4	-1,0	-2,5	2,0	1,8	-1,4	3,4	-0,2
Bearbetade varor	17,5	-1,2	-3,3	2,8	3,9	-1,4	2,3	-0,9
Råvaror	4,4	-3,1	-2,7	-0,4	-8,0	-3,6	12,0	0,9
Tjänster	10,4	0,9	-0,9	1,8	3,0	-0,4	1,7	0,4

¹ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ² Förädlingsvärdepris beräknat till baspris. ³ Inklusivt lagerinvesteringar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A17 Priser, kostnader och vinster i näringslivet

Miljardier kronor, procentuell utveckling respektive procent

	Nivå 2015	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Förädlingsvärde, fasta priser ¹		-0,4	1,8	3,1	4,6	3,2	2,9	2,5
Förädlingsvärde deflator		0,5	0,4	1,7	1,9	1,0	1,9	1,6
Förädlingsvärde, löpande priser ²	2 903	0,1	2,1	5,0	6,4	4,1	4,9	4,0
Arbetade timmar, anställda		-0,3	0,6	1,5	2,1	2,6	0,6	0,9
Arbetskostnad per timme ³	329	4,3	2,0	2,3	3,6	2,7	3,9	3,3
Total arbetskostnad ⁴	1 677	4,0	2,6	3,8	5,8	5,4	4,5	4,2
Bruttoöverskott	1 226	-4,9	1,4	6,6	7,2	2,4	5,4	3,5
Vinstandel		41,5	41,2	41,9	42,2	41,5	41,7	41,6
Justerad vinstandel ⁵		33,9	33,7	34,5	35,4	34,9	35,4	35,3

¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till faktorpris. ³ Kronor. ⁴ Inkluderar löneberoende övriga produktionskatter för anställda.⁵ Exklusive små- och fritidshus, justerad för antalet arbetstimmar utförda av egenföretagare.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A18 Konsumentpriser

Procent respektive procentuell utveckling

	Vikt 2017	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
KPI	100	0,9	0,0	-0,2	0,0	1,0	1,5	1,6
Räntekostnader, bostadsränta		-0,5	-14,7	-11,5	-20,8	-13,1	-3,0	1,6
KPIF	100	1,0	0,9	0,5	0,9	1,4	1,7	1,6
Varor	44	-0,3	0,2	-0,1	1,2	0,4	0,5	0,6
Tjänster	30	1,7	0,8	0,5	1,1	2,0	1,7	2,1
Boende exkl. räntekostnader och energi	15	2,6	2,0	1,7	1,5	1,9	1,5	1,6
Energi	7	0,2	-1,8	-2,5	-4,9	1,3	5,4	1,8
Räntekostnader, kapitalstock	4	5,9	5,2	5,0	5,4	5,8	9,1	7,0
KPIF exkl. energi	93	1,0	1,1	0,7	1,4	1,4	1,4	1,6
HIKP		0,9	0,4	0,2	0,7	1,1	1,5	1,3
Råolja (Brent) ¹		111,8	108,8	99,6	53,5	45,1	53,6	54,1

¹ Dollar per fat, årsgenomsnitt.

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och bostadsränta.

Källor: Intercontinental Exchange, SCB, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Scenario för svensk ekonomi 2017–2021

Tabell A19 Resursutnyttjande

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, om inget annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Arbetsmarknad								
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,8
Faktisk arbetslöshet ²	7,9	7,4	6,9	6,7	6,5	6,5	6,5	6,7
Potentiellt arbetade timmar	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,7	0,7	0,6
Varav potentiell sysselsättning	1,0	1,0	1,0	0,9	0,7	0,6	0,6	0,7
Faktiskt arbetade timmar	1,8	1,0	1,7	1,4	1,2	0,8	0,4	0,4
Arbetsmarknadsgap ³	-1,1	-1,1	-0,3	0,2	0,5	0,6	0,3	0,1
Produktivitet								
Potentiell produktivitet	1,1	1,3	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4
Varav potentiell produktivitet, näringslivet	1,6	1,7	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8	1,9
Faktisk produktivitet	1,0	2,8	1,3	1,4	1,0	1,0	1,3	1,4
Produktivitetsgap ⁴	-1,0	0,5	0,7	0,8	0,5	0,1	0,0	0,0
BNP								
Potentiell BNP	2,0	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2,0	2,1
Faktisk BNP	2,7	3,8	3,0	2,8	2,2	1,8	1,7	1,8
BNP-gap ⁵	-2,1	-0,6	0,4	1,0	1,1	0,7	0,3	0,1

¹ Nivå i procent av potentiell arbetskraft. ² Nivå i procent av arbetskraften. ³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet uttryckt i procent av potentiell produktivitet. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A20 Scenario för svensk ekonomi

Procentuell förändring om inget annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Befolkning	1,0	1,1	1,2	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1
Befolkning, 15–74 år	0,7	0,7	0,9	1,1	0,7	0,6	0,6	0,6
BNP ¹	2,7	3,8	3,0	2,8	2,2	1,8	1,7	1,8
BNP per invånare ¹	1,7	2,7	1,8	1,5	1,0	0,6	0,5	0,7
Arbetade timmar ¹	1,8	1,0	1,7	1,4	1,2	0,8	0,4	0,4
Produktivitet	1,0	2,5	1,0	1,4	1,1	1,0	1,3	1,4
Arbetskraft	1,3	0,8	1,0	1,4	0,6	0,5	0,5	0,6
Sysselsättning	1,4	1,4	1,5	1,7	0,8	0,6	0,4	0,4
Sysselsättningsgrad ²	66,2	66,7	67,1	67,5	67,5	67,5	67,4	67,3
Arbetslöshet ³	7,9	7,4	6,9	6,7	6,5	6,5	6,5	6,7
Timlön ⁴	2,8	2,4	2,5	3,0	3,1	3,3	3,4	3,5
Enhetsarbetskostnad	1,0	1,9	2,6	1,8	1,9	2,3	2,1	2,0
KPI	-0,2	0,0	1,0	1,5	1,6	2,4	3,1	2,7
KPIF	0,5	0,9	1,4	1,7	1,6	1,8	2,0	2,1
Offentligt finansiellt sparande ⁵	-1,6	0,3	0,9	0,5	0,6	0,8	0,7	0,5
Strukturellt offentligt sparande ⁶	-0,8	-0,1	0,6	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁵ Procent av BNP. ⁶ Procent av potentiell BNP.

Källor: Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A21 BNP och efterfrågan

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hushållens konsumtionsutgifter	2,2	2,6	2,2	2,4	2,4	2,5	2,6	2,7
Offentliga konsumtionsutgifter	1,7	2,2	2,7	1,7	1,1	1,3	1,4	1,5
Fasta bruttoinvesteringar	5,7	6,6	5,5	4,1	3,2	1,8	1,0	1,5
<i>Inhemsk efterfrågan exkl. lager</i>	<i>2,8</i>	<i>3,5</i>	<i>3,1</i>	<i>2,7</i>	<i>2,3</i>	<i>2,0</i>	<i>1,9</i>	<i>2,1</i>
Lagerinvesteringar ¹	0,2	0,2	0,1	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	<i>3,0</i>	<i>3,7</i>	<i>3,2</i>	<i>2,4</i>	<i>2,2</i>	<i>1,9</i>	<i>1,9</i>	<i>2,1</i>
Export	5,5	5,2	2,9	4,5	3,9	3,3	3,3	3,3
<i>Total efterfrågan</i>	<i>3,8</i>	<i>4,2</i>	<i>3,1</i>	<i>3,1</i>	<i>2,8</i>	<i>2,4</i>	<i>2,3</i>	<i>2,5</i>
Import	6,5	5,0	3,3	3,7	4,1	3,9	3,9	4,0
<i>Nettoexport¹</i>	<i>-0,2</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,5</i>	<i>0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,2</i>
BNP	2,7	3,8	3,0	2,8	2,2	1,8	1,7	1,8

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A22 Räntor och växelkurser

Procent, index 1992-11-18=100 respektive kronor per valutaenhet

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vid slutet av året								
Reporänta	0,00	-0,35	-0,50	-0,50	-0,25	0,50	1,50	1,75
Årsgenomsnitt								
Reporänta	0,5	-0,3	-0,5	-0,5	-0,4	0,1	1,0	1,6
5-årig statsobligationsränta	0,9	0,2	-0,2	0,2	0,9	1,6	2,2	2,7
10-årig statsobligationsränta	1,7	0,7	0,5	0,8	1,4	1,9	2,4	2,8
KIX	106,8	112,6	111,7	112,6	110,8	109,1	107,4	105,7
Euro	9,1	9,4	9,5	9,5	9,3	9,2	9,0	8,9
Dollar	6,9	8,4	8,6	8,9	8,8	8,7	8,6	8,5

Källor: Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser 2017–2021

Tabell A23 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomster	1 905	2 049	2 164	2 242	2 340	2 438	2 538	2 646
<i>Procent av BNP</i>	48,4	49,0	49,4	48,9	49,1	49,3	49,4	49,5
Skatter och avgifter	1 671	1 804	1 914	1 989	2 078	2 164	2 248	2 337
<i>Procent av BNP</i>	42,4	43,2	43,7	43,4	43,6	43,8	43,8	43,7
Skattekvot ¹	42,6	43,3	43,9	43,5	43,7	43,9	43,9	43,9
Övriga inkomster	173	182	184	186	194	201	209	217
Kapitalinkomster	62	62	66	67	69	73	81	92
Utgifter	1 966	2 038	2 124	2 219	2 309	2 399	2 503	2 617
<i>Procent av BNP</i>	49,9	48,7	48,5	48,4	48,4	48,5	48,7	49,0
Konsumtion	1 032	1 086	1 144	1 196	1 242	1 292	1 348	1 409
Transfereringar	731	749	764	795	827	853	884	918
Hushåll	589	605	624	645	664	685	709	736
Företag	73	74	80	83	85	88	91	95
Utland	69	71	60	68	78	81	84	87
Investeringar med mera	171	176	191	204	217	224	233	241
Kapitalutgifter	33	26	25	23	24	29	38	49
Finansiellt sparande	-62	11	40	23	31	39	35	28
<i>Procent av BNP</i>	-1,6	0,3	0,9	0,5	0,6	0,8	0,7	0,5
Primärt finansiellt sparande	-90	-25	0	-20	-14	-5	-9	-15
<i>Procent av BNP</i>	-2,3	-0,6	0,0	-0,4	-0,3	-0,1	-0,2	-0,3
Maastrichtskuld	1 755	1 837	1 808	1 798	1 790	1 783	1 788	1 806
<i>Procent av BNP</i>	44,6	43,9	41,3	39,2	37,5	36,1	34,8	33,8
BNP, löpande pris	3 937	4 181	4 379	4 585	4 766	4 941	5 136	5 345
Potentiell BNP, löpande pris	4 023	4 206	4 363	4 540	4 716	4 908	5 120	5 341
Finansiell nettoställning	777	800	919	1 056	1 093	1 176	1 257	1 331
<i>Procent av BNP</i>	19,7	19,1	21,0	23,0	22,9	23,8	24,5	24,9

¹ Skattekvoten beräknas som totala skatter, inklusive EU-skatter, dividerat med BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A24 Statens finanser

Miljardar kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomster	974	1 066	1 135	1 166	1 215	1 256	1 295	1 339
Skatter och avgifter	839	928	993	1 025	1 068	1 104	1 134	1 166
Kapitalinkomster	24	22	24	22	24	25	29	34
Övriga inkomster	112	115	119	119	122	127	133	138
Utgifter	1 024	1 053	1 086	1 130	1 160	1 198	1 244	1 297
Transfereringar	633	658	678	710	723	743	771	803
Ålderspensionssystemet ¹	22	23	25	24	22	23	24	24
Kommunsektorn	203	220	247	265	262	269	280	292
Hushåll	296	301	301	307	313	322	334	346
Företag	47	46	48	50	51	53	55	57
Utland	66	68	57	64	74	76	79	83
Konsumtion	275	286	296	306	316	327	338	350
Investeringar med mera	88	87	92	97	103	107	112	116
Kapitalutgifter	27	22	20	18	18	20	24	28
Varav ränteutgifter	23	17	16	14	13	16	19	23
Finansiellt sparande	-50	12	49	36	55	59	51	41
Procent av BNP	-1,3	0,3	1,1	0,8	1,2	1,2	1,0	0,8
Statsskuld	1 347	1 352	1 293	1 258	1 225	1 193	1 173	1 164
Procent av BNP	34,2	32,3	29,5	27,4	25,7	24,2	22,8	21,8
Finansiell nettoställning	-415	-423	-386	-332	-278	-201	-130	-69
Procent av BNP	-10,5	-10,1	-8,8	-7,2	-5,8	-4,1	-2,5	-1,3

¹ Statliga ålderspensionsavgifter.

Källor: Riksgälden, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A25 Ålderspensionssystemets finanser

Miljardar kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomster	264	278	292	303	312	324	336	350
Socialförsäkringsavgifter	214	224	234	245	255	265	275	286
Statliga ålderspensionsavgifter	22	23	25	24	22	23	24	24
Kapitalinkomster	27	29	31	33	33	34	35	37
Övriga inkomster	1	1	2	2	2	2	2	2
Utgifter	260	270	288	303	316	328	340	352
Inkomstpensioner	255	265	282	297	310	321	333	345
Kapitalutgifter	0	0	0	0	0	0	0	0
Övriga utgifter	5	5	6	6	6	6	7	7
Finansiellt sparande	4	8	3	0	-4	-4	-3	-2
Procent av BNP	0,1	0,2	0,1	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	0,0
Finansiell nettoställning	1 201	1 247	1 348	1 437	1 434	1 450	1 466	1 483
Procent av BNP	30,5	29,8	30,8	31,3	30,1	29,3	28,5	27,8

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A26 Kommunsektorns finanser

Miljardier kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomster	904	959	1 020	1 071	1 109	1 160	1 220	1 285
Skatter	603	636	671	703	737	777	819	865
Kommunal fastighetsavgift	16	16	16	17	18	18	19	20
Statsbidrag inkl. kompensation för mervärdesskatt	202	219	242	263	261	268	278	291
Kapitalinkomster	13	12	12	12	12	14	17	21
Övriga inkomster	70	77	79	76	81	83	86	89
<i>Genomsnittlig kommunalskattesats¹</i>	<i>31,86</i>	<i>31,99</i>	<i>32,10</i>	<i>32,12</i>	<i>32,22</i>	<i>32,62</i>	<i>33,10</i>	<i>33,57</i>
Utgifter	919	969	1 033	1 084	1 128	1 176	1 233	1 296
Transfereringar	76	79	84	85	86	89	92	95
Hushåll	41	41	43	43	43	44	45	47
Övriga transfereringar	35	37	42	42	43	45	46	48
Konsumtion	753	796	844	887	922	962	1 006	1 055
Investeringar med mera	83	89	99	108	114	117	121	125
Kapitalutgifter	8	5	5	5	6	8	14	21
Finansiellt sparande	-15	-10	-13	-13	-20	-16	-13	-11
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,2</i>
Finansiell nettoställning	-9	-24	-44	-50	-63	-73	-79	-83
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,6</i>	<i>-1,0</i>	<i>-1,1</i>	<i>-1,3</i>	<i>-1,5</i>	<i>-1,5</i>	<i>-1,6</i>

¹ Procent.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A27 Offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hushållens direkta skatter	15,2	15,5	15,6	15,6	15,8	15,9	15,9	15,8
Företagens direkta skatter	2,6	3,0	2,7	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Arbetsgivaravgifter ¹	11,8	11,7	12,1	12,2	12,2	12,2	12,2	12,2
Mervärdesskatt	9,0	9,1	9,3	9,3	9,3	9,3	9,3	9,4
Punktskatter	2,3	2,3	2,2	2,2	2,1	2,2	2,2	2,2
Övriga skatter	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Skattekvot²	42,6	43,3	43,9	43,5	43,7	43,9	43,9	43,9
EU-skatter ³	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Övriga inkomster ⁴	4,4	4,4	4,2	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
Offentliga sektorns primära inkomster	46,8	47,5	47,9	47,4	47,7	47,9	47,8	47,8
Kapitalinkomster	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	1,5	1,6	1,7
Offentliga sektorns inkomster	48,4	49,0	49,4	48,9	49,1	49,3	49,4	49,5

¹ Arbetsgivar- och egenföretagaravgifter samt särskild löneskatt. ² Skattekvoten beräknas som totala skatter, inklusive EU-skatter, dividerat med BNP. ³ Skatter till EU, ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster. ⁴ Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A28 Offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Offentlig konsumtion	26,2	26,0	26,1	26,1	26,1	26,2	26,3	26,4
Transfereringar	18,6	17,9	17,4	17,3	17,3	17,3	17,2	17,2
Hushåll	15,0	14,5	14,2	14,1	13,9	13,9	13,8	13,8
Företag	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Utland	1,8	1,7	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6
Offentliga investeringar	4,3	4,2	4,4	4,5	4,6	4,5	4,5	4,5
Offentliga sektorns primära utgifter	49,1	48,1	47,9	47,9	48,0	48,0	48,0	48,0
Kapitalutgifter	0,8	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	0,9
Offentliga sektorns utgifter	49,9	48,7	48,5	48,4	48,4	48,5	48,7	49,0

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A29 Transfereringar från den offentliga sektorn till hushållen

Procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Pensioner ¹	8,1	7,8	7,8	7,8	7,7	7,7	7,7	7,6
Varav inkomstpension	6,4	6,3	6,4	6,4	6,4	6,5	6,4	6,4
Arbetsmarknad ²	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6
Ohälsa ³	2,0	1,9	1,9	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7
Familj och barn ⁴	1,8	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,8
Studier ⁵	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Ekonomiskt bistånd ⁶	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Övrigt ⁷	1,7	1,6	1,5	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5
Transfereringar till hushållen	15,0	14,5	14,2	14,1	13,9	13,9	13,8	13,8

¹ Inkomst- och tilläggspension, garantipension, efterlevandepension, offentliganställdas avtalspensioner och bostadstillägg till pensionärer. ² Ersättning vid arbetslöshet, aktivitetsstöd, etableringsersättning och lönegaranti. ³ Sjuk- och rehabiliteringspenning, aktivitets- och sjukersättning, arbetsskadeersättning, handikappersättning. ⁴ Föräldrapenning, barnbidrag, vårdbidrag, bostadsbidrag. ⁵ Studiebidrag och övrig studiehjälp. ⁶ Socialbidrag. ⁷ Assistansersättning och äldreomsorgsstöd samt övriga transfereringar till hushåll.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A30 Inkomstindex, balansindex, inkomstpensioner och balanstal

Procentuell förändring om inget annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomstindex	0,5	2,1	2,0	3,7	2,7	3,5	3,3	3,4
Balansindex	-1,1	2,5	5,9	4,4	3,8	3,5	3,3	3,4
Balanstal ^{1, 2}	0,984	1,004	1,038	1,007	1,013	1,008	1,006	1,005
Nominell inkomstpension³	-2,7	0,9	4,2	2,8	2,2	1,9	1,7	1,8

¹ Nivå. ² Från och med 2017 avses dämpat balanstal enligt Pensionsmyndigheten som anger pensionssystemets tillgångar i förhållande till dess skulder två år före respektive år. ³ Procentuell förändring av balansindex minus 1,6 procentenheter.

Källor: Pensionsmyndigheten och Konjunkturinstitutet.

Tabell A31 Statens budgetsaldo och skuld

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	2014	2015	2016	2017	2018
Budgetsaldo	-72,2	-32,6	85,3	17,2	20,5
Avgränsningar	1,3	12,2	15,0	17,9	10,6
Försäljning av aktier med mera	-0,3	0,0	-0,2	0,0	0,0
Extraordinära utdelningar	-2,1	-11,3	-1,9	0,0	0,0
Delar av Riksgäldens nettoutlåning	29,4	18,2	22,5	19,3	19,7
Övriga avgränsningar	-25,7	5,4	-5,3	-1,4	-9,1
Periodiseringar	23,1	33,7	-58,4	1,7	24,6
Varav: Skatteperiodiseringar	26,1	34,3	-48,9	6,9	25,6
Ränteperiodiseringar	-5,4	-2,7	-8,6	-2,5	-1,0
Övrigt	-2,1	-0,9	7,4	-0,7	-0,7
Finansiellt sparande i staten	-49,8	12,5	49,3	36,1	55,0
Statens lånebehov ¹	72,2	32,6	-85,3	-17,2	-20,5
Värdeförändringar i statsskulden	38,8	-27,6	26,3	-17,5	-13,1
Statsskuldens förändring	111,0	5,0	-59,0	-34,7	-33,6
Statsskuld	1 347	1 352	1 293	1 258	1 225
<i>Procent av BNP</i>	<i>34,2</i>	<i>32,3</i>	<i>29,5</i>	<i>27,4</i>	<i>25,7</i>

¹ Statens lånebehov är lika med budgetsaldot med omvänt tecken.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgälden, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A32 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor om inget annat anges

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Utgiftstak för staten	1 107	1 158	1 215	1 274	1 332	1 392
<i>Procent av potentiell BNP</i>	<i>27,5</i>	<i>27,5</i>	<i>27,8</i>	<i>28,1</i>	<i>28,2</i>	<i>28,4</i>
Takbegränsade utgifter	1 096	1 135	1 184	1 231	1 277	1 319
<i>Procent av potentiell BNP</i>	<i>27,2</i>	<i>27,0</i>	<i>27,1</i>	<i>27,1</i>	<i>27,1</i>	<i>26,9</i>
Budgeteringsmarginal	11	23	31	43	55	73
<i>Procent av takbegränsade utgifter</i>	<i>1,0</i>	<i>2,0</i>	<i>2,6</i>	<i>3,5</i>	<i>4,3</i>	<i>5,5</i>

Källor: Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet, Kungsgatan 12-14, Box 3116, 103 62 Stockholm
08-453 59 00, registrator@konj.se, www.konj.se

ISSN 0023-3463, ISBN 978-91-86315-79-5